

Regimul legilor

Evreii pământeni după legile vechi se bucurau de toate drepturile civile, fiind protejați de guvern și autorități ca și românii băștinași, numiți în deobște negustori, chiar de erau de altă breaslă.

Restricțiunile pentru evrei încep numai dela introducerea Regulamentului Organic (model moscovit), dându-se naștere la o mulțime de măsuri arbitrare continue contra evreilor. Acest regulament oprește evreilor dreptul a poseda casa. Grație influenței și dictaturii ruse, mai multe măsuri restrictive fură des luate contra evreilor, totuși exercitarea cultului lor fu tolerată în toată libertatea.

Românii au fost toldeaua foarte toleranți față de evrei și dacă au avut loc oareșicare persecuțiuni ori alte pacoște asupra evreilor, aceasta nu se poate atribui poporului Român, ci un r persoane, care au crezut a-și face o glorie prin a persecuta pe evrei. Al doilea este că venind mulți evrei din țările vecine Rusia și Polonia, guvernul neapărat trebuia să iei măsuri contra lor și dovadă este că toate ordinele către Prefecți a nemuritorului Mihail Kogălniceanu, jintesc numai pe evreii din Polonia și Podolia.

Acuma din cauza venirii evreilor străini, toate legile și regulamentele care trebuiau să jintească numai contra lor, s'a înțeles greșit și lovea fără excepție pe toți evreii în general.

Pe acel timp nu era ca acuma „*Uniunea Evreilor Români*”, care de ar fi fost n'ar fi lăsat această confuzie, care lovea mai mult în cei băștinași decât în cei străini, fiind protejați de consulații lor.

Relativ la acest județ voi relata numai câteva din aceste întâmplări regretabile pe care ca cronicar îmi incumba datoria a le arăta aci.

Prin ordinul Depart, din Lăuntru, din 27 Mai 1841 No. 11231 s'au oprit și pe evrei de a merge în sate cum părănd alimente. Această măsură era îndreptată mai mult

Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamt de Iosef Kaufman cronicar Piatra-N. Tom. II.

contra precupețiilor. (Foaea Sătească III 1841 No. 23). Tot astfel a fost și aci în Piatra căci la 6 Septembrie 1866 Primarele punse tabele la toate barierele și medeanuri, pe care era scris că precupeții n'au voie a cumpăra nimica până la orele 12 p. m. (Dos. Primăria No. 420/866).

În anul 1867 cățiva consilieri cer a se admite ca evreilor să nu li se deie nimica în antrepriză (Primăria Dosar No. 508/867).

În anii 1870, 1871 și 1872 și mai mulți evrei săraci fără căpătâi au avut de suferit, declarați fiind ca vagabonzi (Primăria Dos. 615/870 - 815/871 și 899/872).

Până la 1874 evreii n'au putut să-și răscumpe embaheurile (Correspondența Provincială I No. 22).

În anul 1878 s'a fondat soc. Economică Română „Prevedereă” la Art. 9 din statut prevede că numai persoanele de rit creștin pot face parte.

Acelaș lucru prevede și Art. 4 din statut soc. Economic „Albina”.

Tot astfel prevede Art. 5 al soc. Economice Române de aci fondată în 1878.

În anul 1879 s'a fondat aci soc. Națională Creștină contra casapilor evrei care fu susținută de Onor Primăria. Ieându se un fel de monopol iar Ministerul ordonă Prefecturii cu No. 507 și 4085 a desființa monopolul cărnei. (Vezi Actul Fraternitatea No. 8 etc din acel an).

În anul 1890 Primăria dărâamă peste 100 case evreești și consilierul comersant creștin Ghiță Iurist s'a suit pe acoperământul casei evreului Zalman Herșcu, nelăsând a se dărâma (Egalitatea I No. 11).

În anul 1882 fondându se aci soc. Economică Română „Plonul” la Art. 5 din statut prevede că nu pot face parte ca membrii decât numai creștini.

În anul 1859 s'a fondat aci soc. Economică „Petrodava” la Art. 21 prevede acelaș lucru.

În statutul soc. Corpului Didactic Primar fondat în 1899. prevede acelaș lucru și tot astfel și soc. Mutuală fondată în 1893.—soc. pentru încurajarea comerțului și industriei între Români fondată în 1879,—soc. cooperativa „Munca”, fondată 1902,—soc. clubului liberal 1909,—soc. de binefacerea neprocă din Piatra fondată 1879,— Corporația Meserilor

Unite din Piatra-N. fondată 1903.—Cercul Tinerimea din Piatra-N. fondată 1911,—soc. științifică „Asachi” fondată în anul 1880. De asemenea nu pot face parte evreii la toate băncile Populare din întregul județ.

În anul 1883 s'a fondat soc. Română „Plutașul”, care era acelaș lucru.

Tot în acest an 1883 sunetul darabanei înștiințează pe toți evreii din județ că toți străinii (recte evrei) să-și procure dela Prefectura locală *Bilete de liberă petrecere* în țară, deci s'a făcut mare învalmășeală până s'a lămurit că aceea înștiințare prevede exclusiv numai pe evreii supuși (Fraternitatea V No. 41).

În anul 1884 consiliul județian decide ca evreii să numai fie primiți gratuit în spitalul județian (Anuar Isr. VIII p. 143).

În anul 1885 Radu Porumbar din Bacău având afaceri și proprietăți în Tarcău, făcea mari neajunsuri evreilor. (Anuar Isr. IX pag. 135).

În anul 1888 murind perceptorul Vas. Voiculescu (evreu botezat) soția acestuia învinovăți pe rudele bărbatului că l-ar fi otrăvit, făcându-se autopsia s'a găsit că a murit de apoplexie (Revista Isr. III p. 216).

Tot în acel an Primăria locală nu lasă a se vinde carne cusegă mai scumpă decât cea creștinească, ordonând a se așeza cutii la toate trunchiurile unde benevol fiecare cumpărător să depune taxa. (Rev. Isr. III p. 398).

În școlile Statului nu sunt primiți evreii până după complectarea celor creștini (Rev. Isr. III p. 399).

În zilele de 6, 7, și 8 Septembrie 1887 a avut loc acel congresul studenților universitari, cari fură înguștiruiți și la evrei. După terminarea conferențelor, studentul universitar Panaitescu, prezintă o propunere semnată de peste 40 studenți pentru admiterea evreilor la congres. Unii din studenți au început cu vociferări și insulte la adresa evreilor. Studenții Panaitescu și Vasiliu au întrebat că de ce se primesc la congres supuși străini greci, nemți, armeni și evrei nu? Astfel au strigat și studenții: Brăescu, Lateș, Policrat și Theodorescu iar studentul din București Dobrescu fu exclus pentru că susținea propunerea lui Panaitescu.

În fine propunerea admiterei evreilor a fost respinsă cu majoritate de voturi.

Tinerimea Israelită Română de aci (între care mi'au născut și eu) am tipărit imediat un mare protest, care fu lansat în oraș precum și congresiștilor. (Rev. Isr. III p. 464).

În anul 1896 Primăria dă rămă peste 100 de case evreești, declarându-le ca baratce (Egalitatea VII No. 23).

Un tânăr evreu umblând cerșind, intră în casa mecanicului poștei Lăzărescu și dând de o ușă care nefiind în rețea, căzu la pământ făcând zgomot mare. Acesta fu bătut ca boț, el fu dus în bătea la poliție unde fu iar bătut. Vestea un ceas s'a zvonit că s'a spânzurat în arestul poliției. Iumea era de comun acord că victima a sucombat sub lovirile primite. (Vocea Dreptăței XII No. 40 An. 1897).

În anul 1899 fiind aci termeni de revolte antisemite, Prefectul lansează următoarea ordonanță :

A P E N D I C E

Circulara Prefecturii Neamț

Contra antisemitismului

PREFECTURA JUDEȚULUI NEAMȚ

Ordonanță

No. 5306

1899 Luna Maiu 19.

„Noi Grigore Gr. Isăcescu, prefect al județului Neamț, pentru a preîntîmpina agitațiunile antisemite cu tendințe de a tulbura ordinea publică și provoca scandaluri, care din nenorocire au început a se semna și în acest județ. Orașul Piatra.

În virtutea art. 23 alin. 3 din legea pentru organizarea autorităților administrative exterioare ;

Ordonăm :

„Este oprită orice întrunire publică în tot județul a-rea de materie electorală, fără autorizarea D-lor Polițaii respectivi ai orașelor Piatra și Neamț și a primarilor comunelor rurale din județ; dată în urma avizului nostru.

„Sunt de asemenea oprite cu desăvârșire orice pro-

cesuni și manifestații de stradă, afară de procesiunile ordinare la înmormântări. D-nii Polițai și Comisari ai orașelor Piatra și Neamț, D-nii Primari cu ajutoarele lor ai comunelor rurale din județ și D-1 Comandant al jandarmeriei rurale sunt însărcinați cu executarea ordonanței de față. D-1 Procuror cu agenții forței publice, D-nii Comandanți garnizoanelor din orașul Piatra și Neamț și șefii de garnizoane de prin comunele rurale, sunt rugați a da concursul D-lor pentru executarea ordonanței de față, punând la dispoziția agenților administrativi când vor cere și patrule militare pentru menținerea ordinii publice.

Prefect, *Gr. Gr. Isăcescu*

Director, *N. Gh. Matasaria*

În circulara Prefectului Bălănescu din 1901 oprește pe brutarii evrei de a mai fabrica colaci, pomenii etc. pentru creștini. La stare civilă se trec evreii «*fără protecție*».

În anul 1881 s'a aplicat în comunele rurale legea lecențelor și prin urmare s'au sărăcit foarte mulți evrei, cari au rămas la sapa de lemn, fiindcă li s'au confiscat bănturile ce aveau. (Fraternitatea III No. 40). Conform legii debitanții de bănturi spiritoase trebuiau să fie alegători, conform Jurnalului Miniștrilor din 26 Ianuarie 1873, deci acum a ordonă închiderea acestor stabilimente cari nu sunt alegători.

Le permite însă a-și vinde marfă în o singură dată spre desfacere, după care fură somați a se muta în oraș, deci aceștia după cum am zis ajunseră în mare mizerie încât sătenii le dădeau făină de porumb spre a-și hrăni copii. Ei reclamând. Ministerul ordonă Prefecturii telegrafic că reclamații ne mai fiind erășmari să fie lăsați liberi în comune (Fraternitatea IV 31). Ordinul era uman și legal.

Alare somațiuni au primit evreii din *Bozieni* (Fraternitatea V No. 41), *Hangu* (Fraternitatea VII No. 19), *Răpiciuni*, *Mărgineni*, *Bătătești*, *Cutu* (Fraternitatea VII 21 și Anuar Isr. IX p. 102), *Crăcoani*, *Uricheni*, *Păstrăveni* (Rev. Isr. I p. 402 și Anuar Isr. IX p. 102).

În anul 1886 în *Bozieni* primarele de acolo își făcu toate gusturile cu evreii (Rev. Isr. I 17 p. 531), *Bodeștii Ohita* (Rev. Isr. I No. 17 p. 535), *Buhuși*, *Roznov* (Rev. Isr. II p. 389 și 516). În anul 1887 comuna *Buhuși*, *Chisrig* (Rev. Isr. II 575 și III p. 47). În anul 1890 *Roznov*, *Ornăzești* (Vocea Dreptății VI No. 13 și 55).

În fine în anul 1925 în seara de Iom Kipur s'a întâmplat un incident la sinagoga din strada Carol, niște copii au spart un geam în timpul slujbei, ieșind pioșii în stradă au nimerit pe călțiva elevi de liceu. bătându-i, din această cauză au urmat consecințe regretabile.

Iată câteva din cele urmate :

Reformatorul * VII, No. 372, 1925, 8 Martie.

Cuza șeful ligii creștine a vizitat Joi 4 Martie din nou orașul Piatra-N. unde a vorbit contra violențelor și dezordinelor, de „pericolul iudovesc”.

Din comuni au sosit grupuri de săteni cu câte un steag cu Zvastica, iar conducătorii lor purtau în mână câte un buzdugan un fel de măciucă. Au fost și vre-o două tarafuri de lăutari. Grupul din Calu-Iapa avea în frunte pe preotul Gervescu. Unii erau și în căruțe, toți spre obor.

În ajun au sosit 200 jandarmi din Cernăuți, Mizii și Trg. Oca pentru menținerea ordinii sub comanda Maiorului Jipa. D-1 Colonel Fotin a trimis din Reg. 15, mai multe detașamente de soldați sub comanda d-lui Maior Lazăr.

D-1 Colonel Bucescu dela garnizoară purta grija ordinii.

D-1 Procuror Baldovin luă măsuri de ordine. Poliția era neadormită, d-1 Theodorescu director om energetic a fost strălă zina și noaptea. Elevii liceului erau opțiți dela cursuri și nu aveau voie a asista la manifestații.

D-1 Prefect Comanița a plecat la Fălticeni, D-1 Ivașcu director i-a finut loc energetic. Șeful liberalilor d-l P. Criveș și d-l Primar Palade cinste lor.

Dela Obor venea colorii cu drapele, căruțe, automobile și d-1 Cuza. Cortegiul s'a îndreptat spre pădurea Peste-Vale strigând jos jidanii. Au fost găzduiți la d-1 Costache Eșanu.

Seara a avut loc o întrunire în Sala Teatrului urmat de un festival artistic în cinstea d-lui Cuza. A fost și agitații. Evreii au trăit o zi de teroare.

Din „Reformatorul” Anul VII, No. 343, Piatra-N, 10 August 1925.

Ancheta noastră

Mișcarea antisemită

Părerile mai multor fruntași politici și intelectuali

Față de proporțiile ce le-a luat în ultimul timp agitațiile antisemite dela noi, am găsit necesar să cunoaștem părerile mai multor fruntași politici și intelectuali locali și supra acestei mișcări.

Iată ce ni s'a declarat :

*

Privesc chestiunea antisemită în starea de acuitate în care se găsește astăzi, mai mult ca o nevroză post-belică decât ca o manifestare sincer națională. Istoria nu cunoaște mișcări și violențe cu caracter național în timpuri de pînă glorie națională cum este România în prezent.

Fascismul italian este mai mult o manifestare politică decât națională iar mișcarea antisemită de la noi este o nevroză datorită dezechilibrului economic creat de urmările războiului.

Pe deoparte îmbogățirea și acumularea de capital în mâinile unei categorii de negustori, în majoritate evreii, iar pe de altă parte o proletarizare a intelectualilor și a clasei funcționărești, a produs acest dezechilibru care a provocat nevroza antisemită de astăzi și care nu cred că se va tempera decât atunci când guvernele printr'o politică de ajutorare a clasei proletarizate va restabili echilibrul economic dinainte de războiu.

De asemenea minoritățile și clasa capitalistă trebuie să înțeleagă că numai printr'o perfectă solidarizare și echilibrare a forțelor economice și sociale se poate ajunge la o apropiere sufletească și la o eră de liniște de progres.

Numai atunci vom reuși ca chestiunea evreiască să fie privită așa cum o cer principiile democrației și a le civilizației mondiale, penitrucă în această țară—pe care o vrem să fie țara libertăților—raporturile între cetățenii ei nu pot fi alterate după confesiunile cărora aparțin. Aceste constituie o chestiune de demnitate pentru un stat civilizat.

De aceea socot că rătăcirea tineretului nostru în vâltoarea unui antisemitism sălbatec este dăunătoare ideii naționale care este prin excelență legată de respectul orinelor. Entusiasmul lui curat se va izbi de realitatea economică pe care guvernele n'o pot schimba dela o zi la alta și ideia națională va suferi o înfrângere inevitabilă.

Ernest Kiriculescu

*

Antisemitismul este o pierdere de timp.

Energia ce se cheltuiește cu mișcarea antisemită, dacă ar fi întrebuințată pentru un naționalism adevărat, ar fi foarte folositoare.

Dr. Mares

*

Violențele și excesele trebuiesc desaprobrate. Ori din parte ar veni.

Vasile C. Șoareș, Decanul Baroului Avocaților

*

Mișcarea antisemită, este opera străinilor cari au interes să provoace dezordini în țară.

Ei vor să înlocuiască comunismul prin antisemitism.

Georgehe Mares, Avocat-Războieni

*

E o mișcare de care sunt entusiasmați numai minoritățile.

Preot Petru Băldănescu

*

Tot ce a creiat Dumnezeu, are dreptul să trăiască pe pământ și sub soare.

Dacă se poate, în cea mai perfectă armonie.

T. V. Ungureanu, Institutior

*

Sunt contra violențelor. Sunt pentru lupta civilizată pe cale culturală și economică.

Vasile G. profesor

Luptele intestinale cauzate de ura de rasă și de clase duc la disoluțiunea statului unde se produc. Interesele suferitoare ale Statului nostru cer înfrățirea claselor sociale și armonia între toți locuitorii ei, ca o condiție premordială de existență și consolidare. Toți acei de bună creștinătate trebuie să lucreze în direcția acestor interese. Tulburările antisemite de astăzi nu duc decât la dezordinea înăuntrul țării și la compromiterea ei în afară, cei ce iubesc Țara nu pot privi cu simpatie asemenea mișcări. Programul D-lui Guza, pentru mine ar fi realizabil numai dacă România ar eși din concertul popoarelor Europene ceea ce este o imposibilitate.

* *C. T. Dumăstria, farmacist*

Mișcările antisemite dela noi, sunt copilării, cari însă au o înrăurire asupra țării. Conducătorii mișcării nu au mărsc decât scopuri politice, iar guvernul actual s'a dovedit un bun sprijinitor al ori căror mișcări de felul acesta.

* *Simion Scutărăscu*

Nu se poate clădi nimic sănătos în țara noastră, prin ură, răzbuinare și violență.

* *Leon Repelinschi, Deputat*

Dacă aș fi evreu, nu aș da nici o importanță antisemitismului dela noi.

Se vede doar că antisemiții nu sunt decât copii abia intrați în viață și pensionarii...

* *N. Al. Garranda*

Mișcarea antisemită trebuiește înlocuită printr'o curentă pe calea muncii.

Violențele le dezaproab întodeauna.

* *Oscar Stăli*

Credincios doctrinei naționaliste, cum de altfel află întreg tineretul, sunt împotriva brutalităților, altele vreme cât acestea nu sunt consecința unor provocățiuni

* *Amziacur Semaca*

România și-a atins idealul ei de veacuri : unitatea națională.

țională. Ce avem de făcut în acest timp este consolidarea noastră culturală și economică pentru ca România să fie o reală forță în concertul popoarelor Europene. Avem de făcut prin urmare *naționalism*. Dar *naționalismul* nu înseamnă ura împotriva altor neamuri cari locuiesc cu drepturi istorice pe pământul țării; *naționalismul* înseamnă iubire pentru națiunea ta. Iubire pentru neamul tău, nu înseamnă să strigi « Jos Jidanii » cât ești student și să faci gheseturi cu ei, după ce ti-ai luat licența. după ce ai ajuns prefect, primar, deputat..., etc.!

Iubire pentru neamul tău înseamnă să muncești cu dragoste, pentru întărirea lui, înseamnă să combați betia, silsilul, tuberculoza și atâtea boli cari macină poporul nostru, înseamnă să combați ignoranța întărind școala și înșcria ; înseamnă să dai poporului o bună administrație și să-l înveți să fie bun gospodar, demn cultivator și bun cunoscător de vite. Fac aceasta antisemiții noștri ? Nu ! ei duc o prigoană sălbatică împotriva « Jidanilor » dar de neamul lor nu se ocupă.

* *I. Matasă, avocat*

Ca român, care-mi iubesc Neamul și Țara, dezaproab holărât mișcările antisemite.

Azi când poporul nostru a avut fericirea de a-și realiza idealul național și când România Mare are atâtea minnorități, este o crimă să jignim pe evrei, care ne-au dat atâtea dovezi de dragoste de Țară.

Și interesul și mai ales omenia românească, cer să trăim în bune relații cu ungurii. nemții, sașii etc. din curpinsul României Mari, cu atât mai vărtos relațiile noastre trebuie să fie frățești cu evreii cari sunt cei mai apropiați de noi și de idealurile noastre.

Am fost antisemit la 20 de ani, dar atunci antisemitismul se făcea contra trustului arendașesc a lui Mochi Fișcher.

Azi iubesc pe toți acei, ce iubesc Țara noastră și poporul nostru.

* *G. V. Măcărăscu*

Adevărații patrioți și naționaliști ar avea atâtea de făcut și de îndreptat în biata Românie Mare că nu le ar

mairămănea timp pentru patriotism de operetă. Nu evreii sunt cauza relelor de care suferă țara, ci politicianismul nenorocit și sterp cu discursurile și vorbele goale, cu lipsa de muncă pozitivă și constructivă.

* *Const. Vorel*, farmacist

Antisemitismul este o păpușerie politică.

Miljoacele de propagandă, sunt acte de cur adeverat bol-sevice.

* *N. Stoensescu*, Profesor

Miljoacele prin cari își face propaganda L. A. N. C. cu alungare ori eventual masacrarea evreilor, nu vor prinde rădăcini în poporul nostru cuminte. Singura urmă ce o poate lăsa propaganda dusă de tinerii entuziaști, e ura aparențată în numele d-lui A. C. Cuza neștutorii, văd persoana marelui Domnitor dela 1864 și au credința că venind la putere partidul antisemit, prin persoana șefului lor, va revizui toate nedreptățile inclusiv improprietățile, ca și cum pe timpul marelui Kogălniceanu și a șefului său, s'ar fi făcut mai puțin nedreptate de-ât azi, ceea ce este tocmai contrariu, căci atunci s'a dat țărănilor ce a fost mai rău din proprietate. În viitorul parlament reprezentanții L. A. N. C., n'ar putea face nimic, căci n'ar avea majoritatea. De altfel nici nu cred să reușească, căci curând se va dovedi că aceste agitații au un substrat politic—fără program.

* *Avocatul Nicu Calanuscă*

Antisemitismul nu-l înțeleg contra evreilor cari sunt pă-mânteni, năcuți și crescuți aici, ași fi de părere ca să nu se mai primească evrei străini cari vin cu obiceiuri străine de țara noastră și de obiceiurile noastre. Sunt contra de a se proceda cu amenințări și lovirii, aceasta nu poate să vină nici din partea evreilor.

* *Econom G. Popovici*, Protoierul Jnd. Neamt

Antisemitismul nu poate aduce nici un folos țării. De altfel în județul nostru, nici nu a prins mișcarea aceasta.

* *Arhimandritul Ghenașia*, Starețul M-rei Bistrița

Am remarcat că ori pe unde a trecut d l A. C. C. Cuza și a vorbit, nu i-au lipsit și aluzii nefavorabile la adresa

d-lui N. Iorga. Aceasta a făcut pe mulți să creadă că d-l Cuza și-a luat și un mandat de ponegrire a acestui mare român, care face naționalism cultural și arată în toată activitatea sa căile adevăratei propășiri a românismului.

* *Preot Teodor Gheorghiu*

Găsec că mișcarea antisemită este prematură, consecința care ar aduce o perturbare a așezământului social și ar provoca dezordini în stat. Violența nu și are loc. Dacă elementul evreesc a ajuns la o dezvoltare economică și intelectuală constatată astăzi, aceasta se datorește muncii îndelungate și fără preget. Pe aceiași cale trebuie să lupțăm și noi spre binele nostru și al țării.

* *Mihail Grigoriu*, inspector financiar communal

Răspunsurile de mai sus, ne evidentiază că lumea politică și intelectuală, dezaproabă mișcarea antisemită ca și metodele de violență.

I. R.

Din Reformatorul Anul VII, No. 344—Piatra-N. 24 August 1925.

Mișcarea antisemită

Ancheta Reformatoreului

Răspunsul d-lui N. Lazaride

Mișcarea antisemită nu poate fi tolerată îndată ce ea depășind limitele unei propagande îngăduite de legi, atinge drepturile publice, garantate prin constituție tuturor locuitorilor acestei țări.

Este indiferent, dacă această mișcare e manifestarea unui naționalism pur, sau nu este decât o platformă politică, cum apare acțiunea antisemită recentă, — din cauza incidenței sale cu evenimentele politice în curs — pentru prestigiul României ordinea publică trebuie strict menținută.

În cazul când—după cum a declarat subsecretarul de stat dela interne,—mișcarea antisemită actuală pornește din sorginte internațională, se înțelege că simple măsuri

de ordine nu sunt suficiente. Numai să nu fie acele grave declarații, — bazate pe raporturile Siguranței generale — pretext pentru înfrînțarea stării de asediu acolo unde interesele politice ale guvernului o reclamă.

Dar dacă împiedicarea exceselor antisemite depinde de modul în care guvernul menține ordinea în stat, antisemitismul sincer — fără substrat politic, — este corolarul chestiunii evreești, care n'a fost integral soluționată prin clauzele tratatelor și textele constituționale respective.

Problema evreiască este și o problemă morală, care nu se poate rezolvi desăvârșit decât în inima poporului românesc; a o face este nu numai în interesul dar și datorită cetățenilor români de religie mozaică.

Trebuia să recunoaștem, că mulți din ei — conștienți sau fără să și dea seama, se comportă astfel încât s'au apropiat de sufletul nostru; dar din acelaș punct de vedere, socot, că este o greșală a unei părți din populația evreiască. *Izolarea* în diferite uniuni fără rost, cum e de pildă «Uniunea evreilor pământeni».

Atâta vreme cât evreii născuți și crescuți în țară, erau considerați ca străini și spre a deveni cetățeni români trebuiau să recurgă la formalitățile grele; — pentru mulți inaceștabile — ale naturalizării, în vechea noastră constituție, — denumirea de «*Eurei pământeni*» reprezenta o condiție juridică specială, reală.

Astăzi, — când acești evrei sunt toți cetățeni români, — „*uniunea evreilor pământeni*” este o absurditate.

Apoi, ce rost are mișcarea sionistă care întreprinde în cugețul evreilor noștri noțiunea unei alte patrii — (pustini Palestinean) — de care nu i leagă decât un trecut biblic și cu care evreul cetățean dela noi, de azi, n'are nimic comun decât religia.

Dreptul internațional cunoaște oameni fără patrie (*heimathloos*), dar nu se poate concepe oameni cu două patrii.

N. Lazaride, avocat

Nota Red. — După cum se vede d-l Lazaride se declară în contra antisemitismului și deci și a violentelor ceace îl face cinste. Dar la încheiere păcătuște când vorbește de acțiunea «uniunilor». Evreii au o singură uniune politică care

are ca deviză să lupte *în țară și prin țară* pentru cimentarea legăturilor între poporul românesc și cel evreesc căci deocamdată drepturile acordate sunt pe hârtie. Celălalte organizațiuni evreești sunt culturale, religioase și filantropice. Faptul că mulți evrei sunt sioniști și visează pentru generațiile viitoare reclădirea statului evreesc, nu este un cuvânt care nu sunt bunii cetățeni români. Cea mai bună dovadă sunt scrierile de morminte ale eroilor evrei.

Evreii români au iubit țara unde s'au născut când n'au avut drepturi și nu se poate să n'o iubească astăzi când li s'au dat toate drepturile civile și politice.

Herbert Samuel fost ministru de interne și al poștelor în Anglia, fost până mai dăunăzi comisar al guvernului în Palestina, a fost de curând la noi în țară într'o misiune oficială. E sionist și se spune că e și evlavios căci nu mânăncă decât .. cușer. Se poate spune în Anglia că d-șea nu este bun cetățean britanic și nu-și iubește țara unde s'a născut, căreia i-a închinat toată inteligența și puterea sa de muncă ?

*

Scrisoarea D-lui Colonel Piperescu

D-l Colonel Piperescu unul din șefii mișcării cuziste din localitate, insistă personal să-i publicăm un răspuns la articolele d-lui Șt. Cristescu. Deși ceace scrie d-sa, nu intră în vederiile noastre și nu poate să intre în linia de conduită a unui organ democratic, totuși în virtutea dreptului de apărare îl publicăm și ne rezervăm dreptul să-i dăm un răspuns în toate afirmațiile d-sale :

Văzând în ziarul „Reformatorul” din 10 August a. c. păreriile distinșelor personaje din Piatra-N., în frunte cu O. J. P. T. institutor Ștefan Cristescu, mă simt obligat, ca unu, care am avut distinsa onoare a fi aclamat să prezidez adunarea, ocazionată de venirea și prezența d-lui A. C. Cuza eminențului patriot român, — onoare pe care nu am solicitat-o dar ca bun român nu am putut-o refuza și fiindcă patrioții români din județul Neamț, nu se simt alinși în demnitățile lor de români, — de a nu avea o tipografie românească în

capitala județului — mă simt nevoit a solicita inserarea în coloanele ziarului Dvs., a următorului răspuns:

Cei ce au auzit pe d-l A. C. Cuza și l-au înțeles, dacă sunt sinceri, n'au auzit decât un rezumat de program de lupă, pe cale economică și intelectuală cu pregătire sufletească, cu excluderea ori cărei idei de violențe, — bazat pe dreptul de egalitate cu aplicarea principiului de proporționalitate numerică națională în stat.

Este o lașitate deci, din partea celor ce susțin sau a tribune d-lui A. C. Cuza, îndemnuri la violențe.

Denumirea de «Liga Apărării Naționale Creștine», conține ideea: de a ne apăra religia contra celor ce uneltesc într'ascuns, pe căi indirecte, prin formațiuni de secte religioase, cari distrug adevărata religie creștinească, cu respectul sfintei Duminici. Contra celor ce în război nu ne au dat probe de sentimente românești.

Contra celor ce în timp de pace ne-au acaparat bogăția țării, ne-au acaparat presa, ne-au devalutat în străinătate, — ne-au discreditat, — au corupt clasele diriguitoare în stat și au pervertit sufletele intelectualilor.

Când d-l Socolov, patriotul evreu, a venit la Piatra-N. și a văzut unirea ce există întreii evrei și cum stăpânesc acest oraș, le-a adus lauda meritată că Piatra N. este „Ierusalimul României».

Când d-l A. C. Cuza a venit la Piatra-N. și a văzut babilonismul creștinesc, ne-a îndemnat la unire.

Cel dintâi (d-l Socolov), a cerut evreilor punge și sufletul evreesc, evreii au dat bucuroși și României au tăcut. D-l A. C. Cuza a cerut creștinilor, sufletul creștinesc, nu și punge și toluși s'au găsit creștini cari s'au lepădat și de suflet, — iar evreii au tipat.

Conruperea intelectualilor a ajuns până în gradul a deveni nesimțitor, când apărătorul neamului românesc a fost lovit. Nici un evreu nu a desaprobat fapla lui Lerman ce face denotă solidarismul evreesc.

Cetățenii din Piatra N. au s'au simțit loviți când inspectorul școlar evreu, a intrat într-o școală românească, amenințând pe pedagogia coloniei școlare, să nu mai cânte imnul patriotic român; iar profesorul Vasilco s'a pretat a însoși pe inspectorul școalelor evrești la aceasta.

Eu detest orice manifestațiuni cu spargeri de geamuri, cari nu fac decât să alarmeze presa evrească și să le dea pretexte a le numi progromuri.

Un individ ca și o națiune, în epoca deplinei dezvoltări, își trasează o linie principală, care este busola vieții — la un individ acul magnetic al busolei este conștiința și caracterul, — la o națiune este sentimentul de naționalitate.

De aceea să nu fie surprinși cei ce văd, că la vârsta de 20 ani, — tineretul cu sufletul curat urmărește direcțiunea acului magnetic sufletec românesc. Cu cât înaintează un om în viață, nevoile sociale, silesc pe cei lași, să urmeze direcțiunea acului magnetic care deviază sub influența monedei. Și atunci aceștia pentru a-și acoperi lașitatea sufletului, din monetariști devin umanitariști, — iar cei ce pierd cu totul busola patriotului, se ascund ca struțul sub scutul ideilor de egalitate și fratritate, fapt mărturisit chiar de d-l Măcărescu, în părerea ce și-a dat în „Reformatorul“, din care se întvede ceace s'a întâmplat cu D-sa, ceace se întâmplă și cu d-l Curanda.

Când mai multe națiuni constituiesc un stat, când una din ele prin perseverența și consistența ei neasimilabilă, stăpânește efectiv materialicește pe celelalte și pe aceea mai numeroasă, pervertind sufletele intelectualilor — reacțiunea masselor optimizate inevitabil va începe, — tineretul intelectual le vor țrezi și conduce și atunci precum între popoarele cari nu se pot înțelege, — tribunalele arbitrară Liga națiunilor sau contractele (tratatele), devin pe'tce de hârtie și puterea armată decide, — tot astfel diferendul între naționalitățile din stat când oprimarea va ajunge în extremis, nici o putere în stat nu va putea opri poporul a nu și reclama dreptul, fie chiar prin violență.

Colonel V. Piperescu

Nota Red. — Luăm act cu plăcere de afirmațiunea d-lui Col. Piperescu că d-l Cuza este contra violențelor. Atunci de ce nu desavuiază pe cei ce le comit? De ce d-l Cuza îi opără în fața instanțelor judiciare?

L. A. N. C. duce luptă celor cari au „acaparat bogăția țării“. Probabil că aci Liga vizează pe liberali cari sunt băgați

în toate întreprinderile mari economice și financiare și sunt stăpâni pe bogățiile țării.

D-l Sokolov este unul din șefii mișcării sioniste mondiale și de vreme ce d-l Duca i-a oferit un banchet în cinste d-sale la Athenee Palace, este dela sine înțeles că a venit în țară cu gândurile cele maicurate. D-l Sokolov a fost în București și nu la Piatra. Și dacă a cerut coreligionarilor săi «punga și sufletul» le-a cerut pentru clădirea căminului Palestinean, pentru care a solicitat și sprijinul guvernului român și i-a fost făgăduit. D-l Colonel Pipeescu n'are nici un motiv să nu fie de acord și cu d-l Sokolov și cu guvernul.

Chestiunea Lerman a fost soluționată de justiție. Era un incident izolat care nu poate angaja o populație. De altfel evreii țeseni într'un manifest au declarat că detestă violențele de ori unde ar veni.

Mai departe: Inspectorul școlar evreu la care face aluzie d-l Col. Piperescu n'a venit într'o școală românească să a menințe. O colonie de vacanță compusă din eleve venind în Piatra la școala normală de fete, unde este directorul emnenta profesoară d-na Săvesecu-Trancu pentru întretinere și recreație, s'a datat la manifestări antisemite pe străzi. Ele purtau crucea încălțată și cântau „Jidani care ne sugrumă fara“ ..

Acest cântec este patriotic? Sunt cuvinte cari jignesc o întreagă populațiune pacinică. De ce nu au cântat „Trăiască Regele“, „Deșteaptă-te Române“, la care se asociază cu cântec toți locuitorii țării? Cum se explică că pedagogii a toleran să se cânte asemenea cântece sedicioase? Cine a dat aceasta dispoziție? „Inspectorul școlar evreu“ a venit numai să se intereseze de acest lucru, să reclameși nefiind d-na director, care era plecată la băi, a fost nevoit să adreseze d-rei pedagogice reclamațiunea. Cum se face că a doua zi d-l Col. Pipeescu a aflat de convorbirea ce a avut loc și a dojenit pe d-l Vasilco, care întâmplător fusese și d-lui la școala normală? D-ra pedagogă dacă a fost amenințată, putea foarte bine să raporteze la autoritatea școlară care este reprezentată aci prin inspectoratul școlar, iar nu secțiunii L. A. N. C., cu care școala nu are oficial nici un fel de raporturi. Terminând, ne pare foarte bine că d-l Col. Piperescu s'a declarat în contra ori

altor violențe în profesarea ideilor antisemite. I-a noi nu există nici un fel de diferend între naționalități. Populația evrească în cele mai bune raporturi cu poporul românesc cu care împarte toate durerile și bucuriile.

Ordinea și liniștea

Cine și-ar fi închipuit vre-o dată că Piatra, liniștitul și tăcutul oraș din fundul Moldovei cu o populațiune cuminte, cumpătată și pină de înțelepciune, să devie un centru de sfășieri, de agitațiuni pătimașe și de răutăți? Cine ar fi crezut în urmă cu ani că la Piatra-Neamț se vor asmuți oameni în contra altor oameni, toți doar români cari își iubesc țara și au luptat pentru mărirea ei? Cine ar fi crezut că ar fi posibil la noi, ca cete de indivizi fără răspundere de prin mahalale, să atace ziua și noaptea o populațiune liniștită și dezarmată? Se poate tolera opera de distrugere și de violențe? Pot oare oameni de bine creștini, intelectuali, studenți, să îngăduie o asemenea stare anarhică? Autorităților noastre le convine oare să se calce legile și să se creeze asemenea precedente primejdioase?

Cei cari distrug și nu sunt pedepsiți vor repeta mâine din nou scenele de samavolnicie.

Suntem o țară de ordine. În această privință am dat doar pildă altor țări. În toate timpurile actele de anarhie nu fost la noi reprimare cu asprime și acum putem sta nepăsători la această îngrijitoare stare de lucruri? Se poate solidariza o întreagă populațiune pentru faptele necugetate a cător-va? Am spus o hotărât în numărul nostru precedent. Suntem în contra violențelor ori de unde ar veni. Și după cum nu vom face responsabilă populațiunea israelită Pietreană de gestul exasperat a acelor persoane cari au lovit pe acei trei evrei, gest - repetăm - nesocotit, tot așa firește nu vom face vinovată întreaga populație creștină din localitate pentru acțiunea de van-

dalizm a bandelor dela periterii și a celor căți-va pescuitori în apă turbure cari agită și răscolesc patimele. Populațiunea românească creștină este în contra violențelor. Ea detestă actele arbitrare și samavolnicie, căci acei cari într'adevăr își iubesc țara, nu pot admite ca ea să fie compromisă în ochii străinătăței. Se impun deci sancțiuni severe în contra acelor cari își fac singuri dreptate și iesă în afară de legi. Dacă agresorii celor trei elevi vor fi vinovați să fie osândiți pentru că au căutat să și facă singuri dreptate. Tot astfel să se procedeze cu acei cari s'au dedat la distrugeri și la spargerea geamurilor prin diferite cartiere.

Toți să fie pedepsiți. La sute de locuitori, oameni nevinovați, dintre cari cea mai mare parte sâraci și cum mari greutateți familiarie li s'au stricat geamurile și ușile numai fiindcă sunt evrei. Cine îi va despăgubi pe acești nenoroși cari trăesc de azi pe mâine?

Unii fruntași liberali au emis ideia de a se declara stare de asediu. Pericolul e atât de mare ca să se recurgă la aceste măsuri extreme? Ideea aceasta nu găsește aprobare în cercurile politice locale. Avem doar destule legi pentru înfrânarea actelor anarhice. Aceste legi să fie aplicate cu stricteță. Autoritățile să și facă datoria cu energie și vor avea sprijinul tuturor oamenilor de bine, a acelor cari țin la bunul renume al țării. Toți aproape din fruntașii vieței noastre publice sunt pentru ordine și liniște în oraș. Oamenii cuminți nu sunt de partea violenței. Tristele evenimente din zilele trecute ne a făcut a ceașă dovadă, așa încât n'au decât autoritățile sa ia măsuri serioase, sincere și energice și liniștea se va restabili. Publicul să nu dea crezare svonorilor alarmante și nimenea să nu și facă singur dreptate ci—cum bine spunea prefectul județului—toți să ajute autoritățile pentru întro-narea ordinii, a păcei și a liniștei.

Din „Reformatorul” Anul VII, No. 351. Plătra-N. 12 Octombrie 1925.

1926, „Telegraful”, IV 586

Pentru Joi 4 Ianuarie Liga Apărării Naționale Creștine de aci a făcut întinse pregătiri pentru sosirea lui A. C. Cuză. Manifeste în județ chemau aci țărani în oraș la stăruirea drăpelelor comunale ale ligii.

Duminică orele 10 d-1 Cuza a sosit descinzând la Obor. Acolo d-1 Cuza mulțumi publicului rugând liniște. S'a format un cortegiu în frunte cu călăreți cu steaguri și sulile a parcurs strada Petru-Rareș, Piața Kogălniceanu și Lascari-Catargi până Pește-Vale, aci a avut loc o întrunire unde a vorbit d-1 Cuza și studentul Iesanu.

Seara a avut loc un festival unde d-1 Cuza tratând despre naționalism.

Au fost sparte geamurile dela magazinul de mobile a d-1ui Grünberg, la bodega d-1ui Blum și Grünberg, și la avocatul Weintraub.

Au fost bătuți mai mulți evrei. Prăvăliile erau închise. În oraș patrula jandarmi din Trg. Oena. D-1 Col, Fotin, d-1 Procuror Baldovin și Polițaiul Comșa au luat măsuri de liniște.

Sentinta în procesul incidentelor din 1925

În ziua de 27 Iunie crt. a avut loc procesul incidentelor din toamna anului 1925.

După pledoariile interesante ale avocaților de ambele părți, d-1 prim-procuror într'un frumos requizitor a se-necționat pe acuzați, clasându-i în 5 grupe, tribunalul a a-nunțat pronunțarea pe azi Luni 2 crt.

La ora 6, după ce se face apelul inculpaților, d-1 prim președinte B. Apostolide citește următoarea sentință, prin care se condamnă pe baza art. 239 din C. P. pe :

Leon Leibovici, Șaim Daniel, Baruch Siegler și Sami Leibovici, câte 3 luni închisoare. Aron B. Katz 2 luni. Avram Polak 25 zile. Bercu Iacobi, Bercu Ghidale Wolf, Rubin Soifer, Idel Șor, Itic Iacobi, lancu Șiler, Mendel Leibovici, A. Leibovici, David Daniel și câte 20 zile închisoare; Leon Leibovici, Sami Daniel, B. Siegler, Sami Leibovici și Aron B. Katz în solidar 300.000 lei despăgubiri civile reclamantului Hergelegiu.

Leon Leibovici, Șaim Daniel, B. Siegler, Sami Leibovici, Bercu P. Iacobi, A. Pollak, Bercu Ghidale Wolf, Rubin Soifer, Idel Schor, Itic Iacobi, Mendel Leibovici, Avram Leibovici și D. Daniel în solidar 40.000 lei reclamantului Bălănescu.

Avram Polack, lancu Șiler în solidar 20.000 lui Hudici Achită pe Itic Șiler și Moise Solomon.

Din „Telegraful” 27 Iunie 1926.

Ca cronicar, datorita mea este a arăta cele rele și cele bune, fără interes sau părtinire. Dacă am arătat aceste câteva fapte, le-am făcut și arătat în mod abreviat și fără arătarea tuturor localităților și nume. Numai să nu se zică și să nu fiu criticat că nu le-am arătat.

Am zis și repet și acum că poporul român nu este apt pentru a comite progromuri și alte fapte criminale ca în alte state vecine și dacă s'au întâmplat oareșicare fapte regretabile cauza cauzelor au fost întotdeauna diverse elemente, care căutau jaf și avuții evreilor.

Nobilul popor român și după arătarea nemuritorului Petriceicu Haideu, a fost din vechime foarte tolerant cu populația Israelită.

Iată câte va exemple: În anul 1573 în timpul domniei lui Alex. Mircea al Munteniei, un evreu Șaim fiul lui Iosef, fu secretarul lui Vodă (op. citat p. 205). În secolul al XV-lea puțin după fondarea Moldovei, Israelita, leșșii stabilindu-se se ocupă liberi cu comerțul de cumpărare și vinderea de sclavi (idem p. 83). În secol al XVIII-lea evreii din Polonia fiind torturați și uciși de Cazacii Zaporigeni, găsiră refugiu și liniște în Moldova (Arhiva Ist Tom. I partea II p. 110).

Călătorii care au vizitat țările Române zic că: fiecare sectă și religie e tolerată de a-și exercita cultul fără nicio împiedicare.

În secol XV-a marele și gloriosul Voivod Ștefan cel Mare, fiind grav bolnav, un medic evreu îi alina durerile și suferințele. Vodă Petru șchiopul al Moldovei avea ca medicul său pe evreul Solomon Aschenazy, Vodă Vasile Lupu avea ca medic al său pe evreul Cohn. Nemuritorul Voivod Constantin Brâncoveanu avea ca medicul curții sale pe Avram Jidovul. Vodă Nec. Mavrocordat avea pe evreul Maran FONSECA. Pe la începutul secolului al 19-lea un Dr. Meyer din București era profesor al facultății de medicină de acolo, asemenea și Dr. Julius Baras etc.

Așa dară după cât am arătat argumentez îndejnins că poporul Român a fost în toate timpurile cel mai tolerant față de evrei și dacă după cum am zis s'au întâmplat lucruri regretabile, ele au fost străine de voință și principii morale și tolerantului popor Român.

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN POMANIA
— PIATRA-NEAMȚ —

II

CRONICA COMUNITATEI ISRAELITE

— DIN —

Târgu Neamțu

1) Numele și vechimea

târgului Neamț

Deoarece manuscrisul a fost până la 1903,
deci îl public astfel, după care însă voi com-

plecta istoricul și faptele până în prezent.

AUTORUL

1) Târgul Neamțului, după tradiție, este fondat de valerii Germani, ai ordinului din Malta, cari au trecut din Moldova pe la 1249, după care ar purta numele. Numele : „*Neamț*” este de origină slavică : „*Niemetz*”, de la care a trecut la Români „*Neamț*”. 2) În cronicile imediat după Bogdan Dragoș Vodă, ne întâmpină dejea numele Neamțului.

3) La 1200 hordele Tatarare ale Cumanilor dominau în Moldova. La 1210 Andreea II Regele Ungariei cheamă în ajutor pe Cavalerii Teutoni contra acestor păgâni, care conținut năvăleau și prădau statul său. Aceștia venind făcură cetatea Neamț, iar la 1220 după învingerea Tătarilor, Cumanii părăsesc aceste locuri. Cumani ce rămân pe loc, se mestecându-se treptat cu populațiunea Română.

Moldoveni au conservat suvenirul faptului, dând acestei zidiri caracteristicul nume : „*Neamț*”, după care și târgul și întregul județ împrumutată acest nume.

4) Pe locul unde astăzi se află târgul Neamțului și imediata împrejurare, în vechime s'au aflat următoarele târguri, unde probabil locuiau și evrei : *Jakote* (aproape de muntele Rusu), *Coarne* (tot aproape de muntele Rusu spre răscrucea), *Orania* (pe dealul Pleșu, la punctul Carciova, unde azi mahalaua Pomelea din târgul Neamț) și *Târgul Nouă* (pe la Boiște).

1) Hăjdeu, Arhiva Istorică a României, Tom. I p. 140, 142.—Idem Foaia, România, An. I.

2) Revista „Asachi” An. III No. 10 p. 1374-1378.

3) Nuvele istorice a României de Gh. Asachi Tom. I Iași 1867 Institutul

4) După notițele istoriei bisericilor Române de Arhim. Narcis Crețulescu pe m-a-dat.

5) Analele Comunităților Israelite din Jud. Neamț de Iosif Kaufman croniclea Piața N. Tom. II

Locuitorii târgurilor Jacote și Coarne s'au mutat pe farina mare în Plopana (între Scea și Blebea de astăzi), formând târg numit Tarina Mare, care aparținea pe acel timp familiei Catargiu. Mai tâziu Visternicul Elie Catargiu împresură locurile Mânăstirilor din județ, anexându-le proprietății târgului său, iar la 1721 Ioinik Hadambha Assan, episcopul Romanului judecându se la Divan cu familia Catargiu pentru împresurări, s'a hotărât ca târgul Tarina Mare să aparție Schitului Stătorul (Vovideni), iar lui Catargiu i s'a dat în schimb moșia Mărăței cu mahalalele din târgul Pietrei, care pe acea vreme aparținea celui schit Vovideni.

Nu trecu mult și acest târg s'a desființat, mărindu-se necontentit târgul Neamțului.

Locuri în apropierea târgului Neamț, care poartă numiri evreești sunt: *Moise* (o vale care iesă la Râșca printr-o munt) și *Idauca* (lângă Bălătești).

Târgul Neamțului este al doilea târg după Piatra, delocare se află 38 km. depărtare și este așezat lângă păraiele: Cracau, Neamț și Hozona, cari prin revărsările lor aduc deseori stricăciuni târgului și împrejurimelor sale. Tîrg-Neamțului este înconjurat în partea răsăriteană de dealuri pline de ruine, cari ne vorbesc de vechimea lui și păstrează multe amintiri din trecutul evreilor locuitori din vechime în el, și are o climă ce nu se deștinde de acea a Pietrei.

Dupa notițele statistice asupra Mollovei făcute de Printul Necu ai Sufu (p. 55) acest târg a numărat 634 locuitori evrei, stabiliți din ve hime, cari păteau o dată de câte 60 lei vechi, fiecare pe an. Astăzi întreaga populațiune se urcă la aproape 11.000 suflete printre cari a prope 4000 suflete Israelite.

Dela aplicarea riguroasă a Art. 8 din legea băuturilor spirtoase (1882) și a ganelor din sate, mulți evrei din sate s'au stabilit aci și trăsesc în mizerie din care cauza mulți au emigrat și alți ar emigra de ar avea mijloace.

II) Școala sau Talmud-thora

Școala sau Talmud-thora în acest oraș datează din cele mai îndepărtate timpuri. Dela 1829 însă funcționează neîntrerupt. Ea este frecventată de peste 200 copii sârmani

înainte cu 40—50 ani ea avea 4 melamdim (învățători) care predau exclusiv limbă hebraică, după obiceiul vechiu, cu traducerea în jargon. Budgetul ei era 150 lei vechi pe lună și se acoperea din venitul gabelei și din dări voluntare încasate prin o cutie specială ce purta titlul de „Cutie pentru biker-choilim și talmud-thora” și care producea vre'o 30 lei pe săptămână. Mai înainte Talmud thora era sub conducerea Cahalului, astăzi însă se conduce de un comitet special, care se interesează de progresul ei.

În anul 1890 Epiropoi Comunității împreună cu comitetul soc. „Cultura” în frunte cu d-l M. Ipcar s'au întrunit la 16 lunie, fiind la acea întrunire peste 200 enoriași ai Comunității. Acolo s'a discutat înființarea unei Comunități regulate cu o școală modernă.

După ce s'a hotărât înființarea școlai moderne s'a colectat 2200 lei, alegându se ca comitet al școlai și al Comunității pe D-nii: M. Ipcar, Dr S. hwarz. A. Weinreich, Schneiberg. A. Charas, Lupu Vechsler, L. L. Wechsler, Smiel Iancu și Raf.

Cei retrograzi și tanatici au fulgerat contra acestui comitet, dar totul fu în zadar căci școala progrese în fiecare zi, înființându-se un club de lectură în localul școlai și proclamând ca președinte onorific pe Baronul de Hirsch iar pe D-nii: Elias Schwartzfeld și M. Gasler ca membrii onorifici al școlai și Comunității. Directorul școlai fu d-l M. Birnbaum.

Ca comitet al Comunității s'a ales pe D-nii M. I. Ipcar, (preș.), Aba Herscovici și B. Rorlich (vice-preș.), Arnold și Iustlav Weinrauch (casier), S. Raf (secretar). Altrescu (contabil).

Acest comitet lucra în comun cu cel școlar. Pe de altă parte D-nele Marie Ipcar, S. Dr. Schwartz și D șoarele A. Ferester și D. Wechsler au luat frumoasa inițiativă de a înființa o școală de fete.

În anul 1897 s'a fondat școala Israelită Română Arnold și Charlotte Weinrauch, care au oferit pentru acest scop imobilul lor în valoare de 10.000 lei. Școala fu deschisă Mercuri 9 Aprilie, când avu loc inaugurarea în fața unui public numeros, obligându-se d-l Weinrauch a da pentru întreținerea școlai 125 lei lunar iar domnul Hers Ra-

paport a donat 1000 lei bonuri, obligându-se a da 25 lei lunar. Asemenea s'au obligat a da pentru susținerea școlii d-l Beral Instler 10 lei lunar și d-l Leizer Moise Calman 15 lei lunar.

Ca și în Piatra soc. Junimea "Misericordia" îngrijite de îmbrăcarea copiilor săraci.

Afară de școală mai sunt multe școli private confesionale.

În treacă starea morală nu este tocmai ridicată, în tuși de obicei se vorbește limba țării și sunt aci ea și în Piatra bărbați cu lji care merită a fi respectați.

Aci este locul nimerit de arătat că repositatul *Moh*

D-l Arnold Weinrauch

Leib a lăsat mai multe legate pentru văduve, orfani, biko choilim (bolnavi), școală și sinagogă, în valoare de o mii galbeni.

Aceste legate au fost prevăzute în testamentul legalizat de Onor. Trib. Neamț, dar d-l Beral, ginerele nă respectat legatele.

1) Aci fiind vorba de școală, trebuie să amintesc că în luna Iulie 1901 Ministerul Instr. Publice a dispus închiderea asilului confesional Arnold și Charlotte Weinrauch pe motiv că localul nu era igienic și funcționarea neregulamentară.

În luna Mai 1902 d-l Astruc a trimis aci o circulară prin care îndeamnă a se alege un comitet școlar, care să se ocupe cu înființarea unei școli de fete spre a fi subvenționată de Ica.

În 15 Iunie 1902 mulțumită inițiativei D-lor S. Beck, A. M. Schor, S. Haimovici etc. s'au întrunit un număr foarte mare de enoriași, hotărând a colecta suma de 2000 lei spre a putea reforma școala confesională existentă într'o școală model, putând fi condusă regulat prin subvențiunea Icai.

S'a constituit un comitet școlar din D-nii: Schor, Beck, Haimovici, Wechsler, Raf, M. Ștain și Cornștein.

Nexistența gabelei și al unui comitet al Comunității, făc ca toate instituțiile Comunității să zacă într'o adevărată amorfie. Nici școală modernă, nici spital, nici ajutoare, clerul neînțreținut și totul după voia întâmplărilor.

III) Bikur-Choilim (Ajutorarea bolnavilor)

De spital aci nici nu poate fi vorba, cu toate aceste în anul 1883 după cum am zis repositatul Moise Simon Leib, a lăsat prin testament legal, mai multe legate, în valoare de una mie galbeni, pentru a se înființa aci un spital, dar Comunitatea nefiind persoană juridică, ginerele repositatului d-l Beral a ocolit testamentul, nefolosindu-se Comunitatea cu nimica din acel testament.

În anul 1891 repositatul Haim Burech Rapaport lasă 70.000 lei prin testament, de a se înființa aci un spital, dar rezultatul fu acelaș ca și la 1883.

Mai înainte se dedea doi galbeni pe săptămână ajutor bolnavilor săraci, astăzi nici aceasta nu se dă, trebuind a se colecta ofrande spre a veni în ajutorul nefericiților.

IV) Ospătărie populară

În luna Ianuarie 1901, dl Astruc a împărțit 3000 lei din partea Alianței și a regulat deschiderea unei ospătării populare, subvenționând această instituție cu 400 lei lunar, iar în anul 1902 a mări subvenția la 500 lei lunar. Aci fiind vorba de ajutorarea săracilor, voi adăuga că mai înainte săracii scăpătați și cei neputincioși erau susținuți după împrejurări din ventul gabelei și din darul voluntare.

În timpul iernii se cumpăra de obicei 20 stânci lemne, ce se împărțeau săracilor din târg.

Pentru timpul Paștelor, la fabricarea de Matoth (azime) fie ce Israeli cu stare plăteau câte 5-10 bani mult pe kg. spre a putea da săracilor azime gratis.

Alară de aceasta, două persoane delegate de rabin colectează bani sub numele de Mus chiten, din al cărui produs se cumpără Mafoth, ce se împart gratis săracilor lipsiți cu totul de mijloace.

Mai era și un alt venit în folosul săracilor, acela numit „Sabes-pares” (Bani de Sâmbătă) (care se strângeau de un gabai ales cu învoirea rabinului).

Astăzi caritatea într'adevăr este neglijată totuși se găsește destui oameni cari o practică.

V) Sinagoga mare

Pe lângă cele nouă case de rugăciuni, există aci din cele mai îndepărtate timpuri sinagoga veche, al căreia istoric prezintă un mare interes în istoria Comunității locale.

Pe locul spităului actual al M-trei Neamțului, clădit la 1852 de egumenul Nioniel, din banii M-trei Neamțului—câci pe acea vreme târgul aparținea ca proprietate M-trei—a fost odincuară o sinagogă veche, făcută din dulapi groși, ce nu erau nici tencuiți, nici văruiți, așezate însă pe o temelie de piatră, rămasă dela dărâmare vechei sinagogi, ce era de piatră și cărămidă și care a ars la 1774. Alături cu această sinagogă era o casă de rugăciune

clădită asemenea din lemn dar tencuită și văruiță. Vechea sinagogă se reclădise la 1776 pe locul celei vechi, care după cum am amintit a ars la 1774 în ziua a noua a lunii Ab (tișa beab), în vremea Domniei lui Grigorie Chica al Moldovei. Vodă nepermițând evreilor de a-și re-clădi sinagogă din piatră, dâșii trimiseră la el pe un membru al Comunității Itzchak ben Abraham Moise, spre a stăruî în acest sens; dar el nu reuși și voia se dele de Vodă numai pentru reclădirea în lemn. Întorcându-se trimisul lor, evreii se puseră ia reclădire, lăsând numai temelia veche de zid, și clădind restul din dulapi groși.

Pe atunci nu erau în Neamț tâmplari, și reclădirea se încredință stolerului poreclit 1) Vasile cel mare, care clădi și pomenită casă de rugăciune de alături. Ambele măsuri se isprăviră la 1777, când Comunitatea le inaugură înaintea sărbătorilor de toamnă din acel an, înscriind evenimentul în pinkes și pe o foaie volantă groasă de hartie, semnată de toți membri Cahalului de atunci, punându-se și pecetea sinagogei anterioare, cu data 1737.

Iată copia documentului :

Documentul reclădirii Sinagogei din Trg. Neamț 1776

2) Reclădirea Sinagogei din Trg.-Neamț 1776

Cu ajutorul lui D-zeu !

Spre pomenire pentru neamurile viitoare să fie acest uric că în orașul Neamț a fost o Sinagogă veche. zidită pentru veci, o zidire puternică și foarte frumoasă, iar în anul 534 (1774) noue a lunii Ab în ziua cea mare pentru toți fiii lui Israel, în care templul nostru și slava noastră, a fost dărâmat și ars de două ori, s'a încins un foc miștuitor în orașul Neamț, și pomenita Sinagogă a fost și ea prada focului. Ne-am opinit din răspuțeri de-a

1) Acesta era un om înalt și zdrăvăn, care făcându-se mai târziu haiduc, în-crozi cu ceata lui tot județul.

2) Documentul este publicat în Fraternitatea An. VII Nr. 44. Este găsit de mine și trimis în original d-ului Dr. Elias Schwarfeld pentru publicare, dar fiind răbit la 1885, documentul deocamdată se mai află la D-sa.—AUTORUL.

rezidi casa de rugăciune pe lemnea ei precum a fost înaintea. Dar Vodă Grigore Ghica — a cărui slavă să mărească — s'a împotrivit să o zidim din piatră; și am trimis la Vodă un apărător credincios și nume un evreu, domnul Iehok ben Abraham Moise, bine văntată fie pomenirea lui, ca să roage cu stăruință Vodă ca să reîntoarcă splendoarea Sinagogei la forma cea veche.

Iar Vodă îi răspunse și îi zise: „Iată vă dau voie să zidiți Sinagoga numai din lemne și nu din pietre noi am păzit poronca M. S. Vodă și am zidit această din lemn, și am scris aceste cuvinte spre pomenirea veșnică în anul: „Mai mare va fi slava acestei case din urmas decât acelei dinlăi“. Aici Neamt. Noi am iscălit aci joasă masa de târnosire a Sinagogei, în anul 536 în 17 zile lunei Elul și-am pus peceta Sinagogei celei vechi.

(L. S.)

Iscriitti: *Naftali Gramăzeșter, Iehuda Leib Hahan Sloime sin Isaac Ascuter, Peisich sin Moise, Isr. sin Menaj*

Noua sinagogă reclădită, deși era o zidire puternică și frumoasă, nu stătu decât până la 1821, când un grec romanizat Neculai Drăghici, pe care evreii l'au scăpat de iataganele turcești, în timpul 1) Zaveriei, drept recunoscătoare, dete foc sinagogilor, și au ars până în lemnelor tot târgul Neamțului.

Linșiștindu-se apoi Zavera, Comunitatea Israelită, vede că orașul era foarte adeseori expusă pradei focului și fiindu i teamă a reclădi sinagoga iarăși din lemn, trimise la Vodă Ioan Sandu Sturza pe bătrânul Moche Ighes, care să obție voia de a o reclădi în cărămidă, dânsul obținut dela Vodă la 6 Octombrie 1823 un hrisov în care se zicea expres: ca să și zidească în târgul pomenit (Neamt) școala lor pentru rugă (sinagogă), de cărămidă, tot pe locul unde a fost mai înainte.

1) Vezi capitolul „Zavera“ în Comunitatea din Piatra.

Hrisovul de învoire reclădirii sinagogei, a Voivodului Ioan Sandu Sturza este cu data de 6 Octombrie 1823. Iată copia învelei:

Invoirea reclădirii Sinagogei din Trg.-Neamt 1823

1) Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza Voivod, cu mila lui Dumnezeu Domnului ferei Moldovei.

Se face știre cu aceasta carte a Domniei Mele că prin jaloba ce au dat toți Jidovii locuitorii din Târgul Neamțului dela acel ținut; au arătat că ei având numai o școală de rugă în acel târg, și fiind din lemn, în vreme când au ars târgul, au ars și școala lor. încă și toate cărțile gospod ce au avut asupra acei școli. remăind ei și până acum fără de școală pentru care întimpină multă greutate și supărare întru salvărirea celor datornici, ai legii lor; făcând rugămintele ca să ne milostivim asupra lor, și prin carte Domniei Mele să li se deie voie și s'obozenie ca să și facă școală la loc, și pentru că a leșori se întâmplă primejdie de foc, să albă voie să și facă școală de cărămidă spre apărare de primejdia focului; cu care să se poată înlesni întru lucrarea datoriei legii lor

Deci după jaloba lor, încredinșându-ne Domnia me că cu adevărat școala lor de rugăciune ce au avut au ars, și nu pot să se înlesnească intru ale legii datornicii sevârșire, privind cu milostivire asupra rugăminții ce au făcut. Iată prin aceasta a noastră Domniească carte, hotărâm și le dăm slobodă voia de a fi volnici să și zidească în Târgul pomenit Neamțu, școala lor pentru rugă, de cărămidă. tot pe locul care au fost mai înainte, după învoială ce au avut cu stăpânii locului târgului, precum și casa dascălească a lor proptele de școală, iarăși pe locul ce au fost mai înainte să și zidească. slobozii fiind a se aduna întrânsele, și a sevârși cele datornici al lege lor. fără de nici o asupra și fără de nici o oprite.

1) Documentul este descoperit și publicat de mine în ziarul „Fraternitatea“ An. VII No. 4.

Despre asemenea și spre aceasta poroncim Domnia Mea ot Dregătoriei de ținut i altor boeri stuibași și zapciți, vă zând carte aceasta a Dumniei mele. cu toți i să vă feriți de a face supărare numfiilor Jidovi din târgul Neamțului, la fa-cerea arătatei școalei lor și la ale legi lor datornicii seavâr și-re întrânsa.

Io Ioan Sturza V. V. d.

(L. S. D) 1823 Octomvrie în 6 zile.

(S. S.) Jalca Parati.—S'au trecut în condica ispravniciei.

Șeful secției *Kakam-Pod.*

Cahalul, în urma acestei învoiri din partea lui Voda, adună material, adus din Roman și Fălțiceni și zidi o sinagogă mare, după stilul vechiu oriental; iar spre partea nordică a ei se ridică o căsută pentru dascăl, care ținut loc și de *bet-hamidraș*.

Lângă sinagogă în partea răsăriteană era un arbore de pere, care după cum mi-au afirmat bătrânii, făcea roade de două ori pe an.

Tot în partea răsăriteană era și un mic *hegdîș*, ce adăpostea pe sâracyi bolnavi și neputințoși; față cu unu dela *bet-hamidraș* era o fântână, care se mai vede și astăzi; iar împrejurul tuturor clădirilor aceste, era un gard de scânduri, al cărui cuprins se numea *Șilhoif* (curtea sinagogei).

Gardul avea două părți, una spre uliță și cealaltă pe lângă *bet-hamidraș* în partea apusană, unde era drumul ce conducea spre baie, care era în depărtare de 60 pași în spre dreapta sinagogei.

Dela baie cu 100 pași mai departe era cimitirul lângă deal.

În istoria sfințelor M-tiri Neamtu și Secol de Arhi-mandritul Narcis Crețulescu, în Tom. VII cap. «Spitalul din Trg. Neamț» p. 455 (sub titlul zestrea M-tirei Neam-

țului și pregătirea locului spitalului) spune: «Pe acest loc se află un feredeu jidovesc de lemn și o școală (sinagogă) jidovescă de piatră mare cu două rânduri». Sinagoga era nelăncuită și nici văruiată.

Nici această sinagogă nu avu o soartă mai bună. Ea a stat neatinsă aproape 30 ani, până la anul 1849 când Arhimandritul și Starețul M-tirelor Neamtu și Secul, egumenul Nioniel cu soborul său proectară zidirea spitalului actual și și așințiră ochii asupra locurilor Comunităței, și sub pretext că nu găsesc loc mai potrivit și mai spațios, apărât contra inundațiilor ce suferea târgul și având M-tirea mitoc în apropiere, de-i stăruiă pe lângă dregătorii ținutului și la Voda, de a se desfința toate clădirele Comunităței Israelite.

Această stăruiță dura câți-va ani, adică până la anul 1849, când M-tirea obținu pozvolirea dărâmării acestora, atunci starețul Nioniel căuta a se înțelege cu Cahalii Comunităței în această privință, dar aceștia nu admileră cu nici un preț a se dărâma sfânta sinagogă, atunci starețul prin ajutorul privighetorul ¹⁾ Neculai Părvu, a șefului de poliție Dumitrache Pelin Medelnicer și a ispravnicului au pus oameni și au dărâmat feredeu și sinagoga.

Dărâmarea sinagogei s'a făcut ziua (câci feredeu s'a dărâmat noaptea), când evreii închiseră dughenele și aler-gară cu toții aci, suindu-se pe sinagogă n'au lăsat a se dărâma, de-i se încinse o luptă mortală între dărâmtori și evreii, așa că 6 evrei fură ucși și mulți răniți. Asemenea și dintre dărâmtori.

După dărâmarea, Comunitatea a trimis o deputație compusă din D-nii ²⁾ Iosef Leib Puioles, Motel Feighes și Iosef Bolocan, la Voda, dar nu obținură nici un rezultat deci plecară la Constantinopol, de unde aduseră dela Vizir un firman ca M-tirea să deie Comunităței 1500 galbeni despăgubiri și alte locuri pentru cele dărâmate.

Mănștirea s'a opus contra firmanului și Voda Gri-kore N. Ghica n'a putut a pune la cale această pricină

1) Locurile mi s'au arătat de bătrânul Israel Iancu Moise la 1884. Vezi

Direc Haunimim Bearfois România de Iankel Psanfir Vol. I p. 27, 28, 29 și 30.

1) Istoria M-tirilor Române de Arcim. Narcis Crețulescu Tom. VII pagina

400 (inedit).

2) Urmașii acestui bărbat este familia Veinrauch de acolo.

până la anul 1855 când regula afacerea și liniști sfada ce exista între comunitate și egumenul Nioniel.

Mai întâi la 10 April 1855 s'a făcut următoarea învoială între Comunitatea și Mitirea Neamț.
Iată copia învoielei:

Invoială pentru a se face Sinagogă Evreiască cea nouă, în locul Sinagogei desființate la facerea spităului din Trg. Neamț la opis No 593.—An. 1855 Aprilie 10 zile.

1 Act de învoială

Pentru a se face o sinagogă evreiască cea nouă, în locul sinagogei desființate la facerea spităului din Trg.-Neamț — trecut la opis No. 593 al actelor de învoială.—1855 Apr. 10.

Subscăliții vechili și alți din Comunitatea nației evreiești din Trg. Meamțului facem știut că pentru siguranța spităului ce a făcut Mânăstirea Neamțului în târgul său cu acelaș numire,—după rostirea articolului 79 § 4 secția 3-a din capul al III lea a organicescului regulament în folosul public, urmând neaparată nevoie de stremțurarea școalei evreiești ce s'a allat în apropiere de acesta, însuși cărmuirea a încuviințat aceasta, pe temeiul aliniatului § 479 din condica fiivilă și a altor legături a țării noastre, spre neîngineră însă dritului ce are Comunitatea de a avea sinagogă și casă dascălească aproape de ea, potrivit cu cartea D lui Ioan Sandu Sturza Voivod, în anul 1823 luna Oct.

Sfatul administrativ prin închierile sale, înalt întărite din anul 1849 Sept. 29 No. 2458 și 1852 Noemvrie No. 3704 și 1855 Februar 4 cu No. 385 an pus îndatorire mânăstirei acesteia ca pentru locul școalelor ce au fost în apropiere de zisul spital și care s'a și desființat cu ale sale poronci, să ne dea locul numit a lui Drăghici, după însuși stăruierea cererei noastre si apoi pe lângă locul arătat să ne mai dea mânăstirea și tot materialul trebuitor t t pentru asemenea zidire, precum piatra pentru temelie, cărămidă, var, nisip și toată cheltuiala trebuitoare ;—toate aceste : scoase, făcute și cărăte de mânăstire la fața locului zidirei, precum și 200 galbeni

1) Arhireu Crețulescu, Ist. Monastrelor Române, Tom. X cap. 51 p. 186,

pentru plata lucrului tuturor meșterilor și a salahorilor și alții ori ce ne ar trebui acum, dar fiind sosită vremea de a pune în lucrare zidirea sinagogei noastre pe locul arătat, și hoterirele ocărnuirei citate mai sus și după luarea actelor ce au făcut și o parte și alta, adică Comunitatea zisă, cum și Mânăstirea, am văzut multe greutăți și conoscând pentru înlăturarea acestora neapărat urmează a se afla pe prigoniri și anume : că jos iscăliții vechili din partea școlii, tocmai s'au lamurit că numai pe locul numit a lui Drăghici, cerut de noi însuși cu toată stăruierea și încuviințarea de prea înalțatul Domn, de loc pentru sinagogă aici cum este cu puțință a începe cu zidirea arătată, fiind aceasta mai de 5 stânjeni și una palmă în curmeziș și după hotărârile date am cunoscut că noi n'avem nici un drept a face zidirea de a ni se da mai mult loc, fără numai acel a lui Drăghici, iar pe de altă parte cerându-se acum Mânăstirei materialul și cheresteua ce este îndatorită a ni se da, i vine foarte greu a intra în așa lucrare, mai vârtos acum în timpul iugării, cu care greu se sdruncină Mânăstirea cât și locurile mai ales în cărătura celui total material, — în privirea noastră a împrejurărilor isvorite acum, găsindu-se și o parte și alta în strâmtorare, am cunoscut că lănuirea prigonirii arătată mai mult nu e folositoare nici unei părți și prin urmare după folosul ce am cunoscut o parte și alta ne-am înțeles cu bună mulțumire în chipul următor :

Ca Mânăstirea pe lângă locul lui Drăghici carele este de 5 stânjeni și 1 palmă, încuviințat de hoterirele de mai înainte, să ne mai deie și încă și osebit alte două locuri de natură numite a țiganilor, cumpărat de Mânăstire în mărimea de 4 st. și 7 palme, care locuri unite fac un loc de 10 stânjeni curmezișul la amândouă capete și 20 stânjeni în lungime sau pre cât în lungime va arăta linierea uliței după împrejurările dela fața locului, care loc se află în parte de la intrare la locul D-sale Anton Ioan și în partea de jos a Sf. Ionomului Grigore, și pe lângă arătatul loc să ne mai dea Mânăstirea atât binaua de piatră ce se află în ființă, și însuși locul lui Drăghici și piatră ce este cărată de Mânăstire, tot pe acelaș loc, încă și 5 coșuri de piatră de zid, tot la fața locului, acum din nou, care le-am și primit, mulțumind Mânăstirei de a-și primi numai toate lemnele din casele țiganilor ce le-au cumpărat.

II) Pentru tăerea cherestelei și cărătura ei din cherestelele, pentru facerea cărămizei și a varului și cărătura acestor materiale și al năsipului și a altora ce sunt de trebuință spre zidirea și acoperirea ziselor binate, precum și acei 200 galbeni hotărâți a ne da Mânăstirea pentru lucrătorii și pentru toate aceste la un loc. Mânăstirea se îndatorește ca potrivit învoelei acesteia, primită de către amândouă părțile, a ne da 1000 (una mie galbeni) zimiți pe care am și primit acum la facerea acestei învoeli, iar alta nimic.

III) Pe lângă suma de bani arătați mai sus, Mânăstirea se îndatorește a ne da din locul de păduri șlobode, toată cheresteua trebuitoare la înființarea sinagogei fără plată de jugărit, precum și tot celalț material ce se va găsi pe mășina, fără nici o plată de dejmă sau jugărit.

IV) Dacă noi am mai cumpăra alătura, cu locul arătat ca punctul I ei, un alt loc pentru ograda a școalei ce s'au aupt'nde de zidirea școalei noastre, Mânăstirea să fie datoare a mi'l întâri fără zeciualea convenită ei, rămând iarăși neșpusă bezmenului cuvenit proprietății în veci după vechiul obicei, pe vremea, cât însă aceasta va ființa de școală fără alte încăperi sau locuințe lătralmice de spicuiafe vor fi șpusse ieguinit ca și toate celelalte binate din târgul acesta.

Și în sfârșit tot felul de documenturi și ori ce fel de înscrisuri vor fi păstrând asupra locului sau asupra locurilor, pe care a fost până acum desființatele școale, pe lângă șpital, toate se desființează rămând ca niște hârtii albe beștritul din carta Domnească, fiind-că Mânăstirea prin darea locului arătat la punctul I-ei a învoelei acesteia ni s'au des-păgubit în totul, rămând locul sau locurile acelea iarăși în vecinica stăpânire a Mânăstirei, rămând și toate pretențiile iscate dintre Comunitate sau vechii asupra Mânăstirei, în de-veci strănse, precum și orice fel de hârtii reclamătoare în inle către orice locuri administrative sau judecătorești, de azi înainte rămân toate albe și nelucrătoare și la orice locuri s'ar arăta să nu se știe în nici o seamă ca pentru pricină sfârșită și stânsă pentru totdeauna.

Deci spre știința și tocmai urmare a învoelei făcute în timpul arătat mai sus și primite de către amândoua părțile, s'au făcut două de o potrivă acturi, din care acesta adevărat prin iscăliturile de către plenipotenții Comunității evre-

rești și alte persoane dintre noi, precum și osebiți martori creștini, care s'au întâmplat față, s'au dat Sf. M-tiri Neamțului, primind și noi în asemenea act din partea Sf. Monastiri sub peceta sa iscăliturile cuvenite a sub ordincescului șfat a acestei Mânăstiri spre veșnica curmare a prigoniei ce au urmat până acumina în prețmetul acesta al școalelor, încredinșându-se aceasta și de locul competent.

Urmează zece iscălituri ale Jidovilor fruntași din Trg-Neamț

Și eu fiind față la aceasta învoială am iscălit de martor

Oavril Gheorghiu.

Și eu fiind față am iscălit : *Petru Ciuntu.*

Urmează legalizarea Poliției din Târgu Neamț cu No. 723 din 13 April 1855. (L. S.)

1) Conform închierii șfatului Administrativ din anul 1849 No. 2458, anului 1852 No. 3704 și anului 1855 No. 385 au șpus îndatorire Mânăstirei, ca să deie Comunității locul numit a lui Drăghici precum și tot materialul trebuitor pentru redidirea acaretelor dărâmate, precum și toată cheltuiala trebuitoare precum și 200 galbeni plata lucrului etc.

Apoi având însă în vedere greutatea predării malcria lui pentru zidire, au convenit ca Mânăstirea să le deie locul lui Drăghici și numit al țiganilor, în mărime de 10 aldojeni, curmezișul la amândouă capete și 20 stângeni în lungime, una mie galbeni zimiți în numerar, toată cheresteua necesară din pădurele Mânăstirei și toate binatele Comuni- (Mci să fie scutite de bezmen.

Comunitatea cu ștareașul merseră la Vodă Ghică în Iași, care dete evreilor un *hrisov*, în care hotărăște ca «pe lângă una mie galbeni și cinci coșuri piatră, Mânăstirea să deie naștei evreiești din târgul Neamțului, locul numit a lui Drăghici și osebit alte două locuri alăturate numite a țiganilor și conform acestuia evreii și primiră dela soborul Mânăstirei Neamț și Secul toate cele hotărâte în hrisov ; căci egumenul Nioniel murise în acest interval și era egumenul și Arhiman-drul Dionisie ștareașul Mânăstirei».

1) Vezi actul de învoială al Comunității Ișr. cu M-tirea Neamț 1855 Apendice No. 3.

Iară copia Hrisovului.

Actul dn invoială a lui Vodă Ghica între Comunitatea Israelită din Trg. Neamț și M-tirea Neamț. - 1855.

1) Hrisov Domnesc

*Noi Grigorie Al. Ghica V. V, d. Cu mila lui D-zeu
Domn țerei Moldovei.*

Prin hrisovul Domnului Ioan Sturza din 1823 luna Octomvrie este hărăzit nației evreiești din târgul Neamțu dăscălească de a ave zidită o școală de închinăciune și casa dăscălească pe locul ce au avut-o clădite de lemn, asemenea încăperi înainte de ardere prezisului târg.

De această bună voință nația evreiască s'au bucurat până în anul 1849 când, după cererea repositatului Arhimandrit Nioniel, starițul Sf-telor Mânăstiri Neamțu și Secu s'au deslușit fat acea școală și casă, pe prințip că era în apropiere de ospitalul clădit de Monastire în târgul Neamțului, și că repositatul archimandrit prin adresa sa subț No. 291 din 1849 cătră sfatul nostru se îndatorește de a da Monastirea noastră un alt loc, precum și tot materialul trebuitor pentru clădire din nou a havrei, în conformitatea căreia soborul sfințit Monasirii Neamțu și Secu spre desdăunare nației despre care propriăție ce i sau făcut, prin actul de invoială din 10 Aprilie anul corent subț No. 86. încredințat de poliția târgului Neamțu la 13 April anul corent subț No. 722 pe lângă un mie galbeni și 5 coșuri piatră, au dat nației evreiești de târgul Neamț, locul numit a lui Drăghici, și osebit alie două locuri alăturare numite a țiganilor. cumpărate de Mânăstire cu toate că prin această urmare Mânăstire au îndeplinit datorire luată asupra-i prin numărată maisus adresă a repositatului Stareț Nioniel, însă având în privire cererea ce ne au prezentat nația de a i se reînoui dritul hărăzit pentru a avea școală de închinăciune și casă dăscălească în târgu Neamțu pe locul numit a lui Drăghici și acelea alăturare pre lângă Domnia Noastră reînoinm în privire și cu mai sus lămurit

1) Hrisovul descoperit și publicat de mine în Fraternitatea VII No.4.

hrisov din anul 1823 luna Octomvrie și întărim prin acest actul nostru Domnesc hrisov dritul nației, de a și reînființa în târgu Neamțu școală de închinăciune precum și casa dăscălească pe locurile date ei de către soborul sfințitelor Mânăstiri Neamțu și Secu prin citata invoială pentru ca nația evreiască de acolo să-și poată deplini a ei datorire religioasă țără a i se pricinui vre-o supărare sau împedcare.

Datulu s'au hrisovul acesta în reședința Iași, în anul Mantuirii 1855, iar al Domniei Neastre al șaptelea,

(S. S.) *Grigorie Ghica V. V. d.*

(L. S.) *Cercelat N. Catargiu.*

Departamentul din Lăuntru secția II-a No. 37, anul 1855
Iulie în 3 zile.

(S. S.) Șeful secției *Valenti Catargiu și A. Boișteanu.*

Sinagoga începu pe dată a fi reclădită. Prima piatră o puse Fabiș Marieses, care donă 100 galbeni, a doua piatră a pus Moişe Leib Pulies care a dat 50 galbeni.

Ea se fini la 1857 înaintea sârbatoarei de toamnă, când se inaugură cu mare festivitate.

Dânsa e mare, lucrată de zid, având aspectul unei Mânăstiri, cu două porți mari la intrare în sală.

Înăuntru și afară este vărută și se află lângă stradă mare, nu departe de spital. Lăuntru sinagogei este frumos și înalt cu un amvon de oțel, așezat între patru stâlpi, și cuprinde peste 200 enoriași.

Acoperământul ei este de tablă și a ars împreună cu bagdadia la 1868, când isbucni focul cel mare; din această cauză sinagoga se scurtă cu aproape doi stânjeni, înaintea focului era înăuntru o frumoasă catapiteasmă (urnă sfântă), care a costat 800 galbeni iar un vultur co-losal acoperea toată bagdadia sinagogei, și care era atârnat pe lanțuri.

Toate aceste au ars cu desăvârșire, nerămânând nici un ornament ce posedă. Am găsit un kandfas de oțel, darul de un Moişe ben Ioil, un uren Koideș (urnă sacră).

jețul profetului Elie (pe care se obrezuesc copiii) și 5 can delabre mari, toate foarte vechi ce se mai păstrează acolo. Relativ la această sinagogă se publică în monitorul oficial I din 1859 vinderea unei strane.

Lață copia :

No. 220. Jud. Neamț No. 3040 Prefectura locală prin adresa No. 8232 din 12 Iulie 1858 mijlocește a se vinde de veci o strănă ce Eyreul Lazer Manașcu. are în havra Jidovească din târgul Neamțului întru în destulare d-lui paharnic Gh. Strătulescu, se publică în termen de 40 zile vânzare, mușterii să se înfățișeze la Tribunal.

In anul 1862 sinagoga a fost impusă la plata fondu rului iar Onor Prefectura Neamț prin adresa ei către d casier arată că ea n'are nici un venit prin urmare cere să fie scăzută de această dare.

PRINCIPATELE UNIE

Piatra 12 Maiu 1862

Prefectura Districtului Neamț

No. 7042

¹⁾ *Domnule Casier,*

La expusele în adresa Dv. No. 299 am onoare a vă răspunde că Sinagoga Evreiască înscrisă la No. 1236 nu produce nici un venit fiind un lăcaș de închinăciune, deci veți cunoaște aceasta pentru scădere.

Semnat Prefect }
» Director } *Indisc.*

D-sale

D-lui Casier de Neamțu.

¹⁾ Adm. Financ. de Neamțu, Dosarul No. 38. An. 1862, Impozitul Fondu Proprietatea mea AUTORUL

In broșura Jubileul : « Sărbătorirea Jubileului de o mie de ani de la înființarea celei întâi școli publice în Trg. Neamț », de Arhimandritul Narcis Crețulescu, Piatra-Neamț Impimeria Jud. Neamț 1904 pagina 63, 64, 65, 66, 67 și 68 vorbind de școală, spitalul și spișeria care s'au făcut pe locul feredelui și a sinagogei care s'au dărâmat în anul 1849 zice următoarele :

Istorie

Despre spitalul, școala și spișeria din Trg.-Neamț.

Datoria de a zidi spitalul, școala și spișeria cu toate cheltuielile lor.

Regulamentul organic din anul 1832, cap. 3, secția 3, § 4, îndatorește pe M-reă Neamțu-Secu ca să zidească cu cheltuiala sa un spital în Trg.-Neamț, asemenea să zidească și spișerie și școală cu internat cu toate atenansele trebuitoare, fie-căria din ele și tot cu cheltuiala sa să le întreie pe viitor, atât spitalul cât și școala și spișeria.

Datoria sau obligația s'a cerut dela M-tirea la 1832, prin regulamentul organic cu condiție că numai așa M-astirile Neamțene vor fi cruțate de secularisarea ce se proiecta încă de pe atunci să se facă asupra altor Mânăștiri, care lege s'a și făcut la 1839, și s'a aplicat.

Pregătirea locului :

S'a făcut multă discuție asupra locului unde să se zidească spitalul, spișeria și școala cu toate atenansele lor. Pentru că toată așezarea târgului are o poziție rea, amenințătoare. De o parte inundajiile apei Neamțu cu toate strările lui, de altă parte surpăturile munților care inundă prin nisipișuri.

Pe acest loc se află un feredeu Jidoveșc de lemn, și școala (sinagoga) Jidovească de piatră mare cu două rânduri,

La evrei pentru feredeu și școală (sinagogă) le-au dat proprietatea tot de asemenea ca și la Români. Ei însă nu au mulțumit și făcu gâlceavă, împotriviindu-se pe toate

căile. M-tirea prin ajutorul sub-privighitorului *Niculai Păruș*, a șefului de poliție *Medelniceriu Dumitrache Pelin* și a Privighitorului, au pus oameni mulți noaptea și au dărâmat feredelul și sinagoga, Jidovii s'au alarmat cumplit, ei cer prețuri exagerate. Apoi *Jidovii* au făcut proces M-tirii și la judecată au câștigat procesul și judecata a condamnat pe M-tire să le facă feredelul și sinagoga la locurile ce le dăduse mai înainte. M-tirea le-au dat locurile mai bune, și le-au făcut feredelul bun, pentru că feredelul fusese expertizat la preț de 70 galbeni și M-tirea a cheltuit cu el 700 galb.. Iară sinagoga a făcut o mare de zid, cu două rânduri, pe locul luat dela Drăghici, unde se întâlnesc șoseaua mare cu ulița mare. Așa dar locul, cheltuielile procesului, zidăria toată se cuprind în suma de 2000 galbeni după hotărârea lui Grigorie Ghica Vodă.

VI) Bethamidrașim

A doua sinagogă este cea zidită în ograda sinagoga de mai sus. clădită în acelaș timp și acoperământului ei a ars la 1868; poartă numele de *Lapscher bet-hamedraș* și cuprinde aproape 100 capi de familie.

"*Chabat-Bet-hamedraș*" este clădită de enoriași la 1830, pe locul lui Avram Lungu, este făcută din lemn, dar bine tencuită și văruiată, ea s'a prefăcut la 1855. Cuprinde aproape 100 enoriași.

"*Boslever Bet-hamedraș*" clădită la 1836, pe locul lui Ioset Melamed, răscumpărat de enoriași. I-a ars acoperământul la 1822, când a fost prefăcută cu totul; cuprinde aproape 100 enoriași.

"*Meites Bet-hamedraș*" clădită la 1826 de Uren Keimov, este de lemn, tencuită și văruiată frumos; cuprinde aproape 100 enoriași.

"*Iosel Șoits Bet-hamedraș*", pe care acesta o clădi to în persoană la 1852, cu propria cheltuială, înzestrând-o cu cele necesare; cuprinde 60 capi de familie.

"*Alter Novacs Bes-hamedraș*", clădită la 1854 de lăcătușă acestuia, din proprii cheltueli. a fost trecută ca proprietatea lui Bercu Cheltrar. Cuprinde aproape 60 enoriași.

"*Klazel Bet-hamedraș*" jumătate de zid și jumătate de lemn, făcută la 1874, are aproape 60 locuri.

"*Bet-hamedraș al Croitorilor*", clădită la 1869 de zid, cuprinde aproape 100 enoriași.

În timpul sărbătorilor de toamnă se fac minimum particularare precum și la rabinul Comunităței.

VII) Feredeu-I (baia)

Pe locul unde se săpă pe la 1774 temelia pentru re-clădirea unei căsuțe pentru dascăl, ce era alături cu sinagogă s'a găsit un basm (mikfe) cu 5 trepte de lemn, dovadă că a fost acolo mai înainte un feredeu vechi acoperit de deal și care probabil ar fi ars sau dărâmat.

Reclădindu-se sinagoga la 1776, s'a reclădit și baia, 60 pași departe de sinagogă. pe locul băiei vechi. căreia se dă o vechime de vreo 200 de ani. Ea era făcută de lemn, tencuită, dar nevăruită, lăsându-i-se temelia veche de piatră. Dânsa a fost în ființă până la 1849, când dărâându-se sinagoga, s'a dărâmat și ea. dându-se evreilor un alt loc pentru baie în strada Fălțicenilor, unde este și astăzi: făcută în zid și lucrată în chip solid.

La 1882 i-a ars acoperământul, ruinând și clădirea. Comunitatea o repară frumos, punându-i și un acoperământ de tablă, cheltuind suma de 18.000 lei.

În 13 Noembrie 1856 s'a făcut învoire între Cahalii Iosub Iuris, Iosel Leiba, Haim Burech, Șmuel Zamvel, Raport și Leiba Avram cu Mânăștirea pentru baia dărâmată la 1849. Impacarea a fost astfel: Mânăștirea a dat Comunităței 550 galbeni numerar 10 coșuri piatră. carată gata la locul destinat, 200 dulapuri și lemnul trebuitor, arsul cărămizii trebuitoare și caratul fără jugărit.

Aceste toate împreună cu locul ce li s'a dat de Mânăștire gratis pentru acest scop.

Lațã invoiala :

1) **Inscrisul Exoflisis pentru feredeu Jidovesc 18 Mai 1856**
No. 594

Prin care subsemnații vechii Comunității Evreiești din Târgu Neamțului proprietate Sf. Monastiri Neamțuși Secul, în temelul vechilimelei ce avem întârită prin Poliția Orașănească No. 740 anul 1855 luna April în 17 zile, după înțelegeri ce am avut cu pomenitele Monastiri pentru feredeu ce după înscris datoria a ni se face în potriiva aceuia ce s'a stricat și în aceeași calitate, astăzi ne-am învoit cu sfânta Monastire în chipul următor, adecã ca Sf. Mânâștire să ne dele 50 galbeni pe care i-am și primit în mânele noastre acum la facerea acesteia, 10 coșuri piatră carată gata la locul destinal, 200 dulapuri în grosime de două țoluri și în lungime de 10 palme și lemnul trebuitor pentru feredeu și arsul cărâmizei după smetul ce vom da fără plată de jugărit, pe care le-am și primit toate.

Cărâmidă însă să fim slobozi pe moșia Vânătorii, unde s'a făcut și are pentru școală fără vamă, rămânând ca Comunitate să-și facă feredeu după plăcere pe locul ce l s'a dat prin actul din 12 Iuni, anul trecut, sub No. 13 și a dausul lui din acelaș an No. 112, fără ca să mai supero M-tire cu alte cereri ori de ce soi și subț ori și ce numite ar fi pentru cesteredeu în chipul arătât, săvârșindu-se în voiala de față, rămâne în viitor stâns tot soial de pretenție întinse de Comunitate pentru feredeu și pentru a se păzi în tocmai copinderea acestuia, în temelul țitalei vechilimelei, prin care suntem împuterniciți din partea i am dat aceasã Sf. M-tire sub ale noastre iscãlțuri.

1856 Mai 18.

Iscãlții: *Iosub Iurist, Iosef Leiba, Haim Burech, Șmuel Zamuel Rapaport și Leiba Avram.*

Urmează legalizarea Poliției orașului Neamț sub No. 1726 din 13 Noemvrie 1856.

Iscãlț Șeful Poliției.

(L. S.)

1) Arhireu Crețulescu Ist. M-tirilor. Române Vol. X Cap. 52 p. 188.

VIII) Cimitirele

Cimitirele sunt în număr de două. Cel vechi aproape de spital și cel nou pe drumul Fălțicencilor. Cimitirul cel vechi se afla spre deal dela feredeu cel vechi în dreapta, departe vre'o 200 pași.

Dealul rostogolindu-se cu timpul peste el, a acoperit mormintele, astfel că nu se mai cunosc acum de loc. El se întindea în partea dreaptă până lângă gardul bisericei Tușușilor, unde se mai văd încă resturi din stâpurile gardului cimitir.

În partea stângă ajungea până la gardul de zid al spitalului actual; iar în apropiere de curtea bisericei era o ilă (casă mortuară). Cam la mijloc era o ulicioară strâmtă ce se vede și acum, și care ducea la cimitir; jur împrejur erau plantați arbori de tot soiul.

Cum mi-au afirmat mulți bătrâni din localitate, cimitirul avea o vechime mare; ei singuri au mai citit înscripțiile unor pietre vechi, pe jumătate șterse de 5-600 ani D). Atât pietrele scoase pentru clădirea spitalului, cât și ploaiele torențiale au tot surpat pietrele până le-au rostogolit peste cimitir; ba adeseori ploaiele torențiale venind cu prea mare forțe, degropau chiar morții.

Pe acest cimitir era îngropat un rabin însemnat *Abram Moise Broder* din anul 1627; căci bătrâni mai fin minte și din pietrei sale mormântale,

Pe mormântul acestuia era o căsuță de piatră cu un acoperământ de oale de lut roșie, în al cărei interior ardea oandelă cu untdelemn, adusă din Palestina.

Pe mormântul lui evreii obișnuiau a se ruga în caz de nenorocire. În această căsuță, ne spune tradiția, că Vođa Vasile Iupu s'a ascuns într-un rând de frica Tatarilor, ce-l așteptau în toate casele și bisericile târgului; evreii din Neamț aveau chiar un hrisov de mulțumire din partea lui Vodă, pentru acest refugiu ce i oferise²⁾ Tot ște acest cimitir s'a

1) Intre alți pot cita pe bătrânul Strul Iancu Moise precum și Haim Burech Rapaport care mi-au condus și arătat toate aceste locuri la 1864.—*Autorul.*

2) Bătrânul H. B. Rapaport mi-a declarat (1884) că el singur a văzut hrisovul dat lui Vodă, dar arzând târgul a ars casa împreună cu acel hrisov.

inmormântat și rabinul Mesulcm Fabeș ben Aziel, care a compus pinkesul.

Pe cimitir era un beciu mare, făcut în deal, cu intrare lângă gardul din apropierea dealului de o vechime de vreo 350 ani. Se afirmă că beciul se făcuse în pământ, în scop de a înlocui de *Oil* ce nu se putu construi, iar alții spun că a slujit ca loc de ascunzătoare în vreme de nevoie, când năvăleau dușmanii fărăi în acel târg atât de aproape de cetate. În el găseau un refugiu nu numai evreii ci și boerii, căci era făcut cu secret: ba tradiția spune că Voivozii ce apucară drumul spre cetate se ascunseră asemenea în acest beciu secret, având eșire secretă.

Dânsul fiind lângă deal cu 60-70 ani înainte de a se risipi dealul.

În centrul cimitirului era un arbore de nuc foarte gros, încât îl cuprindeau abia 3 oameni și pe el erau săpatele litere Hebraice în următoarele traducere] „Imbrățișarea acestui arbore este simbolul unirii“.

Tot tradiția asigură că evreii aveau un hrisov dela Ștefan Vodă cel Mare, privitor la cimitir și la toate celelalte așezăminte a le Comunității, prin care le dădea voie a se așeza ori unde vor voi și a face ori ce vor găsi de cuviință, dar când Petru Vodă cel schiop dăe ordin pentru isgonirea evreilor din Moldova, pentru că cumpărau vitele din țară și le transportau peste graniță, evreii din Neamț, trimiseră la el o deputațiune cu acest hrisov.

Vodă supărat pe evrei le luă hrisovul și-l arse în fața lor, nevoind a primi plângere contra ordinului său.

În afară de acest cimitir de o vechime destul de însemnată, mai există și un alt cimitir și mai vechi, în dosul cetății Neamțului, și care fiind acoperit de deal și evreii nu-și mai aduc aminte despre el.

La anul 1833 Protoereul G. igore, care stăpâna locul din dosul cetății și prin urmare și locul cimitirului, având acolo o moară pe apa Ozana, ce curgea pe atunci în acea direcție, puse de se săpă un pat pentru gârta moarei, acoperită de rostogolirele dealului.

În timpul săpatului găsi o piatră mormântală cu inscripție Hebraică de peste 500 ani, și săpând mai departe găsi și oseminte omenești de desubtul pietrei,

Protoereul înștiințând despre aceasta epitropia Israelită din târg, epitropul fruntaș de atuncica Iosef Bolocan, angajea mai mulți oameni, cari continuând cu săpăturile au dat de pietre mari și oseminte, precum și mai la vale de o zidire de piatră, care a fost desigur vechiul Oil, căci pe o piatră a ei se ceiră cuvintele Hebraice: „Bincuvântat să fi tu Doamne, regele universului, judecătorul cel just“.

Printre pietrele găsite erau mai multe de o vechime de 56 și 700 ani. Fruntașul Bolocan voia să le mute pe vechiul cimitir de astăzi; dar rabinul din acea vreme fiind prea pios și bigot, a dat ordin ca toate cele desgropate să fie din nou acoperite cu lărănă, căci după um pretindea, desgroparea morților a osemintelor sau și-a pietrelor mormântale și mutarea lor de a un loc la altul, nu este permis nici în atare caz; Comunitatea ascultând de vorbele lui, nimenea n'a mai făcut vre'o cercetare și toate s'au lăsat în părăsire.

1) *Cimitirul nou*, se află cum am zis, afară de barieră, pe drumul ce duce la Fălcieni și este în uz dela 1838; primele cadavre au fost depuse în ajunul anului nou și a fost cumpărat de Comunitate la M-tireș prin Motel Feighes, epitropul ei.

El se află pe locul numit în părăul Ursului și are o lungime de 50 prăjini și lățime de 30 iar pentru Oil, după tocmală trebuia să dea Mânăsirei pe fiiece an câte o oacă oară. Până la anul 1881 cimitirul era neîngrădit și nu avea nici arbori plantați, ci numai un șanț jur împrejur; abia în acel timp i s'a făcut și gardul.

Printre pietrele mormântale se află și tom (pietreculcate) și mașevot (pietre în picioare). La unele morminte se văd și lazi. Căsuțe și îngrădiri separate nu se văd aci, cum bunăoară au fost pe vechiul cimitir.

În vechime morții erau duși pe un pat de odgoane numit *nite* apoi îi ducea într'o căruță. Dede 1879 într'o lădă neagră purtată de 4 inși De câțiva ani cu car funebru.

Pe cimitir sunt pietre frumoase și piramide (obeliscuri) frumoase.

1) Vezi actul cumpărării locului pentru cimitir Apendice No. 6.

Actul de cumpărare al locului cimitirului 1838.

1) ACTUL MÂNĂSTIREI NEAMȚULUI

Locul cimitirului

Un loc în raărime de 50 prăjini lungul și 30 prăjini latul, din imaşul târgului Neamţu, în părau Ursului, unde s'au și măsurat de către Mânăstire, s'au dat negușitorului Jidov Motel, în târgul Neamţului ca să și facă pe acel loc țințrim pentru îngroparea morților Jidovești și în spre ștință i se dă aceasta sub scăltură și punerea pecetei Mo-nastirei; iar pentru o căsuță ce va fi la țințrim, va plăti una oacă ceară pre tot anul la Mânăstire.

1838 Iunie în 8 zile.

(S. S.) *Nioniel*, (Arhimandritul M-tirei Neamţului),

(L. S.)—La Dosarul M-tirei Actul e trecul la No. 259.

IX) Pinkesen

În strănsă legătură cu cimitirele și în special cu administratorii lor „*Cheura Kedoscha*” stau așa numitele *pinkesen*, adică condicele de amintire în care se trec evenimentele mai însemnate petrecute în sânul unei Comunități. Deși cele vechi din Comunitatea Neamţului sunt pierdute și distruse prin incendii, mai există încă două până astăzi, de o vechime relativ neînsemnată.

Bătrânul Haim Burech Rapaport, mi-a afirmat că tatăl său a posedat un *pinkes* vechi de aproape încă 400 ani, privitor la aceeași Comunitate, ca și multe alte hrisoave vechi dela foștii Domnitori ai Moldovei, încă din vremea lui Alexandru cel bun și Ștefan cel Mare. Acest *pinkes* purta numele de: „*Pinkes de Cheura Kedoşa șel uir Neamţ*” și conținea o mulțime de fapte istorice privitoare la evrei din timpuri destul de vechi.

Dânsul era din pergament și avea o legătură din aceeaș materie; dar el a ars împreună cu alte acte prețioase,

1) Acest act este descoperit și publicat de mine în „*Fraternitatea*” an. VII No. 4

în timpul focului celui mare dela 1821, când oamenii se scăpau goi de tot, fiindu-le imposibil de a mai scăpa și lucrurile din casă, precum și din cauza Voluntarilor ce tălau în drum pe acei ce căutau să scape de îngrozitorul flagel. Astăzi se mai află în Trg. Neamţ două *pinkesen*. Cel dintâi al societăței „Ghemilat Chasudim”, e simplu, fara podoabă, legat cu piele iar scoarțele sunt boite în roș; iar pe fila întâia ce i servește ca titlu stau scrise în limba ebraică următoarele: „*Pinkesul înfrățirii de binefacere din Tg.-Neamţ*” și ceva mai jos cu litere ca de tipar următoarea însemnare, a cărei traducere o dăm aci: „*Acceastă carte sfântă și curată este a societăței Gemilut Chasudim din acest târg Neamţ*”.

Pinkesul se împarte în două cărți, una pentru cei vii, care conține statutele și regulamentele societăței, iar cealaltă se numește «*Cartea morților*» și în care sunt scrise numele tuturor morților cu ziua pomenirii lor (*lahrzeil*), și este întocmit de rabinul de atunci, care a și înscris următoarele: Acest *pinkes* l-am scris eu Meșilem Fabiș ben Azriel, spre vecinică amintire și lauda lui Dumnezeu și mai jos se înseamnă data anului în următorul chip: *acris în anul 1776 și voi ocroti acest oraș, spre a-l ajuta pentru mine și pentru robul meu David.*

Hârta este albastră, groasă și de bună calitate. Lungimea *pinkesului* e de vreo 30 c. m., lățime de 24 și are aceeaș grosime ca cel din Piatra.

Are 100 file, între care 50 sunt scrise. Foaiete 110 conțin dogme religioase scoase din Talmud și poezii diverse, fila 10 cuprinde statutul, fila 11 pilde și dogme talmudice, pe fila 12 este zugrăvită o mână care bine cu-vantează pe Israil, fila 13 și 14 are poezii morale, fila 15-20 tecunot (statut) asupra dascălilor (șamusem); fila 21 prezintă desemnat un vapor ce înotă în apă într'o mulțime de pești, cu versete talmudice; fila 22-39 e scrisă cu litere ca de tipar și conține sentințe morale trase din diverse cărți religioase. Dela fila 30-50 urmează în șir numele decedaților.

Dar partea cea mai importantă pentru starea socială a evreilor din acea vreme este statutul de pe fila 10, care alcătuiește din 20 de articole, care încep cu cuvintele

cu ajutorul lui Dumnezeu, și pe care îl reproduc aci în traducere :

Art. I. Ceiace este prevăzut aci, trebuie să fie ascultat și nimenea nu are voie să o calce, nici să preschimb, rânduială.

II. Nimenea n'are voie a se împotrivi la această rânduială.

III. La orice adunare a Comunității, gabai (eforul) trebuie să șadă în capul mesei iar ceilalți după vrâsta și caracterului lor de bine facere.

IV. Când se votează primirea unui membru în Comunitate, rudele acelui membru n'au dreptul la vot.

V. Când cineva va voi a se înscrie în pinkes, trebuie să dea la șames (ceaus) 10 parale iau la autorul pinkesului 15 par.

VI. Un hesped, (cuvântare de jale) și o ceremonie de înhumare trebuie să se facă numai la gabai (efor).

VII. Când are loc o întrunire, nu este nimeni permisi a vorbi de altele decât numai despre afacerile Comunității.

VIII. Mașeiva (piatră sepulcrală) nu se poate pune până nu se va da la gabai 2 3 lei, aceasta pentru localnici; tot pentru străini după locmeală.

IX. Mașeiva nu se poate pune, decât numai până la împlinirea anului și atunci cu voia și știrea lui gabai (efor).

X. Cel înscris în Chewra (societate) n'are drept la vot, până după 3 ani.

XI. La adunare, fiecare trebuie să șadă cu cel mare respect și cu capul acoperit.

XII. Atât la adunări cât și la mese (silde) nimenea nu poate arăta obrăznicii, la din contra va fi exclus.

XIII. Dacă un membru al Comunității va voi a-și înscrie pe fiul său, va trebui să deie numai 3 lei și să lucreze o masă pentru societari.

XIV. Dacă membrul înscris va avea 13 ani la moartea lui, toți membrii trebuie să l urmeze la înhumare și să fine prăvălile închise.

XV. Mișeberech (bine cuvântare) și iskor (pomenirea morților) se face întâi lui gabai (efor) și apoi celorlalți după vârstă.

XVI. Dacă un *kohan* (descendent din semenția lui Aron) va voi să se înscrie, va plăti tot atâta, și va

supus acestui regulament. La caz de moarte a unui membru, frații meseriași înscrși nu vor lucra până după înhumarea lui.

XVII. Gabai are voie a-și pune un locțiitor, căci așa scrie și în pinkesul vechi ce a fost până acum și locțiitorul pus de gabai va fi respectat și cinstit ca și dânsul.

XVIII. Toată societatea alege 3 membri și acești 3 aleg un gabai după majoritate; iar dacă cei 3 nu se pot înțelege, se va decide alegerea prin sort.

XIX. Dacă moare unul din membri, toți trebuie să-l urmăm, să fimem prăvălile închise, să-i cerem iertare, și să i spunem că ne depărtăm de el și-l iertăm.

XX. Acest regulament se va păzi cu sfințenie de tot țargul Neamț, și așa Dumnezeu ne va binecuvânta ca pe strămoșul nostru Abram; fie cu noi și noi să fim ocrotiți sub aripile sale cele sfinte.

Al doilea pinkes nu prezintă tocmai un interes deosebit; dar are o vechime mai mare ca cel întâi și este din anul 1753.

Are legătură și forma celui întâi și cuprinde un regulament minufios, asupra aprinderii lumânărilor și candlelor la pomenirea morților, un regulament privitor la ciocli și la înhumare, precum și alte diverse prescripțiuni scoase din „Șulchan-Aruch“ și alte cărți religioase.

X) Organizarea Comunității

I

Comunitatea din Neamț a fost și ea administrată în vechime ca toate Comunitățile din Moldova, fiind sub ovidiența lui Haham bașa (landruf), care avea acolo un loc-țiflor (bim kom landruf), care își avea biroul la ispravnicie. Apoi erau staroste, kahal, gabaim, rabin, dainim, chewra kedoscha, taxier etc.

În vremurile vechi Comunitatea își avea un staroste recunoscut de autoritate. Cei mai însemnați au fost: *Ihale Staroste*, tatăl bătrânului Bercu Leiba Staroste din Piatra. *Motel Feighes* iar *Avramutz Landru* (moșul lui Iosel Hers

Chebergher) era cu mare trecere la Vodă și autorități *Iosef Bolocan*.

Comunitatea cu toți funcționarii ei însă nu aveau putere decât asupra evreilor raiele pământeni ; cei să puși plăteau bir la consulatele lor, de a căror supușie se încau pe timp de 3 ani și aveau putere asupra tuturor membrilor Comunității ; ei strângeau dările, aveau în atribuțiunea lor, tratarea diverselor procese, puteau să decidă arestarea provizorie și să pronunțe divorțuri, pedepsesc cu bătaia și cu chine pe călcătorii religiei și tot ei îngrijeau și de achitarea birului către stat.

II

1) Birul se plătea visteriei, în mâna samesului, în plata sferturi pe fiecare an, osebit de 12 parale la leu resură o bicinuită și acest bir, care era de 850 lei vechi pe ¼ an iar la 1852 plătea 8443 lei, scutea pe fiecare evreu în parte de orice alte dăjdi, având dreptul a-și exercita ne supărat negoțul sau meseria lui. Numai cât comercianții plăteau vama Doornească pentru marfă ce o aduceau din alte locuri, sau pentru aceia ce o scoteau din țară. Mă înăstirea Neamț stăpâna târgului avea felurite taxe asupra mărfurilor ce se înroduceau în târg și care veniturile totdeauna s'au ținut în antrepriză de evrei.

Principalele pentru bir se cercelau de Vel Visternic în celelalte de dregătorii târgului.

III

Comunitatea însăși era organizată și administrată de un statut elaborat de membri ei și autorizat de guvern. Acest soi de administrare s'a menținut până la anul 1870. Ca și în Piatra, alegerea epitropilor și darea în antrepriză al veniturilor Comunității, se făceau în camera Primăriei, lată o asemenea publicație :

2) Prefectura Districtului Neamț. No. 14565

Comunitatea nației evreiești din târgul Neamțului, prin raportul No. 103, supune, că regulând termen pentru dare

1) Anual plăteau 33.774 lei.

2) Monitorul Oficial III 1860 No. 26.

în antrepriză a unei taxe mică câte 10 parale la oacă de carne cușer și pentru păseri după analoghie, pentru acoperirea cheltueleur arătate prin bugetul încheiat de ei, se publică ca mușterii ce vor fi achotnici a lua asemenea antrepriză, să se înfașoșeze în camera consiliului municipal cu garanțiile cuvenite, în zilele de 10, 15 și 16 a viitoareii luni Noembrie, anul prezent (1860).

Această regulă a urmat până la 1870 foarte strict.

IV

Ca și în Piatra, deseale intrigi în Comunitate au ruinat instituțiunile ei, totuși înaintea anului 1882 era o Comunitate în regulă, condusă de 7 persoane, care conduceau afacerile ei. Pe lângă veniturile gabelei se percep și diverse taxe dela familiile celor decedați cu stare.

Administrarea acestor venituri, în lipsă de Comunitate regulată, este încredințată la una sau două persoane, care conduc pe un timp limitat afacerile Comunității și a cimitirului.

V

Până la 1868 Kahatul acestui târg, plătea samesiei județului Neamț, un impozit general pentru toți evrii din localitate ; dar de atunci plata generală eu bloc s'a desființat, impunându-se fie cărui aparte. Cu toate aceste, până la 1872 doi membri din Comunitate făceau totdeauna parte din comisia de perceperea a impozitelor numită de Primărie ; iar la consiliul de revizie luau asemenea parte doi membri din sânul ei.

VI

Alături cu administratorii, pomeniți mai sus, mai era și o *Chevura-Chedoscha* (societate sacră), condusă regulat până pe la 1865, acum însă administrarea cimitirului se face de un gabai (efor). Acesta îngrijește de cimitir, percepe o taxă numai dela familiile înstărite a le decedaților ; cele sărace nu plătesc nimica și în multe cazuri, chiar cheltueleur de înhumare se poartă de gabai.

Un regulament special sau o împărțire în clase a taxelor nu există.

Din venitul gabelei se plătește rabinului, hahamilor și se întreține școala și caritatea.

VII

În anul 1890 un număr de 25 tineri asimiliști din localitate prin ziarul: «Adevărul» și «Lupta» din 6 Iunie 1890 se declară contra Comunităților și rabinatului Israelit, rugând guvernul a nu adera la formarea Comunităților.

2) Lată cuprinsul manifestului «Mai jos semnații din Trg.-Neamț, protestăm energetic împreună cu întreaga tinerimea evreie din țară, contra finanței și rabinatului evreiesc și suntem contra formării de Comunități, cu ajutorul cărora, finanța evreiască vrea să ne fie sub jug și să ne izoleze de orice progres și asimilație».

«Protestăm deci din suflet și rugăm pe guvern a nu încuviința înființarea Comunităților Israelite».

Subscris 25 inși.

Cei subsemnați sunt fără nici o însemnătate socială sau morală, mulți din ei care nu știu a iscăli și căți-vă cari au iscălit în pripă și apoi au desmînțit că fură surprinși cu iscălitrea.

VIII

Taxierul era responsabil pentru birul evreilor, căci în c. z. dacă Comunitatea întârzie plata sferului apoi la sprăvnicia îl sumă și-l și execută foarte aspru, spre a schita birul Comunității la sameșia.

Lată o asemenea somație:

Somația Ispravniciei către taxierul gabelei, pentru ca el să achite la sameșia birul en-bloc.—1852

3) **Ispravnicia Tinutului Neamț****Către Taxierul nației Evreiești din Trg.-Neamț**

Așa precum sferu următor al doilea a anului corent 1852 au sosit de aceiași se poruncește ca numai decît până la sfârșit următoarei luni April să aduceți istovul

1) Vocea Dreptății VI No. 1.

2) Egalitatea I No. 9.

3) Actul original este în posesia mea.

banilor birului negreșit la sameșia căci la mai multă întârziere vei fi aspru exacularisit.

Semnat Ispravnic: *Dim. Gheorghide Caminar.*

Masa finanței, Șeful *Gh. Tistu.*

No. 4459.

1852 April 8,

De multe ori se impunea taxa en-bloc ori după numărul populației evreiești al Comunității ori după produsul gabelei.

Lată o asemenea fixare a birului:

Fixarea birului Jidovilor din Trg.-Neamț după venitul taxei.

1) Către Jidovii: Haim Baraf și David Baraf Antreprenorii taxei Jidovilor din Târgu Neamț.

Spre îndeplinirea ofiției Departamentului Financial No. 10873 arată după jalbă D-sale Vornicul Vas. Roset, pentru a se lămuri suma dărilor haznelei, va privi pe numărul Jidovilor din acel târg după contractul taxei închiet cu Vornicu. Această Ispravnicie Tinut. Neamț vă împărășese știință că în unire ce după poronca Depart. Financial 8100, veți cunoaște de antreprenor taxei după cum D-nu Vornic Roset au declarat că dările unor asemenea cu zecmelele Eforicești sumează anual 33774 lei; iară la un șfert 8443 lei 60 bani însă 7794 a nu se numără în sameșie capitația pe 433 M-tirei, 649 lei 60 b. zecmelele la epitropia târgului pe numărul acestor dașinici. Total 8443 lei 60 b., la un șfert din trimestru, după actul coprins prin contractul taxei închiet cu Departamentul. Financial No. 15864 din 1852 Dec. 22.

Iscălit p. sameș: *Gh. Tistu Sulger.*

Iscălit p. Ispravnic: *Gheorghide.*

1) Actul original este în posesia mea.

În anul 1852 conform ordinului Ispravniciei Neamțu s'a făcut alegerea cahallilor.
Iată Jurnalul alegerii din 11 Martie acel an :

Jurnal de alegerea a trei Kahali în Trg.-Neamțului de către obștea tuturor breslelor, conform poronței cinstitiei Ispravniciei ținutului Neamț.

1) Jurnal

Una mie opt sute cinci zeci și doi, luna Martie în zile.—Subt iscăliții obștii nației evreiești din acest oraș Neamțu, din poronca cinstitiei Ispravniciei, după cererea noastră și a toate breslele adunați fiind și într'o glăsură în locul Kahallilor ce au fost mai dinainte aleși tot de noi, astăzi după înțelegere ce au avut unul cu altul de potrivă sau ales pe alții din noi, tot viețuitorii locali noi niți pe trei și anume: Avram sin Marcu Staroste, Moise Balan Kahal și Zacharia sin Litman Kahal, pe întreg care aceștia vor sta totdeauna în întâmpinările și însăși nările ce li se vor pune din partea ocărmuirii; numele puțin și banii haznelei pe viitor asupra obștii nației noastre în vreme ce vor înmâna în primire sameșiei ținutului iar când ei se vor abate dela vre un katachrisis la muncă curile b-nilor haznelei la neaducerea poronciilor însăși nării ce li se vor pune de urmare în împlinire, apoi potrivit aceștia, noi să fim răspunzători cu averile noastre mișcătoare și nemișcătoare, fără a ne apăra cu vre un cuvânt de protestare.

Urmează 66 iscălituri evreiești, apoi legalizare. Poliția orașului Neamț.

Acest jurnal închiet de obștea în prezența acestor poliției, sunt adevăratele iscălituri, se încredințează de liți spre cuviință.

Iscălit Polițai (*Indiscifr*)

1852 Martie 12—No 138.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 63 Anul 1852, Alegerea Kahallilor prin târguri de reședințe, Posesia mea

Asemenea și raportul Poliției din 12 Martie, tot acel an:
**Cinstitei Ispravniciei Ținut Neamțu
Poliția orașului Neamțu**

1) Raport

Spre îndeplinirea poroncoțoarei rezoluții atât acei din 2 curgătoare pusă pe jalba obștii Jidovilor din acest oraș pentru a se face alegere de Kahali, după care aceea făcută în ziua rămas nelucrată, cât și aceea din urmă închietă în 5 a lunei pe jalba aleșilor ce n'au voit a fi, —făcându să se iznovă alegere de alții kahali precum și anume pe Avram sin Marcu Staroste, Moise Balan și Zacharia sin Litman Kahal, cu supunerea să predestavisească jurnalul obștii evreiești subatoimiei lor iscălituri, încredințată și de Poliția subt No. 138.

Iscălit Șetul Poliției (*Indiscifr*.)

No. 381.—Anul 1852 Martie 12.

Dintre cei aleși Avram sin Marcu se plânge Departamentulului că numai poate servi ca Kahal, deci acel Departamentul ordonă Ispravniciei a se alege un altu în locul său. Iată acea adresă :

Evreul Avram sin Marcu se plânge Depart. din Lăuntru că fiind fost mulți ani staroste în Trg.-Neamț, acum fiind iar ales ca atare și fiind ocupat cu osebite interese, cere scutirea de asemenea sarcini deci Depart. ordonă Ispravniciei ca nația să aleagă un altul.

2 DEPARTAMENTUL DIN LĂUNTRU

Către Ispravnicia Ținutului Neamțu

Evreul Avram sin Marcu, din târgul Neamțului, prin jalba cătră Departament se tânguește că slujind mai mulți ani în treburile evreilor târgoveți ca Staroste. Acum nu

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosar No. 63, Anul 1852. Alegerea Kahallilor de prin târguri de reședințe. Posesia mea

2) Adm. Financiară Jud. Neamțu. Dosarul alegerii Kahallilor de prin târguri de reședințe No. 63/1852.

ar mai putea primi asemenea sarcină, având osebite interese mi se roagă a fi pus la cale așa precum tot pe el l'ar fi alcs de staroste și Kahal.

Deci se scrie Ispravniciei că de vreme ce jăluitor nu primește a mai fi staroste nației, apoi nici se poate sălnăci la ace. sta și lăsându'l în nesupărare să îndalorreasă pe nație așa alege pe un altul.

Isc Șef Depart. (*Indiscifr.*)

Isc. Șef secție: *Karp.*

Secția I

No. 15626

1852 August 26,

Tot în acest an Departamentul de Finans către Ispravnicia Ținutului Neamț, îi ordonă a se face încasarea dărilor neguțtorești atât dela Jidovi raele cât și dela cei supuși fără cea mai mică asuprire.

lata adresa :

**1) DEPARTAMENTUL DE FINANS
Cătră Ispravnicia Ținutului Neamț**

Din raportul acei Ispravnicii No. 11776 văzându-se tărguire i urmată din partea Kahalilor Jidovi din târgu Neamțu pentru nesupunerea Jidovilor supuși au cătră plata dării privitoare asupra spornicilor, să răspunde că așa precum Jidovii fără osbire sudțiți sau raele urmează a plăti cătră hazne dare regulată asupra clasei neguțtorești de starea a 3-a și cătră aceasta adausul privizormic legiuit în urmă, nu remâne cuvânt de împotrivire, dacă peste o asemenea dare nu sar sălnăci a plăti mai mult.

P.in urmare Ispravnicia se va îngriji a cerceta și a privighe de a nu se face cea mai mică asuprire nu numai supușilor Jidovi dar și raielilor, căci răspunderea la întâmplare va privi asupra ei.

Subscriși șef Depart.

« » secției } *Indiscifr.*

Secția I

No. 8447

Anul 1852, Septembrie in 22 zile.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 64, An, 1852 supușilor străini ce mijlocesc a se scade de dări locale. Posesia mea

În anul 1853 Antreprenorul taxei se plânge contra Kahalilor că nu se conformează condițiilor din contract, lată copia :

1) Copia de pe Jalba Taxierilor Neamțului urmată cătră acest Departament în 4 Febr. 1853.

Cunoscut este Onor. Depart. că taxa *târgu Neamțu* ce prin contract au fost luat repos. Vornicul Vasile Roset, când ne află în viață au trecut asupra noastră, care s'au încuviințat și de Onor. Depart. În contract se coprinde că obștea nației noastre să deie trebuincioșii chahami, rabini, legghetari și traibici care nici cum până acum au urmat obștea cu darea a acestora și noi am plătit la aceștia din punga noastră, de aceia ne rugăm Onor. Depart. să bine voiască a poronci Ispr. Ținutale ca pe de o parte să îndalorească pe obște de din mi plăti cheltuețele ce am făcut până acum cu plata leilor cuprinși mai sus și tot odată pe viitorime a se îndalori de a ne da cuviincioșii chachami, rabini, traibici și tegghetari, potrivit cuprinderii contractului. Iar pe de altă parte să ni se împlinescă dare cuvenită de pe la orândari care se află de pe la ocole potrivit glăsuirii contractului.

Pentru întocmai iscălitura (*Indiscifr.*).

lata și ordinul Departamentului de Finans către Ispravnicie Ținut Neamț, spre a regula această pricină :

**2) DEPARTAMENTUL DE FINANS
Ispravniciei Ținutului Neamț**

Suplica primită la acest Depart. dela ținutorul taxiei Nației evreiești din târg Neamțului, împărțășindu-să în copie spre plitrosire acei Ispr. de arătare ce fac, i să scrie că având în privire lejiuire cuprinsă la artic. 3-lea din contractul taxiei, să regulariasească lucrare cătră îndalorirea obștii Nației evre-

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosarul No. 2, An. 1853 Jidovilor strămutați din

alte. Posesia mea

2) Adm. Financ. Neamț. Dosarul No. 2, An. 1853: Jidovilor strămutați din alte, Posesia mea

iești de acolo a da taxierului chachamii, traibicii și teșghetarii Irebutoiri, spre a nu se prileji vre'o obișduire la căutarea taxei, care să a luecă priede de mai multă reclamație; căci la întâmplare, răspundere va privi asupra Ispravnicii, tot o dată se va regula și împlinirea Kapitației cuvenită taxierului de pe la Jidovii strămutați prin sate din acel târg a Neamțului.

Isc. Șef Depart. (*Indiscifr.*),
« » Secției (*Idem*).

Secția I

No. 884

1853 Febr. 5 zile

In anul 1854 Taxierul din Trg. Neamț către Departamentul de Finans cere împlinirea rămășițelor taxei dela orândari strămutați în oraș.
Iată Jaloba taxierului :

Copia de pe Jaloba taxierului din Trg. Neamț către Depart. de Finans, cerând împlinirea rămășițelor taxei dela orândari strămutați acolo din oraș.

1) De pe jaloba taxierului din târgul Neamțu urmată către acel Depart. din 11 Genar 1854.

Pentru Jidovii strămutați prin satele ținutului Neamțu, din dreptii dajnicii *târgului Neamțu* pentru care plătesc taxă către Nație, Onorat Depart. de pe jaloba ce am dat au și bine vroit și au poronci Ispravniciei Ținutale, ca să împlinească dările de pe la asemenea strămutați și să-mi facă îndestulare Ispravnicia de și au scrisu privighitorilor de odată ca să execute și să împlinească banii însă privighitorul n'au făcut nici o împlinire. De accia adaug iarăși a ruga pe Onorat Depart. să bine vroiască de-a poronci Isprav. Ținutale ca prin înadins jandarm să rânduiască prin satele ținutului ca prin măsurile executive să împlinească dările dela strămutații Jidovi și să-mi facă îndestulare.

Pentru întocmai Iscălit *Enescu*.

1) Adm. Jud. Neamțu, Dosarul Taxei No. 1. Anul 1854.

Iată și ordinul Departamentului de Finans către Administrația de Neamț în această chestie :

1) DEPARTAMENTUL DE FINANS
Cătră Adm. Distr. Neamțu

Jaloba primită la acest Depart. dela ținutul taxiei Nații evreiești din *târgul Neamțului* împărțușindu-se în copie spre Ținutorie Adm. de arătare și cerere ce face, i se scrieca să cerceteze și dacă se vor descoperi Jidovi strămutați din acel târg prin satele din cuprinsul acelu district și cuprinși prin contractul taxiei, apoi de îndată să se împlinească de la ei, dările capitației pe vreme ce ar urma rămășiță care să se dele împrecinatalui pentru îndestularea petiționarilor ca să nu se mai întâmpne vre'o reclamație din parte le.

Isc. Șef Depart. {
Isc. Șef secției { *Indiscifr.*

Secția I

No. 162

1854 Genar 11

In anul 1855 Taxierul Comunității Israelite din Trg. Neamț se plânge Departamentului de Finans, că mulți Jidovi strămutați la sate se opun a plăti rămășițele ce debitează, Iată copia Jalobei :

Taxierul Comunității Isr. din Trg. Neamțu se plânge Depart. de Finans că unii din Jidovi dajnici, prevăzuți în contract Taxiei, strămutându-se la sate, se opun a plăti rămășița ce debitează, deci Depart. ordonă Adm. a-i da ajutor taxierului pentru împlinirea banilor, raportând separt.

2) DEPARTAMENTUL DE FINANȚE
Administ. District Neamțu

Ținutorul taxiei Nației evreiești din *târgul Neamțului*, prin jaloba dată Depart. arată că din No. dajnicilor Jidovi cunoscuți prin Contractul taxi din acel târgu, strămutându-se prin

1) Adm. Financiară de Neamțu, Dosarul taxiei, No. 1 Anul 1854.

2) Adm. Financiară Jud. Neamțu, Dosarul taxiei No. 16 Anul 1855.

unile sate din cuprinsul aceluși ținutului, unde s'ar afla orândari, se împotrivesc a plăti rămășița dărilor ce i privesc către taxieru; în urmarea căreia se scrie Administr. ca să cerceze și încredințându-se că niște asemenea Jidovi sunt strămutați prin sate ca orândari, să deie cuviinciosulu ajutoru jăluiitorului taxieru, pentru împlinirea rămășiței de dare ce se va descoperi că urmează asupra-le, raportând și Departamentului.

Isc. Șef Depart. *P. Mavroghene.*

Isc. Șeful secției (*Indiscifr.*)

Secția I

No. 124

1855 Ianuarie 10 zile

Iată și Jaloba taxierului Târgului Neamț către Onor Ispravnicie Ținutului Neamț, cerând a i se da un jandarm pentru împlinirea dărilor:

Onoratei Ispravniciei a Ținutului Neamț

Taxierul târgului Neamț

1) Jaloba

Dela Jidovi aflători în ocol Mișlocul și de sus am a lua atât rămășița de dare de pe șterțul trei luni curent cât și de pe acesta, potrivit contractului și după câte cereri ce le am făcut plata banilor,—prin aceasta plecat vin a ruga pe Onorată Ispravnicie să bine vroiască a mi da un jandarm înlău executarea acestor bani, pentru ca să pot și eu mai cu grăbire respunde dăria către hazne.

1855 Noemvrie 16.

Subscris evreiește *Haim Burich.*

1) Adm. Neamțu. Dosarul No. 16, An. 1855 al taxei, Posesia mea.

În anul 1856 Jidovul Moise Balan, fiind a'les Kahal, roagă Ispravnicia să fie înlocuit cu altul, având multe necezuri. Iată copia:

Timbru 20 p.

Cinstitei Ispravniciei a Ținut Neamțului
Jidovul Moise Balan din Târgu Neamț

1) Jalobă

Atât precum de mai multă vreme mi sau impus sarcina de Kahal, dar apoi pentru că acumă nemai putând purta aceasta sarcină... având de purtat mai multe necezuri și împovorat de altele, de aceea mă rog plecat a se alege și altul pe un altu iar pe mine rog a mă slobozi.

1856 Mai 5.

Semnat evreiește *Moisă Balan.*

Subt No. 6687 sau scris Poliției de Neamț.

Tot în acest an Taxierul Nației evreiești către Onor Ispravnicie cere un jandarm pentru a putea încasa rămășițele, ce trebuie a răspunde Sameșiei.

Iată cererea:

Timbru 20 p.

Onoratei Ispravniciei a Ținut Neamțu
Taxierul Nației Evreiești din Neamț

2) Jalobă

Pentru că mai mulți din Jidovi p.ătitori de Taxie cari împărțiți cu spicula de negoțu pe la unile din satele acest ținut. De acea plecat rog pe Onor. Ispravnicia de a-mi da un jandarm care să mi fie de ajutor în scoaterea unor asemenea rămășițe bani, care către sameșie trebuie a le respunde.

Semnat evreiește *Haim Burech.*

1856 Mai 31.

Revoluția—Subt No. 6130 s'au făcut cunoscut Comanduriei al da un jandarm.

1) Ad n. Financiară de Neamțu, Dosarul No. 46 An. 1856 al taxiei Târgurilor

mea.
2) Adm. Financiară de Neamțu, Dosarul No. 46 taxei târgurilor 1856, Posesia mea.

Tot i ă acest an Jidovii Zalman Nuchem și Moise sin Iosub se plâng Ispravniciei că fiind stabiliți aproape de Piatra, plătind taxierului de acolo, apoi se mai văd apucați la plată și de taxierul din Trg.-Neamț.

Iată Jaloba :

Timbru 20 para.

Onoratei Ispravniciei a Tinut Neamțu

Jidovii Zalmen Nuchim dela Tatârași și Moisë sin Iosub
din Gara Doamnei

1) Jalobă

Noi ca acei ce suntem alături în apropiere de târgul Piatra ne supunem la plata taxei câtră taxierul din Piatra, dar pentru că ne vedem apucați și de acel dela *Neamțu* ai plăti și lui adaugare urmează cu totul obișnuitori nouă această de a fi plători în două locuri, plecați rugăm pe Onorată Ispravnicie ca prin locul cuvenit să fim scutiți de darea ce taxierul de la Neamțu vrea a se folosi nedrept căci și ei s'au încredințat chiar dela taxierul din Piatra căruia noi plătim darea.

1856 Dekemvre 3.

Semnat evreiește *Moise sin Iosub și Zalmen Nuchim.*

Taxa Comunității să dedea în antrepriză prin Prefectura tinutului. Iată publicația și din 1860 : Monitor oficial al Moldovei An. III Iași No 26, Prefectura Distr. Neamț No, 14565 Comunitatea Nației evreiești din Trg. Neamțului prin raportul No. 103 spune, ca regulând termen pentru darea în antrepriză a unei taxii mică câte 10 parale dela oca de carne cușăr și pentru pășări după analoghie, pentru acoperirea cheltuielilor arăte prin bugetul încheiat de ei, se publică cu amușterii ce for fi achionici a lua asemenea antrepriză, să se înfășoșeze în camera consiliului Municipiului cu garanțiile cu-

1) Adm. Financ., Piatra. Dosarul No. 46 din 1856 al taxiei târgurilor, Posesiile mea.

venite, în zilele de 10, 15 și 16 a viitoarei luni Noembrie anul prezent.

În anul 1861 Kahalii din Neamț, pendrză quitanța birului ce au plătit, deci fac publicație prin Monitorul Oficial al Moldovei An. III No. 350 Iași 1861. Iată o :

Monitorul oficial al Moldovei III No. 350 Iași 1861

Prefectura districtului Neamțu

No. 16653. Domnul Teodor Teodoru casier acestui district prin adresa No. 1004 mijlocește publicarea fidula subscălitura D-sale manoscrite perdută de Cahalii nației evreiești din *Târgul Neamțu*, eliberată de D-lui în 12 Mai pentru suma de 6434 lei primiți din dările evreilor din acel oraș, așa precum le-au dat adeveriții tiparnice ; în contra fidulei perdută au primit escoflis Cahallilor Leiba Malcei, Moisi Michel și Zacharia Litman cu pecetea comunei, având data de 14 Noemvrie 1861, în asemenea privire se publică că fidula perdută să se considere ca o hârtie albă, și acel ce au găsit o se o dee spre desființare, ca ceace numai are nici o validitate.

Tot în anul 1861 evreii plăteau contribuție către perceptorul Comunității. Iată o asemenea quitanță :

Epitropia Comunității Israelite din Neamț

Subscrisul am primit dela individul David sin Herșcu Moscoviți din această comună. Contribuție personală 36 lei, 3 lei și 24 parale zeciuerala ei, taxa 14 lei, total 53 lei 24 par. adică cinci zeci trei lei și 24 par. cursul fiscalului, pentru 4 trimestre acest an.

No. 193—1861 Mai 17,

Iscălitura indiscifrabilă. Peceta quadrată cu inscripție Sfatul Comunității Evreiești a târgului Neamț 1) 1859.

1) Este în posesia mea

În anul 1863 Municipalitatea Poliției (orașului Neamț) către c siera Districtului Neamț, amintește de leafa Kahalilor.

Iată adresa :

Principatele Unite Române

1863 *Februar* 15

Municipalitatea a Poliției Neamț

No. 181

1) **Domnule Casier,**

Prin tabloul ce-l comunicați pe lângă adresa No. 1094 din conținutul an, se vede că Dv. faceți o scădere de 481 lei 20 par cursu teaurului ca leafa Kahalilor, — subscrișii președințele aplicabil deciziunii camerii, cu onoare vă pottește a comunica și municipalității temeiul după care faceți asemenea scăderi.

Bine vojiți a primi încredințarea osebitei mele considerațiunii.

Subscris Președintele (*Indisc.*)

Secretar, *D. N. Gheorghiu*

D-sale

D-lui Casier a Distr. Neamț.

Vezi și Dosarul casieriei Neamț No. 53/1860 numit Dosarul Corospondențelor pentru zecimile Municipale Piatra și Neamț. (În posesia mea) între altele zice: Leafa Kahalilor a câte 10 narale de individ etc. La 1869 în dosarul No. 1/869 al Adm. Financiare locale. La 38 Noembrie: Primăria Neamț către cea din Piatra zice că a făcut învitate nației Israelite a veni și alege Kahali, cere a-i se trimitte copii de pe acte spre a ști cum să se orienteze.

Primar *Popovici*, secretar *Balanescu*.

1) Casieria Jud. Neamț. Dosar No. 53, Anul 1860 Corospondențelor pentru zecimile municipale țargul Pratra și Neamțu pe anul 1860, 1861, 1862 și 1863. Posesia mea.

În anul 1875 comitetul Israelit din Urbea Neamț publică că la 14 Sept. acel an, este terminul de dare în antrepriză a taxei de 15 bani la oca de carne cușeră, pe timp de 2 ani, pentru susținerea cultului și altele. Amatori să se prezinte în camera Primăriei Neamț, însoțiți de garanția în bonuri sau 200 galbeni numerar (Corospondența Provincială Piatra An. II No. 65 Anul 1875 Sept. 7).

Din darea de seamă a Comunității pe anul 1908 rezultă venituri că *Gabela* a produs anual 12842 l. și 30 b., *Baia* lunar 150 și 170 lei. În anul 1909 *Gabela* a 400 lei lunar iar *Baia* a 170 lei lunar.

Chelueli rabinul Roller a 40 lei Săpt. și 4 hahami a 20 lei săpt. La țărani săraci din Humulești 112 lei, — *Bicker Cholim* a 20 lei săpt.

În 1907 au fost venituri și chelueli total 16890 lei și 30 bani.

În anul 1908 au fost total 17.886 lei și 70 bani, iar în anul 1909 au fost total 20.800.

Comitetul era alcătuit astfel: Arnold Weinrauch preș. vice-președinți D-nii Dr. Feigenbaum și S. Beck, casier L. W. Weisman, controlori L. Luster și S. Withner iar membri: I. W. Meler, A. Idelshon, S. Iancu, A. Leibovici, O. Gheber, C. Bergman, A. Weisman, I. Elias, S. M. Herșcovici, B. Segal și I. Carp iar secretar B. Raff.

În darea de seamă arătată Comunitatea a suferit de zeci de ani lipsa de organizare, neexistând în Comunitate nici o instituție de bine-facere.

Baia fiind ruinată s'a reparat radical, școala declară președințele că în anul 1909 va clădi pe cheltuiala sa școala primară de băieți pe locul cumpărat expres pentru acest scop, care vine *vi-a-vis* de școala primară No. 1 și pentru care a cheltuit circa 35.000 lei.

În dare de seamă a Comunității Israelite pe anul 1909 se constată puțină diferență atât la venituri cât și la chelueli. Comitetul fiind alcătuit astfel: Președintele și casier A. Weinrauch, vice-președinți Dr. Feigenbaum și S. Beck, controlori L. Luster și I. Schneiberg. Membrii: B. Eisenberg, M. Soceanu, S. Glasser, S. Iancu, I. W. Meller, L. W. Weisman, A. Leibovici, Iancu Elias, S. M. Herșcovici, Bercu Segall, secretar B. Raff.

În darea de seamă a Comunității pe anul 1912-1913 rezultă *venituri* Gabela 20.378 lei, *Baia* 1728 lei, *Cimitir* 2033 lei ect. total 34183 lei și tot atâtea cheltuieli.

Comitetul era alcătuit astfel: Președ. A. Weinrauch, iar membri: Dr. Rosenfeld, L. W. Weisman, S. Braunfeld, Azrielbovici, Aron Bercovici, D. L. Schneiber, Simon Snürer, Dr. L. Feigenbaum, S. Beck, I. Schneiber, H. Rosenzweig, Millo Stablerg.

În anul 1915 Comunitatea s'a judecat cu D-na Maria Welman moștenitoarea milionarului S. A. Weisman, pentru local mormântului său, câștigând procesul.

În anul 1916 Onor Tribunalul de Neamț recunoaște existența juridică Comunității Israelite din Trg.-Neamț, lată copia hotărârei:

Tribunalul

Văzând cele expuse.

Văzând că prețul cel mai mare au fost oferit de Comunitatea Israelită din Trg.-Neamț prin mandatarii ei în suma de 2400 lei.

Văzând că în termenul celor opt zile nu s'a ivit nici o propunere de supra licitare,

Luând act și de cererea D-lui Jude sindic. Văzând și art. 549 și urm. pr. civ.

În vederea acestora Tribunalul.

Adjudecă în mod definitiv și cu prețul de două mii patru sute lei, asupra Comunității Israelite din Trg.-Neamț reprezentată prin mandatarii ei D-l Samuel Beck, imobilii falitului Leizer Solomon. situat în orașul Trg. Neamț strada Cuza-Vodă, construcție de zid și acoperit cu tablă, compus din trei camere meșteșt de o parte cu un loc viran, de alta parte cu imobilul lui Șmil Vaisman, în față cu strada Cuza-Vodă și în fund cu piața.

Adjudecatarul se va conforma art 551 și urm. pr. civ. în ce privește depunerea prețului.

D-Portărel va consemna suma depusă de adjudecător, iar recipisa o va trimite tribunalului, eliberând garanțiile depuse de ceilalți concurenți.—Dată și citită în ședința publică astăzi la 21 Ianuarie 1916 ss. V. Bilcuirescu, ss. Cîrvela Grețier ss. G. Mărdărescu.

În anul 1919 sosind în Piatra-N. Crucea Roșie Americană D-l W. S. Bentley, șeful misiunii și secretarul său I. I. Halimberg, împărțiră aici rufe, haine etc. pentru orfani și văduve de război, apoi după stăruința d-lui Carol Weinberg, plecat la Trg.-Neamțului unde au împărțit la fel ca și în Piatra.

În anul 1926 a fost mare tăvăno în sânul Comunității fiind fost ca președinte d-l Stern farmacist, iar Duminică 19 Decembrie acel an a avut loc alegerea dela Comunitate fiind un fost 2 liste, una în frunte cu d-l B. Eisenberg și I. Grünberg iar a 2-a în frunte cu d-l Rubinslein.

D-l Bern. Froim Directorul Băncii și fruntaș de seamă al argului dând concurs listei No. 1 a reușit pe deplin, la alegere a asistat d-l ajutor de Primar Gh. Lucaciu, care după terminarea alegerii finuse un frumos discurs spunându-le să nu se descurajeze când vor da de greutate și obiectele ci să lucreze cu tot curajul pentru binele Comunității. Tot astfel vorbiră și D-nii Leon Stern fost președinte al Comunității și B. Froim. D-l Eizenberg mulțumi alegătorilor pentru alegerea sa astfel și d-l C. Zomer. Ichiel Grünberg, Feingold etc.

Școala Israelito-Română (reamintiri)

Ministeriul Cultelor primind dela Epitropia Comunității Israelite din Trg.-Neamț, cerere de a se încuvința pentru înținerea școlii Comunității, aceasta arată Epitropiei, a se adresa direct Ministeriului de Interne. Iată copia:

Principatele Unite

Iassi 1861 Mainu 5 zile

Ministeriul Cultelor și al Instr. Publice
din Moldova

Școala Școalelor—Oficiu Adm.
No. 4580

1) DOMNILOR!

Asupra adresei Dv. sub No. 183 vă fac cunoscut omilor, că încă după ce înțea cererea a Dv. s'au mijlocurile cele de cuvință la Ministeriul de Interne, pentru a

1) Originalul este în posesia mea.

incuviința taxă, din care să se poată deschide școlile evreiești din acel târgu. Însă Dre sunteți poftiți a vă adresa în acest obiectu la zisul Ministeriu de a căruia competență este asemenea cazuri.

Primiți Domnilor, asigurare deosebitei mele consider.

Subscris (*Indiscr.*).

Domnilor Membrii a Epitropiei Comunității Israelite din târgului Neamtu.

În seara zilei de 12 Martie 1915 în saloanele elegante a școlii Israelito-Române „Arnold și Scharlotte Weinrauch” a avut loc un splendid bal organizat de Comunitatea Isr. locală, sub patronajul D-neilor Rachele Dr. Feigenbaum, Marie Stern, S. Isvoreanu, G. Natanshon și P. Eisenberg. Balul fu daf în folosul școlii.

În anul 1916, la examenul școlii „Arnold și Scharlotte Weinrauch” o comisiune a fost alcătuită din D-nii: C. Stan (președinte) și D-nii A. Bradu, Gh. Bogrea și Cheorghies (membri). Comisiunea a rămas satisfăcută, purtând veșnica recunoștință soților Weinrauch pentru fondarea școlii.

La 3 Ianuarie 1916 d-l Aancel Isvoreanu a îmbracat 32 copii din școala Weinrauch.

În luna Ianuarie 1915 Uniunea Femeilor Israelite de aci a dat o splendidă serbare cu revelion și bal în saloanele d-lui Dr. Rosenfeld, organizat și servit de D-nele: Clara Dr. Rosenfeld, Segal, Rapaport, Wasserman și Strulovici. Serbarea fu dată în scop filantropic și mai mult în folosul școlii. Tot în folosul școlii, cantinei și îmbrăcarea copiilor săraci sau dat felurite serbări și baluri.

Aziliul pentru bătrâni

În anul 1918 regretatul filantrop de aci a donat Comunității din Trg.-Neamtu un imobil pentru azil.

lață donajia :

Din Trg.-Neamtu

„Informatorul” anul V No. 227—6 Octombrie 1918.

Duminică 23 a lunii curente, a avut loc la Primărie în Trg.-Neamtu o întrunire a evreilor fruntași din localitate în frunte cu rabinul d-l Marcu Roller, presedată de d-l Zamvell președintele comisiei interimare, care după ce face istoricul faptelor petrecute și a stăruințelor depuse, în mare parte de D-sa, predă Comunității Israelite locale actul de donație făcut de bogătaşul și filantropul Michel Iuster din Piatra-N. pentru un local destinat azilului de bătrâni evrei din acest oraș, împreună cu 4500 lei în bonuri de tezaur și 18 lei 05 bani în numerar, bani rămași din fondul adunat cu ocaziunea vinderei zaharului și uleiului populațiunii evreiești locale.

Cu acest prilej d-l Primar Zamvell a mai promis inițiativa necesară pentru palatul la azil.

Se speră că în curând să se poată deschide acest azil aldat de necesar.

Populațiunea evreiască nemțeană aduce cele mai călduroase mulțumiri d-lui și d-nei Michel Iuster pentru frumosul și mărinimosul act săvârșit de ei cum și tuturor celorlora cari au stăruit pentru realizarea acestui nobil scop și anume : D-lui D. Zamvell, Șmil lancu, Fișel Frenchel, Isaac Vainrauch, M. Soceanu etc.

Fie ca exemplul D-nei și D-lui Michel Iuster să găsească câți mai mulți imitatori.

Feredeul Comunității

Relativ la baia Comunității, în anul 1881 Primăria Urbei Neamtu, prin adresa către Prefectura Judeului arată că conform hotărârei consiliului comunal a înscris baia Comunității la dare de transmitere, ceace s'a acceptat și de către comitetul permanent.

Lațã adresa :

REGATUL ROMÂNIEI

Anul 1891 Luna Noembrie în 23 zile

PRIMĂRIA URBEI

Neamțu

Județului Neamțu

No 3881

Domnule Prefect,

1) «De rezultat adresei Dv. No. 13804, — am onoare a vă comunica că Consiliul Comunal în ședința ordinară dela 27 Octombrie anul corent asupra Petiției D. Aron Roșu care conțesă în numele Comunității Izraelite înscrierea la dare de transmitere a feredentului lor din această Urbă au decis Consiliul deliberând asupra celor din Petițiunea de față și găsind că înscrierea în ștate este bine făcută respinge rec-lamațiunea».

Primiți vă rog D-le Prefect încredințarea osebitei mele considerății.

Primar (Indiscr.)

Secretar. (Indiscr.)

D-sale

Domnului Prefect Jud. Neamțu

XI) Societăți Filantropice

De altfel acest târg nu prea avea rădăcini pentru fondarea de societăți. De vreo 40-50 ani înceace au început a se forma asociațiuni, dintre care mai principale sunt :

Soc. „*Ghemilat Chesed*” fondată în anul 1879 cu scopul de a ajutora pe săraci. Ea a fost desființată și reînființată mereu în felurite date.

1) Arzând nu s'a realizat.

Societăți

293

Soc. „*Ahavas Israel*” înființată în anul 1880 cu scop de ajutor reciproc. Ea fu filiala soc. cu acelaș nume din Piatra. Ea ținu 6 ani.

Soc. „*Bikur Cholim*” pentru ajutorarea bolnavilor. Înființată în anul 1878.

Soc. „*Mizercoraia*” înființată în anul 1881, compusă din elita Comunității. Scopul ei a fost mai mult de a veni în ajutorul incendiștilor din acel târg. Ea dete baluri și alte serbări. Comitetul era alcătuit din D-nele Maria Ferester, Sofie Iuster, C. Beral, I. Loebel, P. Galz, S. Grünberg, A. Calmanov și A. Ferester.

Soc. „*Luna*” fondată în anul 1876 sub președ. lui Moses Herșcovici. Scopul era filantropia.

Loja „*Caritatea*” fondată în acelaș timp și cu tot a acelaș scop.

Soc. „*Cultura*” fondată în anul 1890 cu scop filantropic. Pe lângă cotizații ea dete baluri și felurite serbări, E dere marcat că ba'ul dat de Primărie, din produsul lui, d-l M. I. Ipcar președ. soc. a luat 500 lei, care s'au împărțit săracilor evrei. Această societate a deschis școala model cu peste 100 copii săraci, sub direcțiunea d-lui Birnbaum.

Comitetul societății era alcătuit din D-nii : M. I. Ipcar președ., A. Herșcovici, B. Rorlich, Arnold și Gustav Weinrauch, I. Raf, Alterescu, iar comitetul școlar era compus din D-nii: L. Wechsler, Snelberg, A. Charas, A. Weinauch, Raf și Herșcovici. Societatea pe lângă întreținerea școalei, mai îngrijea pentru haine, cărți etc. pentru copii săraci. D-l *Strul David* din Fălticeni, a oferit o casă a sa pentru școală. *D-rul Elias Schwartzfeld* și *Gaster* au fost proclamați membrii onorifici iar *Baronul de Hirsch* președinte onorific al societății.

Soc. *Filantropică* „*Junimea*” fondată în anul 1894 sub președinția lui Herș Șulimsohn. Scopul a fost filantropia.

Soc. „*Soinich Noifim*” reînființată în anul 1896 scopul ajutorul bolnavilor.

Soc. *de ajutor*” pentru ajutorarea săracilor și al copililor. Ea fu fondată în anul 1892, Fiind lipsă de Epitropia Comunității, ea aduse servicii mari.

Soc. Zioniste

Soc. „*Hatunnen*“ fondată în 1898 sub președ. lui I. Weiber.

Soc. „*Choirwewe Zion*“ sub președ. lui Efr. Moscovici, fondată în 8 Sept. 1898.

Soc. „*Buchor Zion*“ fondată în Sept. 1899 sub președ. lui Eliezer Iosubaș. În anul 1900 soc. „*Buchor Zion*“ a venit în ajutorul săracilor pentru Paște, cu cartofe etc. dând și baluri pentru acest scop.

Soc. „*Agudas Choirwewe Zion*“ fondată tot în anul 1899 era de vază.

Soc. „*B'nei Zion*“ fondată de tineri în anul 1899. Această societate organizează o loterie de 20.000 lei, pentru care au procurat lemne săracilor.

Soc. „*Alianța Junimei Israelite*“ fondată în anul 1900 sub președ. lui D. H. Leizerovici ea a fost curat zionistă. Avea și club de lectură.

Soc. „*Ajutorul*“ era filiala din Piatra scop cultural, fondată în 1883.

Soc. Dame și D-șoare

Soc. „*Dimelelor*“ fondată în 1878 scopul ajutorarea le huzelor sărace.

Soc. „*Filantrropică de D-șoare*“ fondată în 1901 cu scop de a veni în ajutorul văduvelor și fetelor sărace, Sub președ. D-nei Ernesti ne Iuster.

Soc. „*Fetița*“ compusă din copile, fondată în anul 1901 sub președ. D-șoarei Frida Rohkop Societatea dădea serate muzicale, baluri etc. Scopul era a procura săracilor lemne, cartofe etc.

Soc. „*Cercul Intim Armonia*“ fondată în 1907 compusă din D-șoare și tineri.

Soc. „*Uniunea Femeilor Israelite*“ fondată în anul 1913, scopul este filantropia sub președ. D-nei Dr. Rosenfeld. De remarcat este că în anul 1908 d-l farmacist Stern a fondat soc. „*Salvarea*“ al cărui scop a fost filantropia

Soc. „*Înfrățirea*“ înființată în 1926 de Bercu Froina care

la donat 5000 lei, Ușer Axelrad, 5000 lei și Ch. L. Grünberg 1.000 lei. Această societate a devenit persoană juridică, sub conducerea D-lor S. Marcovici, I. Vigder, B. Schwartz, Pascal Elias, Aron Aron, H. Bleichberg etc.

Soc. „*Ajutorarea Emigranților*“ sub președ. lui Șmil Pascal fondată în anul 1882.

Acuma relativ la Breasia Croitorilor Jidovi și starostele lor dau copia raportului Poliției Neamț către Ispravnicia locală, unde se poate vedea integrala afacere:

Onoratei Ispravnicii a Ținutului Neamț Poliția orașului Neamț

1) Raport

În urmarea rezoluției No. 613 pusă pe jalba a unora din obștea croitorească a Nației evreiești; conform citatei res. Poliția adunându-i în camera sa totimea breslei lor, cărora puindulise îndatorire ca potrivit cererei cuprinsă în jalba dată din ei parte; prin care au cerut ca spre înlăturare în viitor a nu mai fi obișduiți să-și cunoască și aleagă din breasla lor staroste cu îndatorire ce acest staroste ales de ei să respundă la chemare atât a cărmuirii, precum și în liniștea lor pe viitoriu; Poliția îndemnată de poroncitoare rezoluție însemnat jurnal după cererea ce au făcut, totimea breslei croitorească în care au ales de mulțumirea lor pe Jidovul Moisé Leib sin Haimce și are însușirea cuvenită de a purta o asemenea sarcină, și care se crede că ar răspunde la această îndatorire, pe care jurnal încredințat de Poliția sub No. 107 pe lângă aceasta cu toată supunerea se comunică Onor Ispravnicii spre a regula precum va găsi de cuvântă odată cu înaintarea și a jalbei, arătându-i să tot odăta că la cuvântul ce prin jalbă, îl declară că de către Kachali aleși de Nația evreiească de atunci iar obișdui cu feluri de împovărări, necunoscutând poziția și starea lor. Despre aceasta dândusă întâloptare în camera Poliției; totimea breslei-croitorești, cu Kachalii și mai sus, toți într'un glas au strigat că nici de cum să cunoască obișduiți de Kachalii.

Subscriși Poliței și secretar (*Indiscifir*).
No. 1072 Anul 1855 Iunie 3.

1) Adm. Neamț. Dosarul No. 16, Anul 1855 al taxei, Posesia mea.

Societăți de emigrare

În anul 1882 când începu prima emigrare spre Palestina și America, mai multe familii emigrară, unele spre America iar altele la Palestina.

Un lucru frumos petrecut aci, merită să fie amintit. Plecând atunci ea de aci) Marcu Leib Satinover cu familia la Palestina, Starila Ivighenia Micalovsca, din Mîtrea Agapia, a condus pe soacra lui Satinover, dându-i 10 galbeni și cu lacrimi s'au despărțit.

În anul 1884 șasezeci familii din întregul județ s'au decis a pleca în insula Cipru.

În anul 1885 douăzeci șapte familii din Trg.-Neamul în număr de 128 persoane au emigrat la insula Cipru.

Rezultatul fu că coloniștii s'au împrăștiat în toată lumea și o mică parte reveniră în țară.

XIII) Rabinii

²⁾Pe vechiul cimitir este îngropat rabinul *Abram Moise Broder* care muri în anul 1628. Pe mormântul său era o căsuță de piatră cu un acoperământ de oale de lut roșie. În al căreia interior ardea o candelă cu untdelemn adusă din Palestina. Pe mormântul său evreii din localitate obișnuenți a se ruga în caz de nenorocire.

Tradiția păstrată în memoria bătrânilor localnici, zice că acest rabin, a fost de origine din Brodi. era foarte în vârstă, scriind multe opere, care au ars împreună cu locușorul său.

Rabinul Mesilem Fabiș ben Azriel, autorul pinkesului, este de asemenea înhumat pe vechiul cimitir. Acesta de asemenea a fost un savant și versat Talmudist.

Rabinul Zwolewer pela 1816. Acesta era un bărbat impunător și respectat.

Rabinul Moise Șmelke (1821) adus din Polonia. Acesta de asemenea a fost bărbat savant și respectat, funcționând

1) Emigranțul I. 1882 No. 92 din 29 Sept.

2) După cum am arătat și în Cap. „Cimitirele“.

aproape 40 ani ca rabin, când apoi s'a dus la Palestina unde muri.

După dânsu fu adus ca *Rabin Simche Ioi*, care funcționă 12 ani și muri.

Ca Dăien (ajutor de rabin) veni *lose Darabaner* și *Avrum Herș* care n'au durat mult (ăci rabinul Darabaner s'a dus ca rabin la Herța iar Avrum Herș la Palestina).

Mă simt dator a reaminti pe *rabinul Simche Ioi* că era originar din Brodi, era foarte savant și făcător de minuni (bal moifis) iar pentru înțelepciunea sa fu numit *azernekop* (capul de fer). E autorul cărților: „Chales leichem“ și „Mei Hașeliech“. Din cauza intrigiilor între partide s'a dus în Polonia ca rabin, după care veni ca rabin rib *Leib Esrig* din Piatra, care de asemenea fu înțelept, învățat și respectat, funcționând aproape 30 ani ca rabin, murind la 1897 se iviră două partizi, una adusă de rabin pe *Haim Mordche* din Buhuși iar cealaltă partidă a adus ca rabin pe *Isruel Haim Ackerman* din Polonia. Intriga și dușmănia între aceste două partide au ruinat Comunitatea. Rabinul Ackerman fu arestat și expulsat.

Rabinul actual este tânărul *Haim Mordche Roller*, care este respectat. Ca pastor al Comunității cred nimerit a aminti un fapt relativ de acest capitol.

XIII) Tradițiuni istorice

I

La 1615, în timpul Domniei lui Ștefan Tomșa, trecând prin Moldova vestitul *rabin Iosef Solomon Delmedigo* tradiția din Neamț afirmă, că împreună cu fidelul său Rodrigo trecu mai întâi munții Ceahlăului, dar ajungând pe acolo în timpul nopții, pe la finele lunei lui Cheșwan, începură a rătași pe drum. până se opriră pe loc, disperând de a mai putea ieși din pădure. În apropiere însă se dea un evreu bătrân Hachiv de Honori, de vré o 90 ani, care venise din Olanda după ce se scăpă din ghiarele incviziziției Spaniole, și se stabilise acolo pentru a-și petrece în lihnă restul vieții sale. Acesta ieșind cu felinarul, călătorii zăriră lumina și chemară pe bătrân, care îi adăposti în casa la el.

Aci călătorii găsiră pe o nepoată a lui Nehame de 10 ani și pe mama ei Leia, femeia unui Eleazer. o rudă de aproape a lui Di Honori.

Rodrigo era originar din Italia și a fost răpit ca copil de catolici, care îl puseră într'o Mănăstire din Florența; dar trimes ma târziu cu un preot Pedro Iacobi spre a strânge bani pentru Mănăstirea Sf. Mihail, fugi pe drum, până de pe Del Medigo.

Aci în casa bătrânului, în urma mai multor intervorbi, Rodrigo își recunosc pe mama și sora lui. Puțin mai apoi, cu toți pleacă spre Palestina, lăsând pustie casa și grădina din jurul ei, de vreme ce Del Medigo singur se duse la Iași, unde se întâlni cu vesitul rabin Solomon Arvi, unde rămase mai multă vreme.

Familia lui Eleazer și bătrânul de Honori se află în gropăți în Zfass, unde se vede până acum mormântul lor, pe a cărora pietre se vede că sunt veniți din Trg. Neamț, iar din casa unde au stat se mai cunosc și azi urmele lângă deal, cunoscute sub denumire de „pusia jidovilor”.

Bătrânul de Honori și ceilalți din familia lui nu erau de altfel—cum afirmă tradiția—singurii evrei Spanioli ce s'au refugiat în Neamț în timpul cel barbar al incviziziției.

În aceste timpuri veniră mai mulți evrei Spanioli, și nu sunt nici 100 de ani când nepoți de ai acestora erau în multe orașe ale Moldovei, cunoscuți sub numele Frenken, purtând costumul lor originar din Spania.

Pe la începutul secolului nostru veniră deasemenea în Neamț și Piatra, mai mulți Poloni, cari primiră Judaismul. Foarte multe asemenea familii erau aci și nu sunt mai mult ca 80 ani, când feciorii acestora erau în număr mare cunoscuți sub numele de polische gheirem (convertiți poloni), până astăzi se mai găsesc strănepoți ai acestora prin Moldova, în Piatra și în Trg. Neamț.

II

Muntele Ceahlăntui, pe lângă tradiția de mai sus asupra lui Di Honori, nemai păstrează și altele. Astfel la fântâna care și are obârșia la vârful lui, tradiția pretinde că rabinul Israel Bal-șem-tov se scaldă de 3 ori pe zi și că își săvârșea în apropiere rugăciunile sale.

III

O însemnată deosebită pentru evrei de aci, are și cetatea Neamțului, căci, cum povestesc bătrânii, în timpurile vechi ea servea ca loc de refugiu și pentru evrei în vreme de grele nevoi, pe când erau în primejdia vieții.

Tradiția spune că pe când Sobieski a intrat în țară și a ucis pe Rux'nda, fiica lui Vasile Vodă și când Vodă a trimis pe soția lui, împreună cu familia și averea lui la această cetate, a pus pe evrei ca păzitori credincioși ai acestor lezaur.

Tot tradiția ne spune că înaintea venirii acestui Domn, doi boeri mari, Hatmanul Bogdan și Visternicul lordache, cari au fost cu oaste în cetate, au fost poftiți de noul Crai prin trimișii săi, între cari erau și evrei, căci nu vroia altfel să se încrează în oamenii lui Vodă.

Tot aci evreii aduceau mari slujbe Domnilor, dregătorilor și boerilor, când se refugiau înaintea dușmanului, aducându-le mâncare, și cele trebuincioase și spionau căile dușmanului dând convenită veste celor refugiați, spre a ști a lua măsuri din timp.

XIV) Medeanul

La 29 Decembrie 1839 s'a făcut invoieală între M-tirea Neamț și cu autoritatea târgului cu târgoveții (între cari și evrei) pentru medeanul târgului.

Iată și actul trecut la opis No. 576 iar în Istoria Măstirelor Române de Crețulescu Vol. X No. 45 p. 175.

Invoieală

Prin care noi jos iscăliți târgoveți din târgu Neamțului adevărim că în pricina cu M-tire Neamțu pornită asupra ne pentru a'și face binal pe 8 stângeni loc quadrat în ulița nouă din Neamț și noi asupra M-tirei am face binale căci ne închide piața târgului, unde se adun trăsurile cu feluri de produse, de negoț și altele, în a căreia sfârșit după învoieală ce ambe părțile am dat, sfatul cărmuitor ni șau o-

rânduit comisie la fața locului adecă prin Logofeje Dreptăței cu poronca sub No. 6631, către Judecătoria Timuțului Neamț, unde au numit însărcinare însuși Președintele D-lui Aga Manolache Miclescu și din partea Cinsitului Departament din năuntru, numerisită 21600 s'au orânduit pe revizor Dimitre Gheorghade, care întruindu-se la fața locului, de nimeni siliți și de a noastră bună voie, înaintea Comisiei, spre asemenea tot feluri de perderi de vreme și zadarnici cheltueli, după mijlocirea ce și D-lor mădulările comisiei s'au făcut, ne-am învoit pentru acel loc ca să rămâne precum și până acum au fost și noi să plătim Sf. Mânăstiri acum înainte douăzeci oacă ceară în acl, și pe viitorime pe fiește care an avem a da bezmen câte două oacă ceară; aceeași fiind chipul curmării a toate prigonicele de mai sus. Cinsita Comisie pe temeiul ei va în hide la pricini, după deosebilită jalobă ce vom da. Mai adaugăm că locul pe prund, unde azi se stâng vitele la zilele de tânguri spre vânzare și și are începere dela podul de lângă gardul lui Vas. Blănar și merge în sus până la Mitropolia Mânăstirii din lâng. râmâr e în întrebunțare pentru alișveriușul vânzării, a vinde fără jignire dr'tul proprietăței, însă binalele, câte au apucat a se face pe lângă acest loc și locurile—**a** nu se închide câte sunt vânduțe pe alătura, de mai înainte vor rămâne iărăși neșignite și dar cu aceasta se închid toate pretențiile pornite despre noi astăzi și pentru a fi temeinică cu cererea prin jaloba mai jos semnaților, la Judecătoria Timuțului Neamțului, de a înțări formalele *Theodor Drăghici, Chiriac Fasolă, Iacob Toivul, Dumitru Arsu, Ștefan Marcu, Nec. Dăghici, Ilie Marcovici, Ilie Manoliu, Capit. Ioan Hoaiung, Ioan Cosma. St. Trofin, Cost. Palade Gh. Gosian, Theohariu, Andrei a lui Anton, Dim. Chiril, Beiniș sin Solomon, Herșcu Ieșanu, Bercu Zet Motel, Strul Leib Strul, Motel Aron, Aur. s n Riven. Moise sin Mechel, Itic sin Zeilig, Leba sin Herșcu (Marcolin), Moise sin Itic, Strul sin Marcu, Alter sin Ghedale, Șendel sin Nute, Iancu sin Haim, Unțe Catz, Haim sin Iosef, Șmiel sin Auram Zet Iosef, Aur. sin Marcu Gros, Itic Vola sin Toivul, Iancu sin Herșcu Căciular.*

Comisia orânduită în ființa noastră s'a făcut aceasta cu bună primire ambelor părți, pentru care s'au adevărit că a-

înțugire piața pentru vânzarea vitelor, de azi înainte rămâne loc însemnat prin aceasta învoială pentru toată obștia târgului.

Semnați apoi : *Aga Manolache Miclescu. Revizor Dimitrie Gheorghade.*

Mardarie Staret, Gherman Duhovnic, Calinic Duhovnic, Michia Duhovnic, Mișfoadie Cromolali, Elefterie Ferediacon, Legalizat de Comisarul târgului Neamț, (L. S.)

XV) Botezul Evreilor

După cum am arătat în Cronica orașului Piatra, județul nostru numără foarte mulți renegați evrei, mai cu seamă în Mânăstiri.

Venerabilul Arhimandrit Narcis Crețulescu, starețul Sf. Mitri Neamțu și Secolul, mi-a dat următoarele relațiuni despre *abihul botezat Neofit*, autorul cărței „Infruntarea Jidovilor” și a tipărit la Mitropolia din Iași la 1803.

Monahul Neofit este fiul Jidovului Nuchem din Adjud echiu (Moldova). Părinții lui (negustori) s'au mutat în Roman la 1752. La 1760 s'a născut în Roman, dându-i-se numele de otez Iancu.

La 1798, veni la M-tirea Neamț și se botează, luând numele Neculai. Starețul M-tirei pe acel timp a fost Sofronia Iusu, care l'a și botezat la biserica Sf. Ioan Bogoslovu cel echiu (M-tirea Neamț). Se zice că s'a botezat în Piatra la 795 la St. Ioan și apoi s'a călugărit de starețul M-tirei Sofonie or Doroftei Rusu. Numele de Neculai ce l'a primit la otez, călugărindu-se l'au schimbat în Neofit iar la 1826 a murit monahul Neculai Neofit.

În timpul său mai erau în M-tire Neamț monachii *Vasch, Ilisei, Kiprian*, erau Jidovi botezați din Rusia, talmușiti profunzi, cari împreună au alcătuit „Infruntarea Jidovilor”.

Sunt aproape 60 ani a fost în Trg.-Neamț, un reneгат numit Petricaner meșimed, care de locul lui a fost din oman, dar om cult și lucra în comun cu Neofit. Murind a găsit însă în casa lui Tales cu Tilen.

XVII) Holera

Holera a secerat mulți evrei în Trg.-Neamț, dela începutul veacului nostru până la anul 1867.

Cea dela 1812 din timpul lui Calimach, a nimicit aproape o jumătate din populație și evrei ca și creștini, se văzură nevoiți a se retrage în corturi afară din oraș pe drumul Pietrei.

Cea dela 1829-1831, a decimat iarăși populația abia înțremată de ciuma anterioară dela 1812. căci pe lângă holera se mai adause foamea și lăcuste în țară.

La 1831 holera arătându-se furios, evreii se mutară în corturi pe drumul Falticeniilor.

La 1848 holera venită cu furie, înu vre'o 4 luni de zile, seceră groaznic populația; dar având aceleași simptome, în curând evreii din Neamț se slujiră de aceleași leacuri ca corelegionariilor din Piatra, și isbutiră a pune capăt flagelului, scăpând pe mulți loviți de boală și făcând ca efectele ei omoiătoare să meargă slăbind; mai ales după ce se retraseră la câmpul liber, în lunca Biebei, lângă actuala fabrică de postav a lui Alcaz, în urma unui ordin al Ispravniciei din Piatra; ba isbutiră chiar prin leacurile lor a veni și în ajutorul populației creștine, care se retrase cu 8 zile mai târziu ca danșii în mahalaua Pometii, aproape de via Mitești.

În fine holera dela 1866 din luna Ab și Elul, seceră aproape o sută sulete, din sânul Comunității Israelite.

În anul 1866 Primarele Theohari și Dr. Müller fac Prefecului următoarea telegramă relativ la răirea evreilor în acest nenorocit timp al holerei, lată copia:

No. 8529

Stația—

No. 412

TELEGRAMA

— vorbe

Prezență Neamț în

1866—6 ore 5 m—amiază

Sosită la Piatra în 14, 8—

1866—8 ore 10 m—amiază

Notița Stației

MD. PREFECT PIATRA

Bola epidemică a holerei au luat un mare zleaz din cauza poliția n au luat nici'o măsură din acele prescise de instrucțiile medicale; necurățenie există, răirea Israelitilor de

1) Comitet Perm. Jud. Neamț. Dosar No. 2 litra B. 1865. Boala holerei ivită în Constantinopol, Posesia mea,

prin locuințe nu s'au efectuat. Rugăm ordonați: a se executa ori-ce măsuri mijloace, căci rezultatul timpural de concursul omeniei care din amânarea măsurilor se pune în băntuire de această epidemie și care după pozițunea locului sau putut feri reul luânduse măsurile din timp.

Dr. Müller,

Primar Theohari

Tot în acest an Poliția de Neamț către Prefectură raportează că a cerut dela Comandirul Pompierilor ajutor spre a scoate Jidovii din casă, transportarea săracilor la spital etc. Lată raportul:

ROMANIA

866 August 15

Poliția Urbei Neamț

No. 8702

No. 1499

1) Domnule Prefectur!

Răspunsul ce am primit dela D. Comandant de Pompieri de aice la adresa ce i am făcut sub No. 1362. Am onoare a vă presenta în copie anexată pentru informație, aducândușă la știință, că eu am cerut ajutor de pompieri, pentru curățenie, pentru scoaterea Jidovilor din casă, pentru a executa transportarea acelor săraci la spital și a morților cu paza la biserică și la mormânt care atribuit este a poliției sanitare și în care D. Comandirul nu numai că nu voește a mă cunoaște dar mă blamează că i li-am recomandat de urgență. În fine D. Prefect vă rog a face să am ajutor că nu pot aduce întru împlinire câte mi se cer, și cât pentru maniera D I Comandir judecând Dv. veți face ce veți socoti căci sunt prea convins că nu merit atâta insultă precât, D-I Comandir mi'o dă prin asta adresă.

Capu Poliției (Iscălitura nedescifr.).

Secretar, Blaga.

1) Comitet Perm. Jud. Neamț. Dosarul No. 2 lit. B. 1865 Boala holerei ivită din Constantinopol. Posesia mea,

XVII) Focuri

Nici într'un oraș poate al țării nu s'au declarat atâtea focuri ca în Țăg.-Neamț, care au consumat întotdeauna averea acestei populații de altfel foarte muncitoare.

1) La anul 1778 a ars mai tot târgu în număr de câte-va sute case, în toțul ernoiei grele, sărăcind toată populația, care rămase fără adăpost și fără îmbrăcăminte.

La 1782 au ars iarăși câte-va sute de case și câte-va mori Israelite. Focul de atunci era atât de îngrozitor, încât se nimiciră toate lucrurile.

La 1821 arzând cea mai mare parte din târg, consumă și sinagoga veche.

2) La 1868 izbucnind un foc în prima zi de *Seluchoth* pe la 12 în zi, consumă 200 case și tocmai atunci ivindu-se două stele roșie pe cei de te hrana superstiției populare.

La 25 Martie 1881 au ars 14 case Israelite.

La 5 Martie 1882 pe la 1^{1/2} oră din zi izbucni un incendiu îngrozitor, arzând 600 case. Onor. Camera de Deputați a votat 100.000 lei ajutor.

3) Soc. D-șoarelor Isr. „Mizercordia“ au colectat pentru nenorociți 3467 lei 71 b. D-1 Berman Iuster a tonat 1000 lei. Rabinul Friedman din Buhuși a colectat 251 lei, etc.

La 31 Februarie 1884 au ars 9 dughene Isr. păgubind 54.000 lei.

În April 1887 au ars 44 case.

În anul 1864 a fost un foc mare de au ars foarte multe dughene și 3 biserică, Sau colectat bani în ajutorul nenorociților (Monitor Oficial No. 202 anul 1864)

În anul 1865 ziua 13 luna Noembrie au ars 120 dugheni din centrul orașului. Primăria către Prefect cere ajutor de pompieri și dorobanți.

În anul trecut 1928 Octombrie 12 a fost un mare incendiu în strada Mare, au ars următoarele case: Ruckenștein, Froim, Stein, Weis, Calmanovici, Bercovici, Șnițiovici etc.

1) Magazin Istoric de Balescu III 1864 p. 64.

2) Ziar „Sindardul“ I No. 31.

3) Ziar „Progresul“ Iași VI No. 61.

XVIII) Inundațiile

Inundațiile încă nu au lipsit în diverse rânduri, produse fiind de pârâiele ce curg prin târg și în jurul lui.

Cea mai însemnată însă a fost cea dela 1881, care tinu 3 zile—dela 26 Mai—jumătatea târgului era acoperită de apă și multe locuințe s'au surpat cu desăvârșire.

XIX) Foametea

Iar în anul 1849, imediat după holera, se ivi foametea ce mare din cauza flagelului ucigaș și a lăcustelor ce inundase țara.

Evreii suferiră crunt de acest al doilea flagel, alăturarea cu ceilalți locuitori. Obștea Israelită din Neamț, constituită dar o societate sub numele de „*Ghemilat Chasudim*“, care avea de scop să adune bani și procurându și cele necesare pentru hrană să le împartă tuturor celor lipsiți de mijloace fără deosebire de religie. Aceasta bine făcere realizată atrase obștei multe binecuvântări din partea creștinilor nevoiași.

XX) Invaziunile armatelor străine

Austriacii veniți în Iunie 1849, nu au stat mai mult decât trei luni și au fost asemenea puși în cvarțire în casele evreilor. Tot astfel și Rusii etc. Aceleași suferințe ca și în Piatra din partea acestora. În acest timp Kahali în-trețineau din taxa și sume colectate spitalele lor—precum și aprovizionarea.

XXI) Traiul amical între Români cu Evreii din Trg.-Neamț

În anii 1855 1862 *Marele Mihail Kogălniceanu* avându-și sediul în Trg.-Neamț, deoarece își avea fabrica de postav foarte aproape de târg, a fost adevăratul părinte al acestui târg: 1) Anexează satul *Humulești* la acest târg

care frumos fapt a adus mărirea și progresul târgului. 2) În târgul Neamț se aflau pe atunci 98 gospodari Tuțueni, care au fost supuși Austriaci, care fapt constituie o rușine pentru țară, deci el lucrea pe toate căile de s'au lepădat de supușe, devenind raiele (supuși Moldoveni), etc. etc.

Cât privește de evreii din Trg.-Neamț, Marele Kogălniceanu avea mai mulți din ei cari erau comisionarii produselor fabricii iar pe Lupu Urtic, Choskel rugăștului, Chune Haimovici, Gavril Weiselberg, Mendel Fatel, Moise Mechel și alți avea ca tovarăși la eraturile și ocupurile târgului atât al comunei (Municipalitate) cât și al Mirei Neamț. (căsăpille, mungeriile, pițariile, cântarul etc). Ca om de încredere pe starosteale Jidovilor losub Bolocan.

În 3 August anul 1865 fiind complet nereușit contra nemuritorului *Vodă Al. Ioan Caza*, din toată țara trimițându-se guvernului felicitări, asemenea și din Trg.-Neamț, subscrișă fiind de români și jidovii: Ioan Teohari, Gheorghiu, Grigore Iconomu. C. Alexandrescu. Bradu, Ștefănescu, Lozinschi, Zamieschi, T. Drăgici, Anloniu Grama, Velciu, Neculai, Lazar Panaite, Popovici, C. Theodor. Butescu, T. Adam, Th. Pavlin, Feresler, Chesel Marcu, Sender Sandbrand, Șloim Alter, Mechel, Rosner, Iuster, R. Alexandrescu. (Vezi Monitor Oficial 1865 No 174 din 10/22 August).

În anul 1731 unul Ioan Topolici din Humulești se împrumută cu 20 lei dela Jidovul lanculeseg.

lata copia :

Ion Topolice din Humulești—Neamț se împrumută cu 20 lei dela Jidovul lancules.

1) Adecă eu Ioan Topolice din satul Humulești, care mai jos mă voi iscăli, datăm adevărat zapisul meu la mâna D-sale (Jidov) jupănesei lanculesei bătrânei, precum să se știe că mi-au făcut bine cu 20 lei cu vadea în două săptăm. de zile și la vadea să dau toți banii D-sale cu mulțumită iar de s'ar întâmpla vre'o pricină ca să între banii la implineală, toată cheltueală și implineală să fie despre mine și pentru mai adevărată credință am pus numele și degetul : Eu Ioan platnic, Leat 7813 (1731) Dek 28 și eu Ioancea Dascalul am scris cu ziza lui.

1) Zapisul original este în posesia mea.

În anul 1834 unul Ștefan Dudan etc. se împrumută cu 275 lei dela Herșcu Jidov din Trg.-Neamț. Iată copia :

Ștefan Dudan, Axentel a Elenel etc. se împrumută cu 275 lei dela Herșcu Jidov din Trg. Neamț, pe timp de 1 lună. Anu 1834.

1) **Adeverință**

Adică noi care mai jos am pus numele și degetele noastre, datam adeverință și bun încredințat în zapisul nostru la mâna D-sale jupănului Herșcu Jidov din Trg.-Neamț, precum să se știe că ne-am rugat D-sale că ne-au făcut bine cu 275 lei, adecă două sute șeaple zeci cinci lei în vade o lună de zile cu dobândă să-i dăm 4 curcani și 4 curci și la numită vade să-i dăm atuncișia banii cum și dobânda cu mulțumită și fără cuvânt de răspuns, iar întâmplându-se noi de-a nu plăti banii la numită vade câtă cheltueală s'ar întâmpina, toată să fie despre noi și pentru mai adevărată credință am pus numele și degetele noastre chizeși platnici unul pentru altul, ca or unde se va arăta ca să i fie de bună crezare.

1834 Dekembrie 21. Eu Ștefan Dudan platnic, Eu Axntlea Elenei platnic, Eu Vasile Camin platnic, Eu Dim. Cantă platnic, Eu Toder Manole platnic.

Adeverință este întârit de privighitorul Ocol de sus 1834 Dec. 13.

Evreul losub Rotășanu din Trg.-Neamț garantează pentru Ioan Manoliu, în fondul boljiilor cu locul lor ce are în acet târg, întârită de acest Tribunal sub No. 133 la 18 Noembrie 1859 (Vezi Monitorul Oficial 11 anul 1866 No. 63).

Reposatul I. Theohari din Neamț, în testamentul său rostește că din venitul moarei sale ce a rămas orfanilor săi de acolo să se îndestuleze mai întâi pe Jidovul Isaac

1) Zapisul original este în posesia mea.

Văleanu de bani 3600 lei și apoi să intre în stăpânirea fiilor săi (Vezi adaus la Foaea Sătească No. 19 anul 849).

Lupu Urtic din Trg.-Neamț a fost favoritul lui Ștefan Cătarin.

Cercul Intim „Armonia” (1896) din Trg.-Neamț, a născut între membri fondatori pe A. Feresler, M. I. Ipcar și Dr. Schwartz.

În anul 1903 Michel Iuster a dăruit comunei Crăcoani, terenul și tot materialul necesar pentru construirea școlii, pentru care Ministerul Instr. Publice și al Cultelor îi mulțumește cu adresa No. 11263.

Jidovul Iancu Leib din Trg. Neamț avea tovărășie cu paharnicul Cost. Vasilia la moșia și velniția din Orgești, (Adaus Bulet. Principat Moldovei la foaea No. 19 din 6 Martie 1855).

Murind Polifaiul Tică Theohari din Neamț, Comunitatea a dat o coroană.

În anul 1855 Jidovul Haimovici din Neamț, a îmbrătat M-trei Neamț cu 600 galbeni (vezi Bulet. Oficial al Princip 1 Moldovei No. 10 Iași anul 1857).

Jidovul Moisă Ghidale din Neamț a vândut preotului Gheorghe din satul Humulești loc 5 stânjeni și 6 palme din Neamț (vezi adaus foaea Sătească No. 38 din 23 Mai 1843).

Zapisul lui Iancu Jidovul din Trg.-Neamț dat Egunmentului Varlam din M-tirea Neamț prin care îi vinde 2 locuri de casă în Trg.-Neamț, lângă Iosub Jidovul. Anul 7273 (1765) Martie 16, (vezi Istoria Narcis Crețulescu Vol. X p. 170).

În cartea (hrisovul) lui Al. Calimach din 9 Februarie 1818 ordonă ca mahalagii și dughengii mahalalelor să plătească M-trei Neamțului câte 8 lei bezmen anual, având dreptul a și paște vilele și a lua lemne dela moșia M-trei precum și toți locuitorii târgului, (vezi Istoria bisericilor etc. de Archimandritul Narcis Crețulescu Tom. X p. 219).

XXII) Evrei proprietari

Evreii în localitate, din timpuri vechi fură proprietari de imobile, velnițe, mori etc.

În anul 7261 (1753) Postolache cu Ștefan Romptă și Erei Th. Zabruștură vând lui Iacob Jidovul jumătate de moară ce au avut în acest târg.

Iată copia Zapisului :

Lupu sin Ursul ect. vând lui Iacob Jidovul jumătate de moară în Trg.-Neamț.—Anul 7262 (1754).

1) Zapis

Târgu Neamț, Postolache cu Ștefan Romptă și eu Erei Teodor Zabruștură, am scris acest Zapis, Pisat Februarie K G zile, leat 7261 (1753).

Pentru acest Zapis al meu, care mai sus scrie pentru parte de jumătate de moară, am D-sale Iacob Jidovul ca să schimb și i-am pus lui Ibraim și bezmen i-am dat tot. și mohorul ca să se crează. Leat 7262-1754 Dekemvrie 14 în mânele sale proprii.

Urmează iscăliturile : *Lupu sin Ursul, Gavril Cojocar, Ursachi și iscalitura Turcului.* (L. S.)

La 7272 (1764) Iosif Jidovul cumpără dela M-trea Neamț loc 8 stânjeni față în ulița mare pentru casă și dugheană.

Iată copia Zapisului :

Zapisul lui Iosif Jidovul din Trg.-Neamț, pentru loc de casă și dugheană 22 Marte 7272 (1764).

2) Zapisul

Lui Iosif Jidov din Trg.-Neamț pentru loc de casă și dugheană.

Adecă eu Iosif Jidov din Trg.-Neamț, datam Zapisul meu la cinstila mână Sf. Sale Părintelui Kir Varlaam, Egunmen

1) Arhivu Crețulescu, Ist. M-tirilor Române, Tom. X, partea I Cap. 28 p. 165.
2) Arhivu Crețulescu, Ist. M-tirilor Române, Tom. X, partea I Cap. 33 p. 169.

Sf. Mănăstiri Neamțului, precum să se știe că mi au dat M-tire loc de casă în uliță opt st. Domnești în față și m'am locnit ca să dau Sf. M-tire pe an câte două ocă ceară, iar nefiind ceară să aibă a împlini dela mine câte cinci ori pe ocă, și șease ani să mi se fie în seamă la acaretele dughean, pentru doispzece ce am fost dat lui Gavril Patrașcu pe acel loc de dugheană, dând eu banii cu greșelă lui Gavril Patrașcu, că fiind locul al Sf. Mănăstiri n'an știut, și i'au fost vândut el prin neștiința Egunenului și judecându-se Egunenul, au luat locul târgului Neamțului, și m'am locnit cu Egunen pe tocmeală ce scrie mai sus iar eu să nu vând casa nimerii, numai eu să trêsc întrânsa și după mine copii mei iar alhora să n'aibă voie s'o vândă, ci se remăie al Sf. M-tiri întorcând cheltueala ce ași fi făcând eu cu dugheană iar altul să n'aibă voie a o lua fără știrea Egunenului, iar învoind Egunenul și cu tot soberul, atunci să fie volnic a o da cui ar trebui iar la aceasta tocmeală s'au înlâmpat mulți oameni dintru acest târg al Neamțului, care mai jos s'au iscălit și și au pus degetele și pentru credință m'am iscălit jidovește.—Leat 7272 (1764) Marte 22.

Iscălitura Jidovului Iosif.

Iscăliți Eu *lerei Ursu* ot târgu Neamț la biserica gospod. *lerei Ioan* ot tam. *Grigore Fălticava* m'am întâmpat la aceasta tocmeală, Eu *Luca* ot Târgu Neamț m'am întâmpat.

1) ANEXA A

Epitropia Sf. Mormânt No. 243. Dela Rafail sin Leibă spișerul s'au primit banii bezmerului patru zeci lei pe un an, ce se începe dela trecuță lună Oct. 23 acestui an 1833 și se sevârșește la 23 April a viitorului an 1834, de acărora în-tărire se dă aceasta respiscă a Epitropiei.

Semnat *Darmanesu Vornic* 1833 Iulie 20 — pentru un loc din târgul de jos a M-tirei Barnoski al Sf. Mormânt.

1) Actul original este în posesia mea.

1 La 1775 Strul feciorul lui Herșcu cumpără dela M-tirea Neamț loc de dugheană și casă în ulița mare de aci. Iată copia Zapisului:

Strul feciorul lui Herșcu Jidov cumpără loc de dugheană în Târgu Neamț, la M-tirea Neamțului în anul 1775.

2) Zapisul

Eu Strul fecior lui Herșcu Jidov, din Târgu Neamț, făcut-am Zapisul meu la mâna sfinției sale Părintelui Varlaam (Dinga) Egunen Sf. Mănăstire Neamțului, precum să se știe că l'am rugat de mi-a dat loc de dugheană în Târgu Neamțului, care am făcut-o lângă Vasile și să aibă a da bezmen la Mănăstire; și pentru credință m'am iscălit jidovește

Leat 1775 Iuli 6.

(ss) Strul Herșcu.

3) La anul 7273 (1765) lancu Jidovul din Trg. Neamțului cumpără dela Egunenul M-tirei Varlaam două locuri în acest târg pentru casă, care vin lângă Iosif Jidovul, obligându-se a da M-tirei două ocă ceară anual (Marte 16 an. 1765)

4) La 1778 Martie 20 lancu Jidovul sin Friptului cumpără la Egunenul Varlaam loc de dugheană în ulița veche din jos lângă Timofte Olar.

La 1805 Savin Bran Șoltuz cu soția lui Aximia și cu feciorul său, au vândut Jidovilor Marcu Zisu și lui David Jidov, fii lui Iosif a Mariei, o casă și o dugheană în acest târg, cu prețul de 656 lei.

Iată copia Zapisului de vânzare:

Savin Bran Șoltuz cu soția lui Aximia și cu feciorii lor au vândut o casă și o dugheană Jidovului Marcu Zisu cu 656 lei.— 1805 August 28.

1) Descendenții acestuia este familia Ferester din acest târg.

2) Narcis Crețulescu Arhireu, Ist. Mănăstirilor Române Vol X, Cap. 55 p. 192

3) Ist. M-tirelor Ortodoxe de Narc. Crețulescu Tom. X p. 170.

4) Idem p. 192.

1) Zapis de vânzare

Adecă eu Savin Bran Șoltuz dinpreuna cu soția mea Axinia și cu feciorii mei, datam adeverărat Zapisul meu la mâna D-lui Jăpănului *Jidov Marcu Zisu* și la mâna Jăpănului *David*, feciorilor lui Iosif a Marii, pentru ca să știe că le am vândut D-sale o casă încă cu o dughenuță alătură, care sunt sub un acoperământ, care casă și dughena se hotărăște din sus cu Smil Jidov și din jos cu Iosub sin Marian și o am vândut cu tocmăi 656 lei, pe care bani i-am luat toți în mânele noastre și o am vândut cu bună voie noastră, ne-silfiți, neasupriți de către nimeni și D-lui să aibă a stăpâni în pace, atât D lui cât și toți fi D lui, însă D-lui să aibă așa plăți bezmenul la sfânta Mânăstire după obicei sau când s'ar înlâmpla a se scula cineva din neamuri sau din rudenii spre a întoarce această vânzare, să nu fie volnici pentru că din a lor știre s'au vândut și nu s'au aflat nici un cumpărător și pentru credință am pus deget spre încredințare.

1805 August 28.

Semnați: Eu Savin Bran șoltuz (vânzător), eu Axinia Sandu (vânzător de bună voie), eu Ștefan sin Savin Bran (adeverărat vânzător), eu Ioan sin Savin, eu Gavril sin Savin (adeverim), eu Luca sin Savin (adeverez), eu Maria sin Savin (adeverez), - Tofan Pempida (s'a întâmplat ca martor), eu Penciu Ion, eu Ion Brașovan (martori) și eu Petrance, am scris acest Zapis cu voia vânzătorilor eu Ropotă martor.

La 18 Decembrie 1824 Mânăstirea Neamțului dă jalbă la Vodă Ioan Sandu Sturza asupra unor bezmenari Jidovi și asupra lui Ire Jidov, care s'au înțins cu binalele sale peste locul Mânăstirei.

Iată copia Jalbei:

1) Actul original este în posesia mea.

1) Monastirea Neamțului dă Jalbă la Vodă asupra unor bezmenari. Vodă dă cartă Domnească ca să execute plata bezmenului. Iată cartă lui Vodă.

Domnul Vel Logofet, pune la cale cererea Stînșiei sale după cum vei ști 1824 Dek 14 Aslan Vel Logofet.

Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. Cu mila lui Dumnezeu Domn țerei Moldovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei Meale Dv. Ispravnici de ținutul Neamțului sănătate.

Din Jalba veți înțelege pe larg arătarea cu cererea ce se face de către vechilii Sf. M-iri Neamțu, deci fiindcă din mărturisirea rânduitului spre cercetare la față locului Vornicul de Portă Lupul Blajin ce s'a dat la 21 a trecutui luni Iunie, anul curgător ce s'a văzut la mâna vechililor M-tirei, s'au cunoscut că acel *Irie Jidov*, părt, fără știrea M-tirei s'au înțins în stăpânire pe mai mult loc de cât au avut cumpărat, și vânzarea lui către alții dintru acel loc impresurat de dânsul este rău. Se scrie Dv. să cercetați că de vor fi apucat a face până acum binale pe acel loc impresurat, atât punitul *Jidov* și cumpărătorii dela dânsul cât și pe locul dela *școala* lor ce zic vechilii, că s'ar fi mai înțins *Jidovii* acum peste că au fost din vechi, apoi fără să se strice acele binale, vei implini dela dânsii numai bezmenul moșiei precum plătesc alți megieși ai lor, și vei pune la cale ca de acum înainte nimeni să nu cuteze a face binale pe locul M-tirei sau a vinde locuri până când se va învoi cu vechilii Monastirei, spre a conteni jalbele intru acest fel de pricină și dacă părâții *Jidovi* n'ar fi făcut binale pe acest loc până acum și se vor îndatori a plăti bezmenul la M-tire iarăși vor rămâne nestremuțați ca să întemieze târgul precum este buna voință a Domniei Mele.

1824 Dekembrie în 18 zile.

Isclăit Vel Logofet. — (L. S. G.)

1) Arhivău Crețulescu, Ist. M-tirelor Române Tom. X Cap. 69 p. 209.

La 27 Oct. 1824 M-tirea Neamțului jeluște lui Vodă Ioan Sandu Sturza că o samă de Jidovi ce mai înainte au fost șezători în târgul Neamțului, acum în răsvrătirile trecute și după arderea târgului s'au strămutat în alle târguri, deci M-tirea se păgubește de bezmenul locurilor, deci Vodă hotărăște a se face publicații și până în 6 luni acei proprietari să plătească datorile bezmenului la din contra locurile vor apărea Mănăstirei fără pretențiuni din partea foștilor proprietari ai acelor locuri.

Lată copia Hrisovului Domnesc :

Carta lui Ioan Sandu Sturza V. Vd, pentru bezmenul M-tirei Neamțului în pricina cu *Jidovii* din Trg. Neamț.—27 Octombrie 1827.

1) Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. cu mila lui D-zeu Domn
ferei Molovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei Mele, Domnia voastră
Ispravnici de ținutul Neamțului sănătate.

Fiind-că Prea cuviosul Stareț al sf. Mănăstiri Neamțului și Secul prin jaloba mi s'au făcut arătare că o seamă de *Jidovi* ce mai înainte au fost șezători în Târgu Neamț, ce este moșia M-tirei; acum în răsvrătirile trecute și după arderea târgului s'ar fi strămutat cu șederea pe la alte târguri Botoșani, Herța și pe altele, deși fac alșverisul și cu locurile de casă, dughene și alte acurături ce au avut pe moșia Mănăstirei întru acel târg Neamțu după-ce stau acele locuri fără binale, apoi și M-tirea iar fi aflând păgubaș de bezmenul ce i se cuvine să ea.

Poroncim Dv. că îndată să rânduși a se face publicație la zile de târg și în multe rânduri la starea locului în Târgul Neamțului, spre știința tuturor, că unora ca aceia ce au fost locuitori și acum ar fi strămutați precum și acelor de față ce de mai înainte ar fi avut locuri coprinse pe moșia Mănăstirei întru acel târg, acum nici binale a fi vrând a face nici bezmenul a'l plăti; li se pune hotărâtă vade până

1) Arhivu Crețulescu, Ist. M-tirelor Române, Tom. X. Cap. 70 p. 210.

la Sf. Gheorghe viitor, adecă de 6 luni, ca până la această dată ori să meargă la starețul sau la vechitul M-tirei să plătească bezmenul pentru anii trecuți cine nu l'ar fi dat și pentru-că și vor urma datorile lor cu plata bezmenului și de atunci înainte să siguripsească cu chizeși ori cu facerea de binale sau să deie înscris după ce vor plăti remășița până acum că nu vor prindderisi în urmă locurile ce au avut de la M-tire de mai înainte.—căci neurmând nici la una nici la alta, apoi fiind că M-tire nu potermâne păgubaș de dreptul seu ca înadînși oameni Domnești, li se va face împlinirea tuturor remășițelor lor până atunci și va avea M-tire slobodă voie a lua tote acele locuri pe socoteala sa fără să se poată în urmă acăța unii ca aceia cu vre un cuvânt și că ați primit poroncă aceasta și ați pus'o în lucrare, să răspundeți la D-lui Vel Logofet al Terei de Jos ca să ne facă știut. 1824 Octomvrie în 27 zile.

Iscațit Vel Logofet.

(L. S. G.)

Tot la 27 Octombrie 1824 Vodă Ioan Sandu Sturza către Starețul sf. M-tiri Neamț și Secu, tot relativ de bezmenarii târgului Neamț, strămutați la alte târguri și care nu urmează cu plata bezmenului și nici nu fac alte binale pe acele locuri, în locul celor arse. Il înștiințează deci de poroncă ce-a dat dregătorilor ținutului a se face publicare și dacă până în 6 luni Jidovii și alți locuitori nu vor plăti bezmenul locurilor atunci locurile vor fi a M-tirei.

Lată copia scrisoarei lui Vodă către Starețul Domițian :

Scrisoarea lui Vodă către Starețul Domițian.—27 Oct. 1824.

1) Scrisoarea lui Vodă către Starețul Domițian

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. Cu mila lui D-zeu Domn
ferei Moldovei.

Prea cuviosului Arhimandrit și Stareț al Sfintei M-tiri
Neamțului și Secul sănătate.

Primind Domnia mea scrisoarea trimisă de către cuviosă ta s'au văzut cele însemnate în prichinele cu acei ce au avut locuri cuprinse pe moșia M-tirei în Trg. Neamțu deci

1) Arhivu Crețulescu, Opul citat, Tom X, Cap. 71 p. 511.

cât pentru aceia care acum ar fi stremuțați pe la alte târguri sau fiind și de față nu și ar fi urmând datoria lor nici așa face binale pe locurile ce au avut, întru a lor socoteală, nici a fi plătiind bezmenul la M-tire, iată că se trimele poroncă D-lor tregători de tinut să publicarisească spre știința tuturor vadeua ce li s'a pus pentru plata bezmenului, după care vei cere puriere în lucrare precum li s'a scris. Iar pentru *Jidovii* și ceilalți locuitori întru acel târg ce se află față între care s'au înlămpiat pricini cu zapcii Ispravniciești și Vechilul M-tirei fiind că îi au poronct prin osebită carte Domniei Mele Vornicului de Portă Lupu Blajin, să urmeze pătrunzătoare cercelare. Prea Cuvioșia ta vei rânduind dar la aceeași cercelare atât pe vechilul ce au fost până acum străngătorul bezmenului, care după știință ce au luat n'au dat fi dula pentru bezmenul primit la . . . cât și pe osebit vechilul din partea M-tirei deplin respunzător, cari pe lângă alte dovezi să aibă de față la cercetare și hrisovurile Sf. M-tiri pentru așezământul de brzmen aceluși târg ca să se potă lămurii tot adevărul și spre a nu se niai urma vre'un catachisis de către vre'o parte împotriva bunei rânduiei vei poronci Vechililor M-tirei străngătorii bezmenului de la târgoveți, să deie fiduli pe ceară sau bani ori ce va lua în socoteala bezmenului căci are lua unele ca acele fără fidule nu este de cuvînță și precum întru aceasta vreme asemenea și în urmă pot să nască pricini aducătoare de păgubire locuitorilor și M-tirei.—1824 Oct. 27.

Vel Logofet.

(L. S.)

La 3 Iunie 1825 urmează poronca Ispravniciei către căpitanul din Trg.-Neamț să se execute plata bezmenului a Jidovilor.

Iată copia actului :

Poronca Ispravniciei către Căpitanul din Trg.-Neamț, să se execute plata bezmenului.—3 Iunie 1825.

1) Poronca Ispravniciei către Căpitanul din Târgu Neamț, să se execute plata bezmenului Ivod de locuri sterpe din

1) Arhivreu Crețulescu. Opul citat, Tom. X, Cap. 50 p. 234.

Trg.-Neamț a Sf. M-tiri și nici nu se află cu ședere în Târgu Neamțului, care după poroncă gospod se cer acu în săpă-nie M-tirei împlinindu-se și publicație hotărâtă 1825 Mai 26. Locul lui *Moise Covrigar* la deal la ulița veche, locul lui *Leiba Croitor* țif, locul lui *Herșcu Jidov* idem, locul lui *Toțoi Jidov* idem, locul lui *Simon Croitor* idem, locul lui *Motel Croitor* idem, locul *Cobălțoicei Jilauca* idem, locul lui *Iancu* cumnat cu Manes munjiu idem, locul lui *Talic Jidov* idem, locul lui *Lupu zet Ilic* idem.

Ispravnicia către Căpitanul din Trg.-Neamț

Locurile mai sus însemnate ce au fost date de Sf. M-tire arțăfător mai sus, ca săși facă binale și să plătească bezmenul, carele acum unii din tranșii, acum în vreme revărtirii și arderei târgului s'au stremuțat pe aiure șiși fac alișverisul acei ce sunt pe loc, i-au împresurat locurile cu binalele căpora li s'au făcut cunoscut întru aceste rânduiri ca or săși împresoră locurile cu binalele, și să platească bezmenul pe trei ani trecuți după luminata poroncă gospod ce are Sf. M-tire, care ei n'au fost următori nici întru acest chip. Deci să se scrie ca mergând pe la toți aceia i vei apuca de la care vei împlini bezmenul pe 3 ani trecuți până la Sf. Gheorghe trecut numai decăt, fără să mai prelungască și dacă vor mai vrea să mai șadă pe acele locuri spre ași urma trebile lor săși deie vrednice chizeși căși vor face binalele și că vor urma a plăti bezmenul pe locul M-tirei, iar dacă nu vor vrea șiși mai facă așezări apoi vor da înscris Sf. M-tiri ca slobode să fie a vinde locurile acele a le da ori cui va vroi, și dar de primirea aresteia și urmare întocmai fi se cere respuns.

1825 Iunie 3 zile. — Asemene și a li ține și dacă vor vroi să le cumper, nevoind a le ține aceia să le facă știut.

Iscăltura *Indiscifrabilită*.

1) La 27 Mai 1828 Vodă Ioan Sandu Sturza dă poroncă că locuitorii și dughenjii târgului Neamț să se conformeze

1) Narcis Crețulescu Arhivreu, Ist. Sf. M-tiri Române, Tom. X, Cap. 88 p. 235.

Hrisovului Domnesc dat Mănăstirei și să plătească adeliul după așezământ.

Ordinul este dat către Ispravniciei Ținutului și ivorbește în general de toți locuitorii târgului.

La 31 Iulie 1825 Vodă dă poroncă către Ispravniciei Ținutului pentru impresurarea locurilor Mănăstirei de către un lurik Jidov și alți locuitori din târgul Neamțului, deci Vodă ordonă ca toți acei ori să se învoiască cu M-tirea ori să ridice binalele de pe locurile cuprinse fără drept dela M-tire. Iată copia Hrisovului Domnesc :

Poronca lui Vodă către Ispravnicie ținut. Neamț, pentru impresurarea locurilor M-tirei.

1) Hrisov Domnesc

Noi Ioan Sandu Sturza V. Vd. cu mila lui D-zeu Domn Țerei Moldovei.

Cinșiți credincioși boeri Domniei Mele, Dv. Ispravniciei de ținut Neamț sănătate.

Pentru impresurările ce s'ar fi făcut acum în urmă revățirei, locurilor Sf. M-tiri Neamțu de către o samă de locuitori în târgu Neamțu cu înțindere pe mai mult loc decât ar fi avut cuprins cu binalele făcute mai înainte după tocmelele cu M-tire sau Vechilii sei. Fiind-că pe lângă înștiințările Dv. din 20 a trecutui luni Mai anul curgător către Logofeția cea mare cuprinzătoare cu un *Jidov lurik* dintru acel târg, la cercetare ce ați făcut din poronca s'a dovedit că fără cuvântul dreplăței s'au înțins cu stăpâniri pe mai mult loc cât au avut o din vechi. șau mai văzut încă la mâna Vechilului pomenitei M-tiri și altele îndestule măturii ai Vornicului de Portă Lupul Blajin cu alți rânduși, care iarăși din poronca urmând cercetări și la fața locului, s'au dovedit că nu numai acel *lurik Jidov* ce și alții cu asemenea urmări prin nebăgare în seamă s'au înțins cu stăpânire în părțile M-tirei necoprinsc în așezările și tocmelele lor cele vechi, și pentru că năii dintre aceia ar fi *sudiiți*, poroncin Dv. ca împreună cu *starostele* peste *sudiiții* de acolo, atât pentru acel *lurik*

1) Arhireu Crețulescu, Opul citat, Tom. X Cap. 88 p. 232.

Jidov cât și pentru or-care asemenea lui sau fiște cine să puneți la cale să se învoiască toți cu M-tire, neapărat sau să și rădăce acaretele numai decât de pre locurile M-tirei fără prelungire, pentru că sub nici un cuvânt ei nu sunt volnici a și face binale pe loc strein până când se vor învoi cu M-tire stăpâna moșiei, pentru bezmen, pe locul ce vroesc a cuprinde cu acaretele lor, și acei ce ar fi cumpărat locuri dela *lurik Jidovul* sau de la alții, care nu aveau alcături cu M-tire pe acele locuri vândute să și caute banii la vânzătorii locurilor către dânșii, și de urmare Dv. întru aceasta se înștiințați la D-lui Logof. Țerei de Jos să ne facă cunoscut săvârșirea poronței.—1825 Iulie 31.

Vel Logofet.

(L. S. G.)

Pla 28 Mai 1826 Mănăstirea Neamțului dă jalbă la Vodă, prin care arată că Jidovii străini sudiiți nu se supun la plata bezmenului.

Vodă dă poroncă către Ispravniciei săi se se execute. Ispravnicia arată 15 locuri a le sudiiților și îi supune la bezmen. La 24 Ianuarie 1827 Jidovul Lupu dă jalbă la Vodă că a avut loc cumpărat la M-tire, al căror binaie au ars, a-cuma recere locul pe care M-tirea nu voește a-i il da, Vodă poruncește să-i se redeie locul. Tot pentru acest Jidov scrie Visternicul Dim. Ghica către Starețul Mănăstirei că este un al nostru din vechi etc.

Iată copia Jalbei :

2) M-tirea dă Jalbă la Vodă, prin care arată că Jidovii streini sudiiți nu se supun la plata bezmenului. — Vodă dă poroncă la 16 Febr. 1826 către Ispravniciei sei să execute.

Ispravnicia arată 15 locuri anume ale sudiiților și i supune la bezmen.—1826 Mai 28.

Ispravnicie Sturza Postelnicu și Scorțescu Hatman.

La No. 840 *Jidovul Lupu* dă jalbă la Vodă de jeluște că a avut loc cumpărat dela M-tire și au dat 10 galbeni și una oacă de ceară bezmen și 10 galheri Ispravniciei, au făcut

1) Narcis Crețulescu Arhireu, Ist. M-tirilor Române Tom. X Cap. 92 p. 235.

2) Crețulescu Ist. M-tirelor Româ. e. Tom, X Cap. 92 p. 235.

dugheană, au ars târgu cu dugheană lui, au pribegit pe urde au putut acum a cere locu ce l'au avut și M-tire nu-i l'ă dă. Vodă dă poroncă din 24 Genar 1827 către Starețul Domițian să i deie locul.

Tot pentru acest Jidov Lupu scrie M-tirei Visternicul Dimitre Ghica așa: "Cu fiasca evlavia mă închin cuvioșiei tale. Înțășitorul acesteia *Lupu Jidov*, om al nostru din vechiu, are doi stânjieni loc în târgul Neamțului, moșia Sf. M-tire, pe loc au avut și dugheană, alte binales făcute, și în vreme rezminiției din întâmplările știute au ars, acum numitul voinde a și alcătui farăși binales pe acel loc, s'ar fi împotrivind sub oareși care cuvinte neîngăduindu se a și trage la stăpânire lucrul ce l'au avut.

Pentru aceasta potim pe prea cuvioșia ta ca să bine voști a l'lua în bagare de seamă dreptatea numitului și să poronești a-i se da la stăpânire acel loc, ca să și facă pe el binaua trebuincioasă. plătind pe el bezmenul pe anii trecuți, spre nepăgubire Sf. M-tiri și mă vei îndatora".

Al Prea cuvioșiei tale sunt fiu suflelesc și slugă Dim. Ghica Visternic.

Iași 26 Genar 1827.

La anul 1827 Schimonachul Petru, Vechilui M-tirei Neamț, dă jalbă la Vodă că au ars târgul la Bejenii 1821, negustorii au fugit și locurile au rămas fără bezmen, se roagă a se fase publicații.

Vodă prin poronca lui din 26 Martie către Vel Logofet Sturza, ordonă a se pune la cale iar către Ispravnicii ținutului poruncește acelaș iar pentru Jidovul Ițic, ordonă ca acesta să și plătească datoritiile bezmenului și să și facă alte binales în locul celor arse.

Iată copia poruncei Domnești :

Schimonachul Petru, Vechilul M-tirei dă Jalbă la Vodă că arzând târgu la 1821 negustorii fugind, locurile au rămas fără bezmen. Vodă dă poroncă pentru a două publicație 23 Martie 1827.

Șchimonachul Petru, Vechilul M-tirei dă Jalbă la Vodă că au ars târgul la Bejenii (1821), negustorii au fugit și locurile au rămas fără bezmen și roagă de-a două publicație în termen de 6 luni.

Iată și poronca lui Vodă. D-lui Vel Logofet va pune la cale 1827 Martie 23. Sturza Vel Logofet.

(Hrisov) Poronca Domnească

Noi Ioan Sandu Sturza V. V. d. Cu mila lui Dumnezeu Domnului terei Moldovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei mele Ispravnicii de ținut Neamțului sănătate.

Din cuprindere jalobei vești înțelege arătare și cerere ce face j. lu tiori, Schimonachul Petre, Vechilul sfințelor M tiri Neamțu și Secul, deci de vreme ce pentru *Jidovul Ițic* nu au urmat a veni și a plăti bezmenul locului la M-tire în curgere vremei de 6 luni ce după poronca Voronicului s'au făcut publicarisirei la fața locului de către acei Ispravnici, că toți aceea cu locurile și în arătată vreme să meargă să se plătească bezmen, iar care dintre aceia cu locurile în pomenită vade, nu vor plăti bezmenul M-tirei, se albă a-i le lua locurile și a le da altora care vor plăti bezmen. Poroncim Dv. ca pe toți aceia ce vor fi luat locuri de case sau de dugheni la M-tire acum după publicație ce s'au urmat la starea locului, să-i împuțernicești că după alcătuirea ce ar fi având cu M-tire așa face binales pe aceleași locuri și pe accia ce au avut locuri de mai înainte să nu îngăduiți nici într'un chip a pricinui suptăre. Pentru care din tocmăi urmare poroncim să înștiințați la D-lui Vel Logofet al Terei de Jos.

1827 Martie 26.

Vel Logofet *Chirică Ban*

(L. G. S.)

1) Creștut. scu. Opul cîtat Tom, X Cap. 93 p. 256.

¹⁾ Apoi urmează opisul de documente ce se găsesc în M-tire relativ de proprietățile Jidovilor din Trg.-Neamț. Sunt câteva sute de acte de vânzare de case, velnițe și locuri de către M-tire către Jidovi din Trg.-Neamțului.

În istoria Mânăstirilor de Narcis Crețulescu Tom. X Cap 47 No 2 pag. 19 aminteste că în anul 1803 Jidovul Iosub Argintar, vinde lui Matiei parlea sa de mo- ra cu 110 lei. Actul adevărit de M-tirea Neamț.

În Buletinul oficial VII No. 77 din 1840 găsim că M-tirea Neamțului a avut proces cu velnicierii Jidovi și Creștini din Neamț pentru bezmen.

În Buletinul oficial al Moldovei VIII No. 70 din 1840 prin următoarele: sub No. 2005 s'an încredințat vechilimeu ce Jidovii Șmil Iuster, Marcu sin Avram, Leiba sin Bercu Iuster, Iosub Leiba și Moise Haim au dat Jidovului Moise zet Ghedale ca să steie în judecată cu M-tirea pentru embatic.

Asemenea Bercu Negru, Mendel sin Moise, Avram sin Marcu și alți au dat lui Iosub Bolocan să steie în judecată cu M-tirea etc.

Asemenea și vechilimeua lui Fișel Froim cu Avram Abel din Piatra.

xxIII) Antreprize

După cum știut este că târgul Neamțului era proprietatea Mânăstirei Neamțului, tot astfel nu se poate lăgădui că veniturile ce avea zisă Mânăstire asupra târg, toate taxele și impozitele mai bine zis, ce avea Mânăstirea asupra târgoveșilor, toate din timpuri vechi se dedea în antrepriză la Jidovii favoriti a-i stareșilor Mânăstirei.

Jidovii târgoveși de multe ori se opuneau taxelor exorbitante, ce punea Mânăstirea așa că trebuia să intervie la mijloc Vodă singur.

Așa în anul 1816 evrei n'au voit a plăti havaetul pe rachiu ce scoteau din velnițele lor, deci Vodă Scarlat Alexandru Calimach, ordonă a se pune la cale pricina, spunând pe părinții a da havaetul căzut etc.

¹⁾ Toase actele opisului sunt extrase din Ist. M-tirilor Române de Arhireu Narcis Crețulescu Tom. VIII.

Iată copia Hrisovului Domnesc :

Jalba lui Grigoraș Logofăt Vechil moșiei Târgului Neamț dată lui Vodă — cu îndos Carta Domnească.

Dl Vel Logofăt să se dea Carta gospod după rândululă 1816 Noembrie 3.

¹⁾ Hrisov Domnesc

Noi Scarlat Al. Calimach V. Vd. Cu mila lui Dumnezeu Domnului terei Moldovei.

Cinstiți credincioși boeri Domniei Meale. Dv. Ispravnici de finutu Neamțului sănătate.

Din copriinderea jalobei acesteia, pre larg veți înțelege Dv. arătare și cererea ce face jeluitorul, pentru ne-supunerea Jidovilor, a plăți havaetul moșiei pe rachiu ca scot din velnițele lor după obicei. Drept aceia scriem Domnia Mea, Dv. înfășoșându-se cercetați pricina și de se va dovedi arătarea părilor adevărată, după dreptate să puneți la cale, supunind pe părinții a da havaetul căzut precum vor fi mai dat spre asemenea odihnit jeluitor ca să nu mai jeluiască, iar fiind pricina întru alt chip, atunci să trimeteți pre larg înștiințare către D-lui Vel Logofăt și veți avea al doilea poroncă cum să urmați. 1816 Noembrie 6 zile.

Vel Logofăt.

(L. P.) gospod

În anul 1827 se ivește o altă pricină pentru vânzarea păcurei și al dohotului. Evrei au fost cerut ca vânzarea acestora să fie slobodă, ceace li s'a admis, găsindu-se și hrisoavele Mânăstirei, fără drept a impune taxă asupra acestora. Antreprenorul acestora rămânându i marfă, evrei s'au împotrivit a-i relua marfă rămasă, deci trebuia să intervie Vodă, spre a se curma pricina.

¹⁾ Narcis Crețulescu Arhireu, Ist. M-tirilor Române, Tom. X, Cap. 9 p. 221.

lata copia :

1) **Carta Visteriei pentru păcură și dohot**

Visteria către cinstită Ispravnicie ținutului Neamț

Prin Jalobă ce au dat către M. S. Vodă, Vechiilor Mirei Neamțului, au făcut arătare că după o alcătuire ce au făcut în loamna trecută în vânzarea păcurei și al doholului din Târgu Neamțului, — acel ce s'au învoit cu M-tire de au cumpărat venitul acesta, cumpărând dela târgoveți păcura și doholul ce au avut ei spre al mai precupi, — după Jalbă ce au dat în urmă Jidovii târgoveți din acel târg, cerând a fi stoborâ vănzarea acestora, cerându se hrisovele Mânăstirei și văzându-se că nu sunt opriti târgoveții la vânzarea acestora și dându-se jeluitorilor târgoveți luminata carta Gospodă la mâna și slobozenia, aceasta; am fost oprit acel curpător a venitului acestuia, rămând cu o sumă de dohot și păcură care lui nefiindu-i trebuitoare s'au întors cu pretenție asupra Mânăstirei, cerând 1600 lei, pentru care pricină jeluitorii pârniți cerând punerea la cale, se scrie Dv., ca să chemati pe acel cumpăratul precum și pe Jidovii târgoveți, și întrun înfașurare ce vor avea înaintea Dv., pe căia făcureă și dohot, veți dovedi că au luat numitul de la cănșii, să le faceli cu cuvântul a înțelege Jidovii târgoveți cu sunt datori a trimi marfa lor înapoi, întorcând pritul ce au luat dela dânsul, Și să puneți la cale ce o spre a nu mai felui.—1827 Iulie 3.

Iscălit *Sturza Vel Logotăt.*

În anul 1855 găsim ca antreprenor al căsăpiilor (sahanaua) târgului pe unul Moise Ilic Casap iar al pileriiilor pe unul Moise Mehel, care le tiru aproape 40 ani în antrepriză dela sfânta Mânăstire.

1) Crețulescu Artihreț Ist. M-tirelor Române Tom, X Cap. 95 p. 238.

lata o quitanță de ale antreprenorilor Mânăstirei :

1) **Adeverință**

Lei 1500, adică una mie cinci sute lei s'au primit în camara Mirei Neamțu, de la antreprenorul Moise Ilic, pe două cășturi; — a sf Gheorghe și a sf Dimitre anul următor una mie opt sute cinci zeci și cinci, pentru s'ahanau din târgu Neamțu și spre știință s'au dat aceasta

(ss) *Gherasim Monach.* — 1855 Noembre 2.

2) **Adeverință**

2000 adecă două mii lei cursul pieței am primit la casa sfatului orașănesc din Neamț, prosfaraua de la lumă nările de sâu, prin D-1 antreprenor Moise Ilic, pentru un an de zile după contract, început la 26 Oct, anul conlemit și sfârșindu-se la asemenea lună și zi, anul curent, pentru care am dat aceasta.

Casier *Lazu*,—(L. S.) No. 1336.--1857 Dek. 8,

Tot în anul 1857 se ivește o pricină p. ntru căsăpiile Mânăstirei, așa că Ministerul din lăuntru a dat cuvenita deslegare.

Antreprenorii fiind Moise Ilic Casap și Mendel sin Mehel. lata copia :

Ordinul Ministeriului în afacerea antreprenorului căsăpiilor.

3) **MINISTERIUL DIN NĂUNTRU**

Sfatului din Neamț!

Antreprenorul căsăpiilor din acel târg prin Jaloba ce au dat Ministeriului, arată că antreprenorul ce ține scavnul de căsăpie a proprietății pe anul viitor 1858 iar pri-

1) Actul original este în posesia mea.

2) Idem.

3) Idem.

cinii mai multe și canuri păgubitoare antreprizei, și se roagă că așa precum în mai mulți ani de arândul, el au finit asemenea trunchiuri plătind prosfora cuvenită proprietății fără ca să pricinuiască vre-o păgubire posesorului apoi să se lasă tot asupra lui și acest trit. În asemenea privire Ministerul s'rie sfatului că de vreme ce numitul se îndăorește a răspunde proforana cuvenită proprietății pentru acest trit să-l imputemnicească la slăpânire acelu trunchiu. Cu învoirea proprietății.

Semnat: *Ministru din Lăuntru.* — Ad. Interim (*Indiscifr*)
Șef secției (*Indiscifr.*) — Secția Intelea. — No. 21104.

1857 Octombrie în 10 zile,

În anii 1858, 1859 și 1860 constat că antrepronorul Mânăstirei pentru căsăpie și munjerie pe Moise Ilic, (Părintele lui Rudolf Ferester)

Cu alte cuvinte toate veniturile ce avea sfânta Mânăstire în târgu Neamțului, erau date în antrepriza evreilor. Tot astfel s'au urmat și după ce târgul a trecut și devenit urbia municipală a guvernului.

Iată două adevăruri de ale antreprenorilor :

1) Adevăruri

Lei 1500, adică una mie cinci sute lei s'au primit în camera Sfintei Mânăstiri Neamtu dela D-lui antreprenor Moisa Ilic, cășturile pe anul întreg următor. Una mie opt sute cinci zeci și opt până la 1859 chiria saxonalei din târgu Neamtu.

De acărora primire s'au dat această adevăruri și spre știință cu iscălitura și peceta Mânăstirei.

1858 Dekemvrie 3 zile.

(ss) *Cămărașanu Sofronie Monach.* No. 109 (L. S.)

1) Actul original este în posesia mea cumpărat la d-l Rudolf Ferster. Moise Ilic a fost părintele D-sale, a cărui părinți și bunici formează cea mai veche familie din acest târg. — Numită a Marif, despre care se amintește în cele mai vechi documente de aci.

Adevăruri

Slăt. orașinesc Neamtu. 4605 lei adică patru mii șase sute cinci lei cursul pielei s'au primit de la Jidov Antrepronorul orașului căștul 1 din anul curent, pentru care i se dă aceeași din partea subscrisului.

Semnat Casier, (*Indiscifrabil*)

(L. S.) No. 1316. — Anul 1858 Dek 31.

În anul 1840 constatăm următoarele antreprize: *Jidovul Herscu Moscovici* din Neamtu, țitorul căsăpiilor și a mungeriilor târgului. (Vezi Adm. Financiară Neamtu No. 77 din 1840 posesia mea).

Tot în acest an găsim pe *Jidovul Leiba Novac* (tot acel dosar). Pe *Leiba Bolocan*, *Auram sin Marcu Lupu Urtic* (acelaș dosar).

Găsim pe *Leiba sin Lupu Segal* și *David sin Ilic Katz* au luat otcupul pițăriilor, asemenea și *Aur. Rubin* 1847. (Vezi Buletinul oficial Iași 1847 No. 90).

M-tirea Neamtu a dat un otcup pe 3 ani îndemânuirea cerii din Trg-Neamtu unui Jidov. (Vezi Buletinul oficial XV No 26 Anul 1847).

Tot în acest an s'a întârit brisovul lui Ioan Sandu Sturza V. V. din 15 Martie 1823 dat M-tirei Neamtu, pentru chipul cum urmează a primi venitul târgului Neamtu dela târgoveți. (Vezi Buletin oficial XV No 90 Iași 1847). În anul 1858 *Moise Mechel* a tinut pițeriile mulți ani. (Vezi Bulet. oficial No. 703 din 1858).

Iosub Rotoseanu a tinut pițăriile, căsăpiile și mungeriile. (Vezi Monitor oficial No 59 din 1859).

Moise Ilic a tinut mulți ani căsăpiile târgului dela M-tirea Neamtu. (Posed multe adevăruri originale ale M-tirei.)

Eratul cântăritului a fost tinut de *Haim Catar*, apoi de *Buium sin Lupu*, *Mendel Fatel*, *Haim sin Strul*, *Mendel Bacal* și *Auram sin David*. (Anii 1860 1866).

Eratul cântarului și perchepei pentru orice mărfuri

ce intrau sau eseau din târg 50 para de 100 o:ă marfă și 30 para de 100 o:ă sare și lărăță, funt de antreprerorii de mai sus.

De asemenea repositat *S Wasserman* din Trg.-Neamț era antreprerorii de lăgențelor: Trg.-Neamț-Paşcani, Falticeni și Piatra etc.

Se menționează că *Iosef Bolocan* de acolo era furnizorul sfințelor *M-tiri Neamț și Secul* etc., furnizând tot felul de alimente și băuturi. (Ani 1840-1869).

În anul 1864 erațul lăunului de țară, ocupat de bere, tuică și drojdi de bere au funt *Șloim sin Alter și Gavril Weisberg*.

Fiind vorba a i de antr. prize, deci dau copia adresei Depart. de Finans către Adm. Financiară Neamț, pentru antrepriza taxei evreiești din Trg. Neamț funtă în antrepriza de Vornicul Vasile Rosseti.

DEPARTAMENTUL DE FINANS

1) Cătră Administrație Tăutului Neamț

În privire că D lui Logofat Ștefan Catargiu au sigrisipit pe fiscu cu fondosul moșei Tupilați din funtu Romanului pentru olocopul taxiei Nației evreiești din *tărgu Neamțului*, luată în antrepriză de către repositatul acum Vornic Vasile Roset în locul înclizeșiei făcătă de Dumnaei Comisă Zamfira Roset, privinde pe D-ei toată răspundere la înămplare de urmare plăței căștului, sau că n'ar fine condițiile contractului, apoi se face cunoscut acei Adm spre știință și cunoașterea D lui Logofat de antrepriză asupra a ei taxe—în locul ofiției contractărei.

S. f. Depart. }
« secției } *Indiscifr.*

Secșia I

No. 426

1854 Genar 25 zile

1) Adm. Neamțu. Dosarui No. 1, Anul 1854 intitulat: Dosarul taxei 1854, Posesia mea,

XXIV) Industria-Meserii

Ramura de căpătenie a activității evreilor din acest târg este negoțul, dar ei se îndeleticesc; asemenea și cu industria națională și cu meseriile de tot felul, precum și cu alte profesii. Mai toate meseriile sunt în mânele evreilor iar comerțul exclusiv în mâna lor.

Industria rachiului mai cu seamă din vechime era una din principalele produse funi ale târgului care se practica de evreii localnici.

În actul din anul 7283 (1775) Oct. 26 găsim pe unul lăncu Jidovul cel Roș, care și-a făcut velnița în Dumbrava, pe locul târgului Neamț.

Lată copia Zapisului:

1) Zapisul

lui lăncu Jidovul cel Roș de au făcut velniță Leat 1775

Ade ă eu lăncu Jidovul cel Roș ot târgul Neamțu, făcut am Zapisul meu la mâna sfinției sale Părintelui Varnam. egumen Sft. Mânăștiri Neamțu, să se știe că m'am rugat de m'am lăsat de mi am făcut velniță în Dumbrava pe locul târgului Neamțului. însă cu aceasta locuieală ca să dau tot anul câte zece lei la Sft. Mânăștire și anul să purceagă de când va porni velnița iar de s'ar tămpla a nu mă ține de cuvânt șă alba a împlini dela mine pe tot anul câte zece lei—și pentru credință m'am iscălit Jidovește.—Leat 1775 (7283) Oct. 26.

Iscălit lăncu Jidovul cel Roș.

În Jalba slarețului la Vodă, pentru velnițele din Trg. Neamț, care au cuprins mai mult de jumătate din târg, cerând ca binalele să treacă în posesia Mânăștirii, fiind că velnițerii se opun plăței bezmenului, găsim pe Jidovi ca alare.

1) Istoria Mitror Române de Arhim. Narcis Crețulescu și Tom, X Cap. 59 p. 193,

Lață copia Jalbei :

1) Jalba

Starețului I. Vodă pentru velnițele din Trg.-Neamț.

Resoluția lui Vodă : Logofeția D. Cplăței se va îndrepta. Juloa aceasta după cuvîntă spre a-i se hotărî după praviță din 23 Aug. 1837 No. 3046. (L. P.).

Prea înaltate Doamne,

Pe moșia târgului Neamț, proprietatea acestei Mânăstiri, s'au făcut un număr de velnițe atât de către creștini cât și de către *Jidovi*, cu documenturi cuprinzătoare ca să plătească pe fiște care an bezimentul după luminările hrisoave ce are Mânăstirea ; — în care hriso. ve se găsuiesc, că toți acei ce vor ave binale să aibă ada pe tot anul de ușă câte una oară ceară, care de sine se înțelege că acest bezimen este al locului, însă ei pentru bezimentul cuvenit Mânăstirei, nici cu un chip nu se supun a plăti, decât pe vreme cât lucrează velnițele, plătesc căldăritul după cum se pot învoi cu posesorii moșiei etc.

Al înălțimei Voastre smerit și prea plecat împreună cu tot soborul : *Mardare Arhimandrit* și starețul Mânăstirei *Neamț* și *Secului*.

1837 August 16 No. 437 (L. S.).

2) Într'un Zapis din acest târg al lui *Postolache* cu *Ștefan Romptă* și *Erei Toder Zabrustură* din anul 7261 (1753), se constată că aceștia vînd lui *la ob Jidovul* jumătate de moară din târg.

3) În zăpisiul din 14 Octombrie 1803, se constată că *Jidovul Iosub Argintar* vinde lui *Mafei* partea sa de moară cu 110 lei.

1) Crețulescu *Arhireu*, Ist. Mitrelor Române Tom. X Cap. 86 p. 231.

2) Vezi actul Tom. II p. 309.

3) Vezi *Narcis Crețulescu Istoria Mitrelor Române*, Tom. X Cap. 47 No. 2 pag. 179.

1) În *Hrisovul* lui *Vodă Mihai Stuză* din 10 Martie 1839, se constată procesul avut între *M-tirea Neamțului* cu *Jidovul Burech* a *Marii* pentru o moară din târg

2) În copia dată de *Jidovul Mehel* leșanu către *Mitro* polie asupra *Mânăstirei* pentru un loc de moară, se constată că toate morile din târg erau a evreilor. 1830.

3) În *jurnalul Judecătoriei* *Neamț*, din 1836 se constată pricina între *M-tire* cu *Migel Iuster* pentru un loc de velniță.

4) În *Zăpisiul Jidovului Șmiel* sin *Nute* cu frații lui, se constată pricina cu *Avram* sin *Șachne* pentru un loc de velniță.

5) În *Zăpisiul Jidovului Lencu Roș*, se constată pricina pentru o velniță în târg la anul 7283 Oct. 26.

6) În *înscrisul Jidovului Beinș*, se constată pricina adefiin-lui unei velnițe. Anul 1782 Genar 6.

7) În cele 17 hârtii, felurite corespondente ce-a avut *M-tirea* cu *Jidovul Burech* a *Marii* pentru o moară, anul 1782, se constată că această pricină s'a curmat cu *Hrisov* *Domnesc* din 1828 Martie 10 No. 34 opis No. 587.

Evrei velnițeri în acest veac au fost mai vechi : *Motel Feighes*, *Iankel Avrum Feighes*, *Haskel Răgușitul*, *Iosel Diner*, *Meșel Iuster*, *Meir Tupilăter*, *Berei Kețols*, *Zamvel Meșels*, *Mendel Moșoles*, *Leibale Kaloskiver*, *Șapșe Tupilăter*, *Daved Beir*, *Leizer Reighenstreich*, *Leiba Buingiu*, *Meir Urtic* (1872) etc.

Velnițele erau în târg, apoi le-au alungat în lună aprape de labrica de postav a nemuritorului *M. Kogalniceanu*.

În anul 1855 *Departamentul de Finans* către *Adm. de Neamț* arată că *Starostele breslei Croitorilor* din *Neamț* este conformată de *Deaparlament*.

1) *Narcis Crețulescu Arhimandrit*, Ist. Mitrelor Române Vol. VIII No. 587 pag. 50.

2) *Idem* Vol. VIII No. 856, anul 1830 pag. 64.

3) *Idem* No. 882 p. 65.

4) *Idem* Tom. VIII No. 735 din 26 Dec. 1832 pag. 58.

5) *Idem* Tom VIII No. 681 an. 7282 p. 56.

6) *Idem* Tom. VIII No. 705 din 1781 Genar 6 p. 57.

7) *Idem* No. 708 din 1782 Iulie 26 p. 57.

Lață copia:

DEPARTAMENTUL DE FINANS

Secția I

No. 3811

An. 1855 luna Iunie 20

lassii

1 Administrației de Neamtu

Inscrisul pentru alegerea Starostitui Breslii Croitorilor Jidovi din *tirgu Neamtu* numit Moise Leibu sin Haim, primindu să la Depart. cu raportul acci Administr. sub No. 7620 și după observația ce i sau facut găsindu-să conform cu așezământul sau oprit spre păstrare, iar pe numitul întărindu-să de Staroste pe răspunțerda Breslei alegătoare se face cunoscut Adm. spre știință și regulă.

Subscris, Șef Departamentului P. *Mavrogheni*.

Subscris, Șef secției, (*Indiscifr.*).

In revista «Asachi» de aci An. III 1880 No. 4 se con-slată că comerțul de vite, oi, piei, oloi, ceară, brânză, lână, suman etc. se practică din vechime de către evrei. Abr. Itic, Moise Calman (fabricii de oloi), Strul Burich Londrik, Calmen Bergman, Ben Sigler (fabricii de suman), Alter Saponar (fabrică de săpun), Ignatz Wasserman (fabrică de brte), Iosub Oar (fabrică de oale), Burch Iosel Winer (fabrică de cărămidă), loil Garber. Dav. Calmanovici, Zümer Iankel Rones (fabricii de piele), Aron Frister (mora), Michel Iuster și Herș Rapaport făcea export de vite in alte țări.

Pentru comerțul. din timpul primului monopol (1857-1869) constatăm că în Foaia de meza al eratului de tutun din Neamț, anul 1864 se constată că debitanți au fost: Avr. Balan, lancu Zalman, lancu David, Lupu sin Herșcu. Hoișe Flandra, Avr. Calman, Haim Burich și Moise Mechel.

1) Adm. Financ. Neamț. Dosarul taxei No. 16 An. 1855, Posesia mea.

Lață copia telegramei din 1868 relativ de achitarea debitului de niște debitanți din Trg. Neamț:

STATIA PIATRA

TELEGRAMA

Galati in 17/II 1868 — ore 2 min. 55 amiază.
Piatra in 18/II 1868 — « 11 » 15 »

No. 9

1) D. Șef Depozitului

Neamtu
Piatra

Avram Balan, lancu David, lancu Zalman, Lupu Herșcu au achitat debitul pe mai multe luni ațrea. Semnal Șef Depozitului, *Dimescu*.

M-lrea Neamtului își avea foarte multe vite care treptat se vindeau prin licitație cu aprobarea Ministeriului Finanselor și de Onor Prefectura locală, lață copia unei asemenea licitații admisă asupra lui Herș Rapaport și Mendel sin David din anul 1865:

Principalele Unite Române

Piatra 1865

PREFECTURA JUDETULU NEAMTU

No. 9375

2) DOMNUL CASIER.

«Resultatul licitației vitelor *M-tirei Neamtu*, aprobân du-se de Ministerul Finanselor prin telegrama No. 29287, am onoare a vă face cunoscut ca să încasați dela cumpărătorin suma de 40664 lei.

Veți bine-voi a anunsa pe Prefectura spre a se putea da ordin cuvenit pentru eliberarea vitelor. Avându-se a-vizul Ministeriului împreună cu formalitățile mezatului».

p. Prefect *Burchi*

p. Director *D. V. Valenschi*.

1) Adm. Financ. Neamtu, Dosarul No. 5 An. 1868, Tutun Mijlocitorilor spre executarea debitanților la facerea debitului la care sunt obligați. Posesia mea.
2) Comitet perm. Juc. Neamț Dosar No. 67 I, II 1865, Corospondențe finute cu Prefectura pentru vânzarea averilor Mânăstirești, Posesia mea.

XXV) Mitricele sau starea civilă

Mitricele au fost purtate de Kahali, dând raporturi mitrice cu iscăliturile Kahalilor și cu peceta Comunității care purta următoarea inscripție: «Sfatul Comunității Evreiești din Neamț 1859». Raporturile date de Kahali erau din registrul dat lor de guvern, erau întărite de Poliție. Raporturile erau date pentru născuți, căsătorii și morți în fiecare lună.

Kahali de atunci au fost Moise Haim, Mordche ben Litman și Moise Mechel. (Dos. Adm. Financiară Neamț No 67 anul 1857), posesia mea,

Departamentul cultelor etc. către Ispravnicia Neamț, înștiințează că a primit dela obștea evreilor târgului Neamț cere a li se da hârtie necesară pentru formarea registrelor mitrice. Iată copia:

PRINCIPATELE UNITE

Moldova și Țeară Românească

Ministerului Moldovei

Departamentului de Culturi și Instrucțiune Publică

Secția II

No. 904

1860 Februar 3

Iassii

1) Cătră Ispravnicia Districtului Neamț

În urmarea suplicii ce sau primit la 2 a curentei dela obștea evreilor târgului Neamțului cu cerere de ai se da una sulă coale hârtie tipărită pentru scrisoarea actelor mitrice etc.

Ministru Cultelor D. M. Alexandrescu.

Șeful secției (Indiscifr.).

1) Adm. Financiară Neamț. Dosarul No. 15 An. 1857 Înființarea mitricilor de născuți, căsătorii și morți a confesiilor catolice, protestanți, lipoveni și evrei, Posesia mea.

Iată și adresa Poliției Neamț către Kahali de acolo:

1) POLIȚIA ORAȘULUI NEMȚU

Către Kachalii Nației Evreiești a acestui oraș

Spre mai bună Dilor Voastre lămurire de cuprinderea ofițiilor Ținutului Adm. No. 2544 și 3161 motivate dupre a Depart. Culturii și al Istr. publice No. 1074, atingătoare pentru actele mitrice de născuți, căsătorii și morți, ce vor urma între Comunitate acei nație, cu începere de la 1 iu a tr. culei luni Genarie, anul curgător și înainte, fără cea mai mică scăpare din vedere a vre'un nume; alăturându vișă aice în tocmai copie de pe citatele ofiții, vi se pune îndatorire spre întocmai urmare cu ținare acestor mitrice atât pen ru evrei născuți, căsătorii și morți din cuprinsul orașului, cât și pentru cei șezători prin sate de pe afară în alte lo'uri de pe colă, a căror născuți, căsătorii și morți sunt uniți aice în târg. Și la sfârșitul fie căruia an, a trădat Poliției asemenea table duplicate scrisă cu cea mai mare curățenie în dialectul Moldovinesc, spre a le comunica și la Adміністраție conform ro'tirei sus numeratei ofiții.

Alăturându vișă și formular de chipul cum urmează a se linc accesa mitrică; însă cheltueala fa'rei tablelor ti-pă're pe ivind pe obștea,

Urm. ază Iscălitura Polițaiului (Indiscifr.)

Secretar (Indiscifr.).

No. 577

1857 April 10

1) Actul original anexat la Condica Mitrictlor pe anul 1861 este în posesia mea.

Iată și adresa Prefecturii Neamț către Epitropii din Neamț, cerându-le tablele mitrice:

Prefectura cere Epitr. Comunit. Isr. din Trg.-Neamț tablou de născuți, căsătorii și morți pe anul 1859.

PREFECTURA DE NEAMȚU

1861 Martie 5

No. 3959

1) Domnilor Membrii

Din îndemnul ofiței Domnului Ministru de Interne No. 5924, vă invit ca grabnic să-mi transmiteți un extractu general pentru toți născuții, căsătorii și morții de religia Dv. din acel oraș, pe tot anul 1859, cu cifre foarte exacte. Primiți Domnilor încredințarea consider mele.

Iscălitura Pref. (*Indiscifr*)

D-sale

D-lor Membrii Epitropiei Comunității Isr. din orașul Neamțu.

Pe raportul condiceii mitricilor este stampila mare cu inscripția: Marca Moldovei în centru iar împrejur cuvintele: **Principatele Unite 1861 Epitropia Comunității Evreiești din Trg. Neamț.**

XXVII) Uniunea Evreilor Pământeni în Trg.-Neamț

Cei raturalizați de aci au fost: Dr. Moscovici, Izriel Cohn farmacist, Herș Rapaport și Michel Isler de aci.

Uniunea Evreilor Pământeni de aci, în anul 1912 a fost aci sub președ. Dr. Feighenbaum, vice preș. Isaac Abramovici, Secretar M. Strulovici, Casier L. M. Natanshon, iar membri: Martin Goldschmid, S. Beck, Abr. Abramovici, L. Stern D. L. Schneiberg, S. Rubinștein Carol Rubinștein, lancu Fritz și H. Weis

1) Originalul este în posesia mea.

În lista liberală figurează d-l B. Froim, U. Axelrad și dentistul Carol Zosmer. D-l Zosmer figurează și ca ajutor de Primar (1926).

În lista averescană figurează d-l Leon Solomon, A. lancovici și Jean Waserman 1926.

În anul 1926 s'a constituit în sala Primăriei un comitet pentru construirea liniei Pașcani-Neamț. În lista inițiatorilor figurează C. Zosmer și I. Marcovici.

În anul 1915 Uniunea Evreilor Pământeni de aci prin președintele ei Dr. Rosenfeld au convocat o mare întrunire în sinagoga mare, la care au vorbit Dr. Rosenfeld și Barbu Lăzăreanu reprezent. U. E. P. vorbind de nepăsarea și lipsa de interes pentru această organizare indispensabilă a U. E. P. A doua zi s'a ales următorul comitet: Dr. Rosenfeld, Moses Schor, Carol Rubinștein, Carol Zosmer, Lupu Davidovici, Simon Waserman. (Ziar Înfrățirea III No. 28).

"Uniunea tennelor Israelite" a filiată la secțiunea locală a U. E. P. numără peste 100 membri s'a ales următorul comitet: D-nele Maria Weisman (președ. de onoare), Clara Dr. Rosenfeld (președ. activă), Sofia Natanshon, Rasel Goldschmid, Pepi Stein, Jenny Grünberg Cracoanu, Rapaport, Stahalberg, Dermer, Beer, Sara Ferester, lancovici și Reichman.—1915.

În anul următor, acest comitet a serbat un reueion și bal splendid în scop filantropic, reușind pe deplin (Înfrățirea IV No. 3).

În anul 1926 la alegerea dela Primărie a fost ales ca Primar d C. Nădejde iar d-l Carol Zosmer ca ajutor (Reformatorul VIII No. 406).

XXVIII) Culturale

În anul 1925 a avut loc o șezătoare literară organizată de clubul de lectură Zionistă, al cărui președinte este d-l Carol Zosmer.

În 31 Ianuarie 1926 s'au împlinit 15 ani de la fondarea cescului de lectură dându-se un mare banchet festival.

În 20 August 1927 s'a dat un splendid bal organizat de studenții evrei de aci, cu care ocazie s'a ales pe d-l Emil

Schäcter, în c. mitelul cercului regional studențesc de aci. În 5 Septembrie acelaș an studentul Iacob Bacal de la soc. „Macaby” a ținut o conferință în localul școlii de aci. La 17 Septembrie tot acelaș an a avut loc în sala de conferințe un festival dat de „Hașomer Hazair” sub conducerea Șomerilor.

XXVIII) Evrei marcanti și talentați

I

Dintre evreii marcanti din localitate putem cita pe: *Berel Polocnic* (1820-1844) moșier, comerciant foarte mare și foarte bogat, cu mare trecere la Vodă și boeri.

Starosteles Iosef Bolocan, înțelept și șagalnic, cu mare vază la M-tirea Neamț, la M. Kogălniceanu, Ghica etc. (A jucat rol mare între anii 1816-1850).

Alter Craucaner (1848-1874) moșier, cult și foarte înțelept).

Moise Șimen Leib (1834-1882) cult și foarte bogat.

Șniel Pascal (1840-1877) cult, moșier și înțelept.

Moisă Mehel (Idem).

Ilic Valeanu bogat cu mare vază.

Chaskel Răgușitul, bogat rătănit și cu mare vază

Haim Burech Ropaport bogat și cu vază.

Moise Iosel Lungu idem bogat și cu vază, cu l și i țel și țel

Kirschenbaum foarte cult și mare comerciant.

II

Dintre talentați moderni destingem pe *Dr. Valeanu* medic secundar al spitalului Sf. Spiridon cum și medic diriginte al băilor Oglinzi, azi la Fo Sani.

M. Lupescu Diplomat la facultatea din Paris, avocat.

Dr. Moscovici Uziel (farmacist), *Dr. Theofil Wechsler*.

III

Froim Mechel Chazanul cult, talent muzical extraordinar, autor mai multor cărți Hebrice.

În anul 1916 din inițiativa d-lui Dr. Comaniță, medic primar al spitalului local s'a pus bazele sindicatului medical (scop apărarea intereselor medicale de aci). Din acest sindicat a făcut parte d l Dr. Feighenbaum și Dr. Rosenfeld.

XXIX) Premii

În Decembrie 1927 la Prefectura Jud. Neamț, s'a distribuit premiul de 25.000 lei celor care au prins banda Agăfței și Niculiță.

Între cei răsplătiți au fost și tânărul *Mendel Zingher* și *Leibș Goldstein* cu câte 1000 lei.

XXX) Felurite

Comitetul Permanent Jud. Neamț în ședința II-a din 6 Martie 1865 No. 1516, cu un original, Suplica a 2 evrei din Urba Neamț prin care ar fi că Primăria acei Urbe nu ar fi revocat taxa pusă pe portul evreesc așa dară decide că această dare fiind desaprobată, rămâne de știință și nulă.

Ședința XVIII din 3 Iunie 1865 Suplica aparte din obștea Israelieană din Neamț, tânguesc contra Primăriei pentru taxa de 4 p pusă asupra fie cărui oacă var, comitetul regulează a se avea în vedere la altă ședință. (Vezi Dosarul Comitet Permanent No. 48 Anul 1865 posesia mea).

În anul 1884 medicul orașului puse taxă asupra morților evrei, dar Consiliul Co unal la destituit (Fraternitatea VI No. 2 Anul 1884).

Tot în acest an s'a fondat în Trg.-Neamț soc. „Stefan cel Mare” contra evreilor.

Tot în acest an Polichroniade ținut conferințe contra evreilor în sala Primăriei și a format club economic.

În anul 1915 s'a înființat în Neamț soc. „Ajutorul răniților” și filiala „Crucea Roșie a României” exclusând pe evrei. (Informatorul din 11 Oct. 1915).

În anul 1919 prin intervenția D-lor P. Iuster și Carol Weinberg din Piatra-N. la Prefect și Colonelul Creceanu s'a distrus Ordonanța Primarului de acolo, jignitoare pentru evrei de acolo. (Fabricarea pâinei și vindere cu cartele (Informatorul VI No. 282)).

Populația evreiască din Neamț fiind alarmată că școala Ișr. Română nu prea este frecventată de copiii evrei din care cauză merge regres, s'a hotărât a se face propagandă pentru școală, alegându-se un comitet școlar alcătuit din

D ni Leon Stein, Bercu Froim dentist, Carol Zosmer, H. Grecescu, Uș-r Axelrad, Stoimă Cerbu, Avram Goldenberg, Mircea Ștein, Rubin Ghelberg.

In anul 1862 onor Prefectura Neamț intervine la Casieria locală a ușura dările a 67 evrei săraci din Tg.-Neamț arătând că a raportat și Ministerului. Iată adresa Prefecturii către Casierie :

R O M A N I A

1862 Ghenar 29 zile

PREFECTURA

Distr. N E A M T U

No. 2011

Domnule Casier,

1) In Considerații că un No. de 67 Evrei însemnați în alăturata listă din Târgul Neamțului, după toate măsurile luate îndestul de aspre pentru împlinirea dărilor ce figurează asupra lor de la 1 Genar 860 până astăzi, nu au stat puțință a să scoate bani; din e uza tristei lor poziții și săraciri, din care sânt cuprinși încă unii sunt lipsiți și de zihnica hrană.

Vă potfiesc Domnule Casier ca să regalați cele c.veni e in privire că Prefectura au raportat Ministerului cu mijlocire a regula ușurarea numiților de dare in privire tristei lor poziții. Primiți etc.

Iscăliturile (Indiscifr.)

D-sale

omnului Casier Distr. Neamțu.

1) Dosar No, 19/1862 Reclamațiilor Kahațiilor Evreiești din Neamțu pentru scăderea din contribuție și patente pe anul 1862. Acest dosar este in posesia mea.

In anul 1865 Prinăria de Neamț nu se conformă ordonanței Domnești in privința Cântarului, dei și negustorii evrei reclamă Comitetului permanent. Iată reclamația :

Neamțu 1865 April 19

Domnilor Membri,

1) Prin Monțorul Oficial No. 53 se publică ordonanța Domnească că darea cântăritului: numai atunci se poate lua când nu ar fi înțelgera ințre vânzători și cumpărători și nici cum in altfel. Primăria acestei Urbe nici cum voește a aplica asemenea ordonanță asupra iește căru marfă cummai face restălmăciri mai mult și au regulat aplicarea ordonanței numai asupra tărăței și sarei, lucru ce este contra ordonanței Domnești și a noastră mare obiduirea, ba au făcut și ordin că nu slobode afară din barieră și marfă care nu trebe a se cântări ci cu silă face de a se cântări, cu totul contra legilor; Propuind Primăria că are incuviințarea Dv. Deci ne vedem nevoiți noi comercanți de a reclama Dv. cu mijlocirea de a se aplica ordonanță Domnească fără alte restălmăciri²⁾.

Urmează 66 iscălituri evreești.

In anul 1925 Evreii din Neamț inaintează Prefecturii plângerea, se frământă tulburări prin manifeste incendiare și feroce. Rog a se lua măsuri drastice.

Sennat *Dr. Feighenbaum, Bernard Froim, S. Beck, Leon Stern* farmacist, *Ușer Axelrad, A. Goldenberg* (Reformatorul VII No. 343.)

Copia declarațiunei Eruditului Arhireu Narcis Crețulescu dată d-lui Iosef Kaufman autorul acestei Cronice :

1) Comitet permanent Jud. Neamț. Dosar No. 143 An. 1864 Eratul Cântăritre din urba Neamțu. Posesia mea.

2) Comitetul permanent ordonă Primăriei Neamț No. 257 a se conforma ordonanței Domnești și a aplica legea după cererea obștei făcută telegrafic No. 253 la 26 April și suplica de sus.

1) Declarațiune

Subscrisul arhivu la Monastirea Neamțului (Județul Neamț) Narcis Crețulescu Cronicar și istoric, am dat D-lui *Josef Kaufman* cronicar din Piatra N. documentele mele (din colecția mea), relative la evreii din acest județ care le-au transcris în fața noastră, chiar aci în Mănăstire, spre a-i servi la opera D-sale: „Cronica Comunităților Israelite din județul Neamț”.

Pentru adevărarea subscriu:

Mănăstirea Neamț 10 Iulie anul 1902.

semnat + *Narcis Crețulescu*, Arhivieru

Copia declarațiunii dată D-lui Ios. Kaufman, autorul acestei Cronice:

Declarațiune

Noi subsemnații Isac Weisman din Tg.-Neamț și Iulius Goldenberg din Galați ambii studenți, declarăm că azi în ziua de 9/22 Iulie 1802 am secondat pe d-l *Josef Kaufman* Cronicar din *Piatra-N.* pre care l-am ajutat a prescrie documente și acte prezentate D-sale (spre copiere) de eruditul istoric Prea Sfința Sa Arhivierul Narcis Crețulescu din Monastirea Neamțului. deci spre dovadă am scis și subscris autograf.

Monastirea Neamț 9/22 Iulie 1902.

semnați } *Isaac Weisman*

semnați } *Iulius Goldenberg*

Adresa:

Isaac Weisman student Tg.-Neamț,

Iulius Goldenberg „ Galați str. Petru-Rareș 4

1) In curs de aproape 20 ani am vizitat sânta monastire de mai multe ori cu scopul de a descoperi documente relative cronicele mele, ceace am obținut, dar de astă dată am completat toate documentele necesare Cronicele mele, fiindu-mi date spre copiere de Prea Sfința Sa cu cea mai mare amabilitate și iubire părintească ce-l caracterizează.

Omnipotentule creator, făcă-se voia ta, după rugă-mintea mea.

AMIN!

JOSEF KAUFMAN
CRONICARUL EVREILOR DIN ROMANIA
— PIATRA-NEAMȚ —

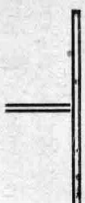
III

CRONICA
COMUNITĂȚEI ISRAELITE

— DIN —

Târgul Buhuși

Tom. II

*Stimă și laudă D-lor Conrad Reis, și Lazăr
Margulius directorii fabricii de postav din
Buhuși, pentru săvârșirea faptelor caritabile
ce practică.*

Autorul

Numele, întemeierea, vechimea și istoricul Târgului Buhuși

Numele de *Buhuși* este pomenit în Letopisitele și cronicele României. Așa documentele Hurromuzachi Vol. II partea a II-a pag. 415, povestește că în anul 1498 regele Litvaniei a trimis pe Buhuși Diacul ca amasador la Ștefan cel Mare. Idem vol. VI supl. I amintește de un diac Buhuși.

La 1683 Croicile țării, amintesc pe hatmanul Buhuși, care a fost la Curtea lui Vodă Șerban Cantacuzin. Deci este evident că numele de Buhuși se trage de la stăpânii cari purtau acest nume. Stăpânii mai recentii ai acestui orașel au fost: Th. Buhuși, Anica Buhușoie, Al. Buhuși iar în timpul stăpânei *Catinea Buhușoie*, adecă pe la anii 1823 — ea a înființat acest târgușor.

Cei dintâi evrei cu care s'a înființat acest târgușor au fost: Șloime Zetgherșen, Copel Bodeșter, Hers Leib Orândar, Lupu Ungureanu, Sol, Roș, Lupu Cioră. David Blișter, Moșke Nemțian. Zalmen Lipscan, Copel Gărlener. Șmil Iolli Lipcanu, Sirul Bențien și Moise Rahover (care se botează primind numele de Constantin).

Ultimii stăpâni ai acestui târgușor fură; Ioan Greceanu, Christodor Iksarch și apoi Eugeniu Alcaz. Evreii care fură întemeiatorii târgușorului, toți aceștia primiră un hrisov Gospod (Domnesc), prin care li se dete locuri pentru sinagogă, feredeu și cimitir precum și alte privilegii. Acest hrisov a ars în anul 1863, când a fost focul cel mare. Evreii conform hrisovului clădiră case și dughene. plătind proprietății după așezământul hrisovului: 2 lei vechi de stânjen față, — apoi pentru mărfuri: 30 parale de vadră vin, 1 leu și 5 par, de vadră rachiu, 12 par. de vânzarea unei vite, 14 par, de

jug, cu pâine iar pentru mărfăpie cât se puteau învoi. Cu toate că acest târgușor era Comună rurală până în anul 1921, totuși din vechime evreii locuitori au fost prietari mai a întregului târgușor.

În anul 1850 Ieromonahul Gherasim din Bisericiani a vândut lui Melich zet David două dughene din târgul Buhușoie cu 4500 lei, cu actul întărit de Judecătoria Neamț, sub No. 3076 acel an.

În anul 1862 s'au vândut casele și magazinele jidovului Bercu Copel din Târgul Buhuși, spre îndestularea creditorilor prin foaia No. 258 al Judecătoriei Distr. Neamțu No. 5628. Cu alte cuvinte evreii de aci cumpărau și vindeau liber orice case și terenuri. În timpul cât acest orașel era comună rurală, evreii făceau strajă după rând, contrar plăceau la alții, care îi înlocuiau.

Acest târgușor se mai numea Budești Buhușoia și Bucureștii mici. Acest târgușor este situat la 35 Klm., depărtare de orașul Piatra-N. așezat fiind pe dealul cu același nume și are o populație de 4940 loc., dintre care 3560 români, 1580 evrei și 801 alte naționalități.

Evrei se indelelinesc cu comerțul, speculațiuni și industria manufactură.

În anul 1921 guvernul în urma intervenției parlamentarilor județului, orașelul Buhuși a fost transformat din com. rurală în urbană și în ziua de Duminică 8 Mai s'a sărbătorit eu mare pompă acest eveniment, la care au asistat d. Nicu Calmuschi prefectul Județului, d. ni deputați Colonel Gal-muschi. Gh. Nicolau, George Lălu și Ernest Kirkulescu, toate no'abilitățile și autoritățile întregului județ care au fost întâmpinați la barieră cu muzică și drapele, formând un impozant cortegiu care merse întâi la biserică unde s'a făcut serviciul divin, de aci cortegiul a mers la sinagogă, unde s'a oficial de asemenea un Te-Deum și unde rabinul B. Roller a ținut un impozant discurs, mulțumind guvernului în numele populației evreești etc.

Între oratorii evrei remarcăm pe D-nii *Conrad Reiss*, directorul tehnic al fabricii de postav din Buhuși, I. A. Borștein (fost ajutor de primar). Este de remarcat că pe actul comemorativ scris pe pergament făcut pentru păstrare eternă, sunt subscriși și mai mulți cetățeni evrei de aci.

Tot atunci s'a întocmit noua comisiune interimară compusă din 9 membri, în frunte cu d. Tipa și având 3 membri evrei, între care și d. Conrad Reiss (directorul fabricii de postav de aci. Mai este de relevat că oaspeții au făcut apoi o vizită marelui rabin Friedman.

II

Sinagogile

Sinagogi în acest orașel este una singură făcută puțin mai târziu după întemeierea târgușărilor. cumpărându-se loc necesar de anexat la curtea sinagei, dela preotul Axinte pentru suma de 90 lei. Astfel s'a clădit de cărămidă această sinagogă pe drumul Pietrei, costând 20.000 lei vechi, iar acoperământul era de șindriță.

Pe la 1863 arzând sinagoga, i s'a făcut alt acoperiș tot de șindriță, fu stricat de un teribil vânt și apoi iarăși prefăcut. Astăzi e o zidire potrivită, dar îi lipsesc multe mobile și ornamente. Aproape 200 de pioși fac acolo rugăciunile lor. Proape de sinagogă (șil) este și *Beth hamedreș-șil* făcută în acelaș timp când s'a făcut sinagoga, din cărămidă cu acoperământ de șindriță, astăzi însă este reformată.

Alte *Bet hamidrasiim* sunt: *Das kleine bet hamedreș* aproape de sinagogă, întemeiat de Duved Velvel, (1840) cu a sa chelueală, *Șnadersche beshamedreș* întemeiat la 1879 în str. Bacăului, al breslei croitorilor.

Mai frumoasă însă este *Beth hamedreș al rabinului Friedman* (str. Romanului) în casa proprie, (*Deim Rebens Klaus*), care este o clădire vastă, uriașă și frumoasă, chiar în curtea rabinului.

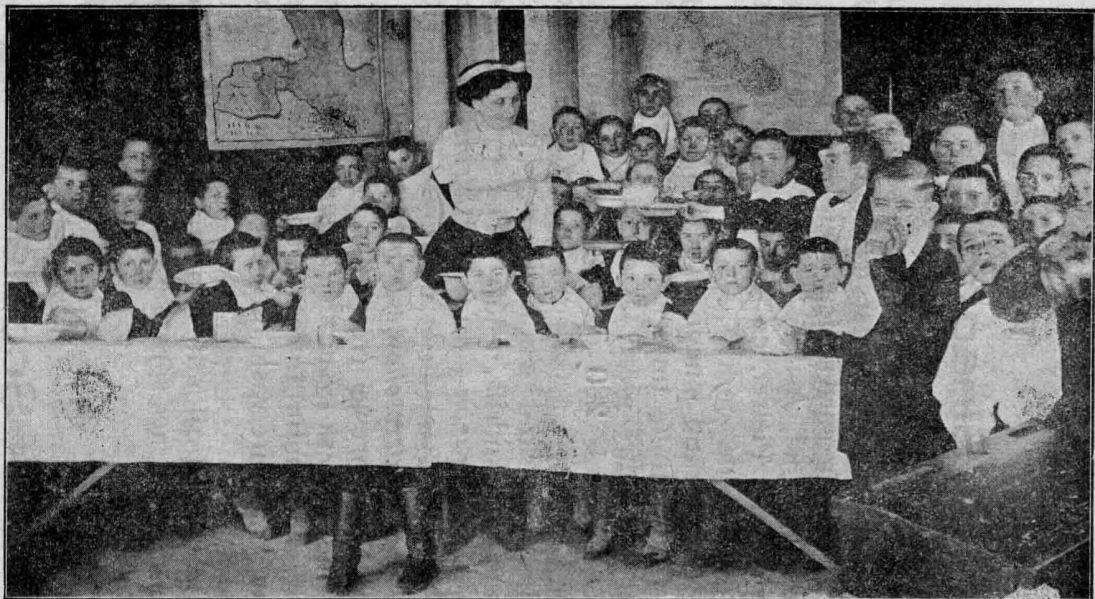
În timpul sărbătorilor de toamnă, o mulțime de străini adepții rabinului, vin aci spre a face rugăciunile în *Deim, rebens Klaus*.

III

Școalele

Școala (Talmud-thora) este aci de 80 de ani. Cel întâi gabai (efor îngrijitor) ai școalei talmud thora a fost Alter

Moskes (Zeider). În ea frecventau 50 - 60 copii săraci înstruiți de 2 institutori (melandim). Afară de aceste mai existau 10 chedarim.

Cantina Școlii Israelite din Buhuși

La 15 April 1897 Comitetul cult. isr. și soc. „Beth-Hassejer” din localitate au înființat și deschis școala isr.

România în localul propriu al Comunității, construit după planul inginerului șef al județului. Localul este destul de spațios și igienic, unde se predă Hebraica și Româna conform cerințelor Ministeriale.

În zilele de 12 și 14 April 1898 a avut loc primul examen, fiind de față Sub-Prefectul, profesorii și profesoarele școlilor publice locale, rămânând pe deplin satisfăcuți de progresul elevilor

La 19 April 1896 a avut loc împărțirea premiilor, când d. S. Gottfried, directorul școlii și progresul ei. După împărțirea premiilor, cei premiați fură conduși acasă de public cu muzica în frunte. Înființarea acestei școli model, se datorește D-lor Ad. Leventer, președintele Comunității și Ios. Segal, care au luptat pentru existența ei.

La 1892 și 1894 soc. damelor : „*Malbes Neurim*” dete baluri pentru îmbrăcarea copiilor săraci.

La 7 Ian. 1901 s'au împărțit la 20 copii săraci 20 per. ghețe și 20 per. ciorapi, banii fiind strânși de d-nele Bertha Gabner și W. Leventer.

La 12 Oct. 1902 d. Lazer Mechel cu concursul tinerilor L. A. Körner, Isidor Aronovici și al d-soarelor Charlottte Gottfried, Mat. Reis, Cecilie Körner și Mat. Solomon, au dat un bal în folosul copiilor săraci din școală, căruia reușită a fost satisfăcătoare.

Școala este întreținută de Comunitate, din venitul gabelei etc.

În anul 1902 școlile de băieți și fete au fost subvenționate de „Je Wich Colonization Association” (Egalitatea XIII 33).

IV

Baia Comunității

Feredeuul sau baia Comunității, există aci de la începutul fondării orașului prin Evrei. Ea este de zid și acoperit cu tablă. Ea s'a prefăcut și reparat de mai multe ori.

V Cimitirul

Cimitirul Comunității există aci de aproape 100 ani, fiind dat de proprietarul târgului pentru acest scop, (Teodor Buhuș). Primul mort aci înhumat a fost Libe femeea lui Duved Horbaci.

Împrejur este închis cu gard de lemn. Căsuțe de zid sunt pe mormintele următoare; Rebețin *Reizel*, muma repos. rabin Ifole Friedman (fiica rabinului Don din Rusia), *Dvoirole* nora repos. rabin Ifole și fiica rabinului Herșole Meșbes din Rusia, *Rib Ifole Friedman*. In aceste căsuțe ard toldeaua candele.

In fața cimitirului este un Oil (casă mortuară) cu atenanșele necesare, toate de zid.

Păzitorul cimitirului a fost un rus trecut la judaism (se zice că a fost maior în armata rusă).

Decedații erau duși pe un pat împletit din odgoane ori din sfoară grosă. Majoritatea mormintelor au și tom și matrive de piatră ori de lemn.

Rabi Izrail Fridman fiul repos. rabin Ifole Friedman, se află și el înmormântat în acest cimitir.

Proseminarul Teologic „BETH ISRAEL” din Buhuși

Acest seminarium teologic a fost aci înființat în anul 1908 de onor rabini Mendel Friedman și David Twersky sub conducerea Rabinului Benzion Roller. Imediat după întemeierea lui s'a acătuit un comitet compus din d-nii Sim Orenștein, L. Twibroc, Iosef Herscovici, Haim Moscovici, Iacob Abbranovici al cărui scop a fost sprijinirea acestui seminarium.

Această școală fu frecventată de 49 băieți în etate de la 12 până la 18 ani. Comitetul lansă apeluri, deschise liste de subscripție etc. Acest seminarium avea autorizația onor Minister al Culelor și Instrucțiunii publice, dată la 11 Iunie 1908 sub No. 33569.

Acest proseminar, avea multe lacune din ca uza lipsei de fonduri, totuși era merit a împlini un gol adânc simțit de toți aceia cari de ani au văzut cu regret lipsa unui asemenea așezământ, unde tineretul nostru ar putea căpăta învățături serioase în Biblia, Talmud, Midras și literatura Hebraică.

Rabinul Roller are meritul de a fi fondatorul acestui seminarium. Cei întâi bărbați cari au sprijinit această instituțiune prin subvențiuni sunt: I. Iosupovici (Ripiceni), H. H. Iosupovici (Săveni), Dr. Emil Orenștein (Bacău), A. Weinrauch (Neamț), H. Calmanovici (Bacău), I. Orenștein

(Costişa), E. Spiegler (Costişa), L. Herscovici (Miclăuşeni), I. Spodheim (Roman), S. L. Gutman (Bucureşti) etc.

Conform programului, elevii erau împărţiţi în 3 secțiuni. Pe lângă subiectele Hebraice și românești elevii învățau și alte lucruri practice, totuși școala avea nevoe de organizarea sistematică și sub controlul unui comitet priecut, totuși era o instituțiune culturală indispensabilă, nefiind în tot vechiul Regat o atare Beth-Hamidraş sau leşiva, ca în Ungaria sau alte locuri.

Drept vorbind seminarul a fost fondat de rabinul Roller sub numele de: „*Or-hadas bi-bnei Zion*“. Nu trecu mult și onor. Rabini Mendel Fridman & Comp. au înființat și D-lor un asemenea seminaru, din care cauza rabinul Roller a trebuit să le cedeze existența și conducerea acestei instituțiuni, dar care din cauza lipsei de fonduri a ținut câți-va ani și s'a disolvat.

VI

Societăți

Soc. „Hahawas Israel”

Societăți în acest orașel. au fost următoarele: Prima societate fraternă, pentru susținerea bolnavilor și conducerea decedaților: „*Hahawas Israel*“ filiala celei din Piatra, înființată în anul 1880 al cărui comitet dirigințe a fost: Leizer Sterinberg, Beniamin Wolf și Dav. Leib Wohl. Ea numără aproape 90 membrii, ținut 7 ani și se disolvă.

Soc. „Bikur-choilim”

Înființată în anul 1882, sub președenția lui Strul Aron Siucher cu 60 membri. Scopul era a ajuta pe bolnavi săraci și de multe ori era împreună cu soc. Talmud Thora numindu se soc.: „*Talmud-thora și Bikur choilim*“, lucrând pentru școala Talmud-thora și pentru ajutorarea săracilor.

Soc. Doamnelor: „Malbisch-Neurim”

Înființată în anul 1890 sub președ. D-nei Emilie Körner. Soc. numără 40 membre. Scopul societăței era a ajuta pe femei lehuze și sărace. Asemenea și îmbrăcarea copiilor săraci.

Soc. dete des baluri și feburite festivaluri pentru acest scop. Alare baluri s'au mai dat de către Comitee de inițiativă ffe de dame ori de domnișoare. Așa în anii 1896 și 1897 un comitet compus din d-șoarele: Eleonora Reis, Ana Marcushon și Goldina Gardner au dat baluri cu obiecte de tombolă în folosul săracilor și îmbrăcarea copiilor sărmami.

Soc. „Or-Zion”

Soc. „Or-Zion” înființată în anul 1909 era pur Sionistă urmărind scopul sionist. Ea ținut 3 ani și apoi se disolvă.

Soc.: „Keren Hayessod”

În marele comitet al acestei instituții format în anul 1921 figurează rabinul M. Fridman, rabin Benzion Roller, D-nii Conrad Reis și Leon Schwartz.

Soc. „Beth-Hassefer”

Înființată în anul 1896, ea contribuie foarte mult la înființarea școalei Ișr.-Română de astăzi.

Soc. „Drepturile” (secția)

Reînființată la 10 Iulie 1887 din rezerviști. Ea fu reorganizată de d-nii Silberkertz (preș. rezerviștilor secția Drepturile din Bacău), și Jean L. Segaly (membru în Consiliul Central.

Soc. „B'nei Zion”

Sub președ. D-lui Moritz Reis. Ea s'a înființat la 1899, numărând 50 membrii.

Soc. „B'nos Zion” (Rozia Helman)

Sub președenția D-șoarei Eleonora Reis, Numără 80 membre. Ea vându 25 acții. Făcea întruniri populare la

care ocasinii strângea bani pentru fond național.

Au adunat aproape 60 șekel și desvoltă mai multă activitate de al soc. «Binei Zion» sesia «Bar Kochba» al tinerilor din localitate.

Soc. „Ovra-Orach”

al grupului de emigranți din localitate, înființat la 1899. Grupul compus din tineri era să se pornească ca pionieri dar începându-se întoarcerea grupurilor plecate, acesta s'a dizolvat, așa că *emigrarea* care a început de la 1882 nu încetează, ducându se pe fiecare an câte una sau două familii la America sau alte locuri.

lată și apelul grupului:

Frați Evrei!

Ora fatală sună, și noi trebuie, neșilji de nimeni, să părăsim România, să părăsim țara, unde pentru prima oară am văzut lumina și unde mai târziu, cu mâna pe conștiință am jurat supunere oarbă în apărarea ei.

FRAȚILOR!

Santem într'un moment de cea mai mare gravitate, în act de o mare importanță incalculabilă, se săvârșește: 25 de emigranți băbaji într'un vânt de cel mai îndrăznel curagiu se hotărăsc să înfrunte furtunile necunoscutei se aruncă în valurile agitate ale soartei, cu speranța, fermă a unui trai mai omenesc. **E curajul disperării,** Fraților, nu uitați aceasta.

Impinși de foame și de mizerie, ne lăsăm soțiile și copii și ne ducem spre a căuta pâinea. Iniștea ce nu o putem găsi aci. Singura noastră scăpare este emigrarea pe jos.

Veți vedea în curând convoiul dureros trecând pe la ușa voastră, întindeți-le o mână de ajutor. Inlesniți acestor pribege, să ajungă cât mai curând, să poată liniști foamea soțiilor și a copiilor lor.

Sperând că prin procedeu acesta nu aducem nici un

râu țării în care ne găsim azi, apelăm călduros la generozitatea inimelor voastre rugându vă a veni cu cât puterile vor permite în ajutorul acestui grup de drumeiți în număr de 50 de capi de familii, de ființe lipsite cu desășire de protecție și care se călăuzesc cu speranța că vor putea găsi azilul în adevărata lui formă acolo unde o rază de speranță ni se va arăta.

Dați-ne ajutorul cerut ca să putem pleca și să ne putem ajunge scopul nostru pe care îl urmărim spre a ne putea crea un viitor dacă nu pentru noi, cel puțin pentru copilașii noștrii al căror bine-cuvântări vă vor urmări în veci și ori cât de mic va fi ajutorul ce veți da va umplea un gol mare simțit între noi.

Frați Evrei!

Rămâneți cu bine; ducându ne vom duce de o po-trivă dorul vostru ca și al locurilor ce lăsăm în urmă, plecând vom duce cu noi dorul vostru către acei de dincolo către care ne îndreptăm acum.

Rămâneți cu bine, și să dea Dumnezeu ca să nu fie de-parte timpul când în locul lăcrămiilor din aceste vremuri grele să rădem iarăși fericiți strânși cu toții la un loc în dulcea și sfânta libertate.

Astăzi ora sosim în acest oraș unde vom sta până rugăm pe coreligionari noștrii, să binevoiască a ne veni în ajutor, fie cu bani, fie cu merinde, ca să putem duce la bun sfârșit opera începută.

Sperăm în filantropia ce caracterizează inimile binevoitoare ale coreligionarilor din acest oraș și ne măgulinim cu speranța a fi ajutați, din partea lor, căci inima evreului a fost totdeauna milostivă, după cum în atâtea rânduri s'a constatat și dovedit,

Grupul Societății „Ovra-Orach” Buhuși

În anul 1882 s'a fondat pentru a ajuta pe emigranți. Ea număra 40 membri sub președinția d-lui Aller Reis.

La 1901 s'a fondat **Soc. Danelor „Caritatea“** din inițiativa D-nei Fany Korner și sub președinția D-nei Ernestine Schwartz. Scopul societății este a se ajutarea lehnzele sarace.

La 13 Iulie 1903 prin întrunirea convocată de d-l Goldenthal s'a pus temelia soc. (secția Sionistă) **„Hatikvah“** sub preș. D-lui Dr. I. Heller.

La 30 Iulie (9 Ab) secția ținu întrunire în localul școlii unde vorbiră: Rabinul Benzien Rolter, Dr. Heller, I. R. Kupferberg și I. L. Levin, colectându se bani în folosul fondului național.

Secția „Uniunea Evreilor Români”

În anul 1914 secția din Buhuși era alcătuită astfel: Dr. I. Heller președ., I. R. Kupferberg vic. președ., Nathan Nathansohn casier, secretar. Cerbeanu, membrii: Aron Davidsohn, David Weinberg, Ad Leventer, Nathan Weintraub și Ușer Ancel Borștein.

În anul 1912 Comitetul Uniunii era compus din d-nii: Dr. Heller președ., I. A. Kupferberg vice președ., M. Berman casier, Ad. Leventer controlor, secretar. Iosif Grarach iar membrii: O. M. Esrig, S. Orenștein, N. Nathansohn, Carol Haimsohn, Simon Iosler, I. Socianu și Osias Hertanu. Aceasta secțiune a organizat și dat mai multe festivități artistice și literare.

În anul 1927 Uniunea din Buhuși era alcătuită astfel: Leon Schwartz președ., Carol Haimsohn și Marcu Rudi H vice președ., Caser Isaac Socoranu secretari: Herman Cohn și Iancu Grünberg iar membrii: H. I. Bandel, A. M. Bacal, Lupu Hertanu, D. Korner și Avr. Șmilovici.

Din inițiativa Dr. M. Iacob și farmacistului Osias Hartmei s'a fondat societatea de a ajutarea tuberculoșii și cei care suferă de reumatism, strângând un fond de 30.000 lei, în această societate fac parte în majoritate și creștinii.

Festivități studentești

În urma invitării clubului Evreesc de lectură din Buhuși d-l I. Maghid secretarul organizației sioniste din

țară în 15 Iulie 1928 ținu o conferință despre colonizarea Palestinei.

În August 1828 s'a dat un grandios festival artistic — muzical urmat de dans de către cercul regional a studenților Evrei din jud. Neamț

Duminică 18 Iulie 1927 a avut loc tot în Buhuși un match de football între echipele Macaby Piatra și Moldova în următoarele formații: Macaby: M. Sigler, Weisbein, I. Solomon, N. Rotman, M. Segal, C. Berman, Criting. A. Lupu, G. Haras. Manole Chersin și Weis.

Moldova: Tipa, Băghici, Costea, Vartolac, Mezal, Podoleanu, Ioan Nemiș, Theodorescu, Băulescu, Patig și Iuga cu arbitri.

Rezultatul fu reușita Macaby.

Festivalul studenților evrei

În seara de 13 crt. a avut loc în sala „Sândescu” anualul și mult așteptatul festival al studenților evrei din Jud. Neamț, dat sub patronajul D-nei și D-lui Dr. Rosenthal.

Grație activității depuse de D-na și D-l Schlesinger și D-rele Suzi Abramovici și Erna Goldstein festivalul a avut o reușită morală și materială. Sala fu umorată, a fost nelucrată pentru mulțimea imensă ce ținea să asiste.

Studentul Moscoviei, în cuvântarea de deschidere arată scopul festivalului, și dă un raport despre destinația banilor. Mulțimind buhușenilor pentru concursul dat, îl solicită și pentru viitor.

Studentul Th. Gavriloin declamă cu mult talent „Lituricii” (fragment din „Fat Frumos”) cucerind numeroase aplauze.

Un duo interesant a fost „Chanj Russe” în care D-ra Lilij Manașcu și studentul Sami Allerescu, au știut sa entusiasmeze asistența prin minunata lor execuție.

Dialogul în idiş, a fost o fericită ocazie pentru noi, de a admira două tinere talente: Nathan Zeider și Casapu. „La Grotte” de Fingal a fost în mod desăvârșit exe-

cutat la pian (4 mâini) de D-na Grette Schlesinger și D-ra Suzi Abramovici.

Studentul D. Fruchtmann, a fost unanim aplaudat pentru monologul său precum și pentru cupletul local.

D-ra Erna Goldstein și studentul Moscovici au executat câteva figuri de charleston.

La acest program a contribuit și studentul Edy Spiwak.

A spune „a contribuit și” este un fel greșit de a ne exprima – o știm. Spiwak nu a contribuit numai. El a fost „clou-ul” festivalului, punctul de atracție și într’adins am ținut să vorbesc mai la nrmă de acest admirabil „di-seur” pentru a putea insista asupra lui.

Cu o mimică extraordinară cu o voce, care ese din cadrul vocilor obișnuite, Spiwak este după noi—într’adevăr „neîntrecut” cum l’au poreclit buhușenii.

Spiwak a stors lacrimi de răs și a fost des rechemat la rampă.

Festivalul a fost foarte interesant și a produs o impresie plăcută

A urmat dansul până dimineața, petrecându se în sunetele unui jazz admirabil animat de Spiwak, Alterescu, Pisam, Pătărieru, Manascu și Blumen.

Un bufet admirabil, a fost pus la dispoziția publicului și este neprecuțită munca depusă aici de D-na Schlesinger și câteva domnișoare ale căror nume îmi scapă.

Observ în asistență:

Familiale: Max Meier, Rudich, Granach, Kern, Schlesinghr, Weinberg, Avocat Lupescu, Zurkowski, Holbreicht, Finkelstein, Suliak, Kupfersmiedt, Schmidigen, Benescheck, Abramovici, Fruchtman, Zeider, Soceanu, Calmanovici, Zeidner, Nadler, Weiser, Pietreanu, Wasserman, etc.

D-rele: Rosenthal, Bacinski, Pietreanu, Bandel, Leontescu, Meier, Calmanovici, Schwartz, Brand, Abramovici, Zeidman, Marcovici, Knädig, Schelschnüedt, Weinberg, Casapu, Meierovici, Rosenberg, Grünberg, Löbel, Kerner, Solomon, Gern, Blum etc. și Silvian, Holingher, David, Moscovici, Tobias, Sanft-Iași, Sanft, Manascu etc. din Piatra.

D-nii: Meier, Finkelstein, Suter, Knädig, Zeider, Leibovici, drd. Imas, Glück, Kupferberg, Șapira, Reimer,

Schwartz, Rosenberg, Löbel, Margulius, Gerner, M. și N., Zeider, Wasserman, Fruchtman, Casapu, Bandel etc. și Solomon, Buic, Strulovici, Pătărieru, Alterescu, Manascu, Lupu, Iancovici, Gavri oiu, Holinger, Alter, Katz, David, Haras, Rotman Chiv., Moscovici etc. etc.

Wal.

Din Reformatorul No. 465. Aug. 1927.

VII

Caritatea (apendice)

Pe lângă Caritatea ce se împarte din partea Comunităței, din venitul gabelei se mai practică și aci din partea persoanelor particulare.

Asa la 15 Mai 1896 prin inițiativa domnișoarelor: Eleonora Reis și Ana Marcovici s’a dat un bal în folosul săracilor. Un asemenea bal s’a dat tot cu asemenea scop, de aceleași inițiatoare în 8 Ianuar 1897.

În anul 1898 d. Lupu Schwartz de aci a împărțit 60 care cu lemne la săracii de aci.

În 7 Marte 1901 a avut loc inaugurarea *Ospătariei Populare* de aci, al cuiu președinte a fost d. A. Körner care a desfășurat multă activitate pentru această instituțiune de caritate. Asemenea și d-na Fany Körner.

În 7 Dec. 1902 d. Braunstein a donat lemne săracilor. După cum am arătat toate societățile locale, mai cu s’amă de dame și domnișoare, prin baluri, felurite festivaluri, colecte de bani au practicat caritate în mod lăudabil.

VIII

Rabinii Comunităței

Înainte de a scrie despre venerata familie a rabinilor Fridman sunt dator a arăta cine au fost rabinii întocmiți pentru comunitatea locală.

Cel dintâi rabin fu *Mordche Sadagherer*, care a funcționat aci dela anul 1837 până la anul 1850 și care ajun-

gând la bătrânețe a plecat spre Palestina, dar ajungând la Focșani, muri și fu acolo înhumat.

Rabinul *Șloime Buccer*, care după ce a funcționat câțiva ani s'a dus la Palestina unde muri. Rabinul *Moise Duvéd Șayira*, funcționă 4 ani fiind apoi chemat la Galați ca rabin. Rabinul *Șapse Segal*, era om savant și autor al mai multor scrieri importante. El funcționă aproape 20 de ani și muri.

Actualmente funcționează ca rabin *Benzion Roller*, bărbat integru, deștept și savant chiar. După cum am arătat d-asa a înființat aci seminarul rabinic.

Familia rabinilor Friedman

Această însemnată și venerată familie se zice că este descendentă din familia istorică a promotorilor Chasidismului, care deveni vestită pe la 1750 prin întemeietorul ei rib Israel Bal Șmtow Hakoidiș din Miesbozs și urmașul său rib Beris din Mizricz. cari sunt succedați de rib Abr. Ma-lech, rib Șulem Șachne, rib Israel Mrizin, rib Abram Lancu. Reposatul și regretatul rabin *Rib Ițole Friedman* de aci era fiul vestitului rabin Șulim Friedman și fratele lui Rib Abram Lancu din Sadegura.

Regretatul rabin *Ițole Friedman* a stat mai întâi 3 ani la Ismail, de unde fu adus la Buhuși în anul 1860 de enoriașii fruntași: Manes Helman, Abr. Cioare, Smil Ioil Reis, Șloime Moșkes, Nusen Körner etc. Aceștia fiind rugați pentru acest scop de rib Moise Duvéd, rabinul Comunității locale.

Rabinul Friedman venind aci șezu în casele lui Șmiel Ioil Reis 3 ani apoi își făcu curtea de zid în str. Romanului o clădire maestosă și frumoașă care conține peste 30 camere. Rabinul Ițole, a avut 5 fii: David, Israeli, Abram, Moise și Isruel Iankef. Fiice: Pese Leie, Chone, Șetvole, Molkole, Cheivel, Bruchole, Chone, Șifre.

Curtea rabinului este o clădire modernă, în mână dreaptă este marea sinagogă. (Klaus).

Târșosorul datorește pozițunea sa șederei rabinului aci. Rabinul Ițole se bucura de o reputație de bărbat inte-

ligent în cele mai largi cercuri. Suferinzii de orice credință găseau alinare prin dărnicia sa exemplară. Inconsolabili găseau mângâiere prin sfaturile sale. Avea aderenți în toate structurile societății. Creștinii din clasă înaltă îl vizitau și îl respectau.

Urmașul său rib *Israel*, bărbat iar înțelept.

Rabinul *Israel Friedman*, fiul rabinului *Isac Friedman* după moartea părintelui său în August 1896 a succedat scaunul său în Buhuși, până la moartea sa în April 1923 când fu succedat de ginerele său *Mendel Friedman*.

Spre a se vedea origina și istoricul familiei, reproduc articolul meu publicat atunci în ziarul „Reformatorul“ (ediție specială):

Rabinul Israel Friedman

Notițe biografice

de Ios. Kaufman Cronicar

Cu trista ocaziune a morței mult veneratului și regretatului mare rabin *Israel Friedman* din Buhuși, ca cronicar mă simt dator a da o mică și abreviată schiță biografică asupra ilustrei sale familii.

Această ilustră și mult onorată familie, este descendentă a promotorilor Chasidismului, care deveni vestita încă pe la anul 1750, prin întemeietorul ei rabinul *Israel Bal Șemlov Hakoidiș* din Miesbozs și urmașul său rib *Beris* din *Mizricz*.

Arburele genealogic a acestora, socotind din această familie numai copii lor, începând de la *Beris din Mizricz*, este precum urmează: rabinul *Beris* este succedat de rab *Auram Maich* apoi succedat de *Sulim Șachne*, apoi succedat de rab *Israel Mrizin* (fugit din Rusia la Sadegura Bucovina), apoi succedat de rab *Auram Lancu*, ultimul șef de la Sadagura. Frații acestuia s'au stabilit în România la Leova, Huși, Ștefănești și Ismail. Regretatul rabin *Isac Friedman* era fiul rabinului *Sulim Friedman* fratele lui *Auram Lancu* de la Sadagura.

Immormântarea marelui rabin Isac Friedman

Mult regretatul rabin *Isac Friedman*, parintele regretatului repocat de astăzi, a stat mai întâi 3 ani în Ismail de unde fu adus la Buhuși în anul 1860 de către aderenții enoriași al acestui târgușor și a rume: Maneș Helman, Avram Ciore, Șmil Ioil Reis. Șoime Moșkes, Nusen Körner și alți fruntași, îndemnați fiind de rabinul târgușorului repocatul Moische Duved. Regretatul mare rabin *Isac Friedman* stăbindu-se aci, șezu în casele lui Șmiel Ioil Reis 3 ani, în care timp își făcu curtea, din material nearzător, care vine în str. Romanului și care clădire e măiestoasă cu un exterior frumos în stil modern, posedând și o grandioasă sinagogă (Klaus). Curtea cuprinde peste 30 camere mobilate foarte bogat.

Bătrânul rabin *Isac Friedman* a avut 5 fii pe *David. Avram, Moise, Israel, Iankef* și pe răposatul *Izrail Șulim Iankef*, succesorul regretatului rabin *Isac Friedman*.

Fiice a avut 7 și anume: *Pese Leie, Chone, Șeivole, Molhole, Cheicwetel, Brachole* și *Chone Șifre*.

Actualul regretat răposat, are câte-va fiice și nici un băiat care sa'l succedez ca șef.

Legenda zice că rabinul *Israel Mizim*, bunicul regretatului răposat de astăzi fiind arestat, persecutat și în urmă exulsat din Rusia, din ordinul împăratului *Neculai I Pavlovici*, acesta l'ar fi blestemat pe împărat ca cel mult până la a 5-a generație, familia sa să aibă aceeași soartă ca și *Aman*, ceia-ce s'a și împlinit acumă cu Tarul *Neculai al II-lea* ultimul împărat al familiei *Romanov*.

Într-aga familie precum și răposății rabini *Isac* și *Israel Friedman* s'au bucurat de cea mai frumoasă reputație ca bărbați înțelepți și inteligenți în cele mai largi cercuri. Târgușorul dădorește starea sa înfloritoare, (reședinței) răposatului rabin *Israel Friedman*.

Nevoiași de orice credință, găseau alinare prin dărnicia sa exemplară. Inconsolabili găseau mângăere prin sfaturile sale. Avea aderenți în toate straturile societăței. Creștinii din clasele înalte îl vizitau și îl respectau.

Moartea sa a lovit ca un fulger mai tot poporul *Israelit* din țară. Memoria sa va fi în vece regretată, iar numele său bine cuvântat de tot poporul lui *Israel*.

Nunțiile ce au fost la copiii rabinului în anul 1889 (vezi Fraternitatea VIII No. 15) și cea din Iulie 1921 (vezi Reformatorul III No. 119) au fost vestite prin ceremonia și luxul lor. Mai cu seamă la această ocazie s'a dat adăpost atât evreilor cât și creștinilor dându-se mâncare, băutură și bani la toți fără nicio distincție de religie.

IX

Comunitatea Israelită

Comunitatea locală nu era organizată în mod solid. Acuma tot mai este oreși cum administrată, dar mai înainte adm. instut. erau lăsate de multe ori în voia întâmplării. Gabela iarăși nu exista regulat. *Mues-chuten* se strângea de la enoriași.

Bikur choilem (ajutorarea bolnavilor) era neglijată, școala condusă și supravegheată de un mosghlech, cimitirul administrat de un gabai și așa mai departe. Astăzi însă Comunitatea își are un comitet administrativ, care administrează regulat toate instituțiile Comunității.

Kahalul vechiu pe la 1850—1860 au fost Șmil Beir, Herșcu Kotar și Manes Helman.

În timpul lor taxierul taxei de aci se plânge Departamentului de Financs că n'a primit îndestularea cu plata Capitaliei Jidovilor Idel sin Herșcu și Haim Bercu, care s'au stremtat în satul Roznov. Iată copia documentului :

DEPARTAMENTUL DE FINANS

1) Cătră Ispravnicia Ținutului Neamțu

Țitorul de acuma a tacei evreilor din târgușorul Buhușoiei ținutul Neamțu Prin din nouă jalbă ce au dat Depart. arată că până acum nu s'ar fi primit îndestulare cu Capitalia Jidovilor Idel sin Herșcu și Haim Bercu ; ce s'au strămtat în satul Rosnov acest ținut.

1) Adm. Financ. Neamț. Dosarul No. 46 Anul 1852, Dosarul Taxelor, Poșesă mea.

Deci potîndu-se a ea Ispravnicie regulare ca potrivit poruncei ce s'au dat sub No. 1448 se grăbească împlinirea cuveritei îndestulări, care după încredințare dată de ace Isprav. prin poroncă No. 14848 se mărginește în sumă de cinci sute două zeci șese lei șese zeci bani care bani să se deie întru îndestulare jăluitorului fără prelungire.

Șef Depart. }
Șef secției } *indiscif.*

Secția I. No. 10194

1852 Noembrie 20

Noua epitropie a Comunității Israelite din Buhuși s'a constituit astfel : D-l Leon Schwartz președinte, D-nii Dr. Köner și Iancovici vice președinți, d-l Isac Collier casier, d. H. I. Bandel secretar și d-nii : M. Schwartz, N. Mandel, Bercu Calman, Iosub Schwarz și H. Streimer membrii. (Reformatorul 15 Iulie 1929)

După ziarul „Infrățirea“ III No. 35 din anul 1915) acest târgușor numera pe atunci 332 familii evreești cu 1419 suflete După ocupații, capii de familie de act se repartizează astfel : 1 medic, 1 farmacist, 2 directori de fabrică, 2 arandași de păduri și 3 exploatare de păduri, 5 rabini, 11 funcționari de rabini, 4 habami, un director de școală, 5 învățători de Hebraică, 6 comercianți de cereale, 13 de mănăclură 14 de coloniale, 3 de galanterie, 5 de pielărie, 3 de fierărie, 1 librar, 1 negușor de pricopie, 4 agenți de asigurare, 1 deposit de cheresia, 1 tipografie, 8 brutari, 6 cărciumari, 1 bărbier, 2 expeditori de ouă, 1 expeditor la gară, 1 hotelier, 2 fabricanți de apă gazoasă, 1 sub colector de lozuri, 4 cafengii, 1 deposit de lemne pentru ars, 8 măcelari, 11 croitori, 19 căciulari, 4 fierari 1 curelar, 2 tâmplari apoi tînichijii, sticlari, cofetari, săpunar, ceasornicar, sacajii boianji etc. sunt exclusiv numai Evrei.

Comunitatea de aci posedă o școală Israelită Română mixtă în local propriu al Comunității. Această clădire cores pînde tuturor cerințelor igienice. Școala are 4 clase și în-

vățământul primar se predă după programul Statului. E fre-
quentată de aproape 200 copii de ambele sexe.

Evreii sunt stabiliți aci de la înființarea acestui târg,
sub domnia lui *Ioan Sutu Voivod*.

Lată un act din 1824, care dovedește că în acel an se
allau numeroși evrei la Buhuși, de vreme ce s'au gândit
să și cumpere local propriu de sinagogă :

*) Z A P I S

Mai jos iscăliții preotul Axinte, printre acest zapis, al
meu ce dau la mâna domniilor sale neguțitorilor jidovii din
Budești. Adevărez spre a fi știut că prin bună tocmeală
le-am alcătuit și le-am vândut o casă a mea ce am avut
pentru s'o facă școală cu tocmeală în aceeași chip ca să
aibă Domnilor de acu înainte a stăpâni atât casa precum și
livada ce o am lângă casă și cuvine ca un lucru a domnia-
lor, iar pentru pământ rămâne a se învoi cu domnul cuconu
Theodoraș fiind moșia domniei sale și s'a îndatorit ami da
pentru aceasta casă cu livadă și culhne 90 lei (adică nouă
zeci lei).

Însă darea banilor s'a îndatorit în aceeași chip a urma
adică jumătate acuma Duminică ce vine până n'a apuca a
intra în sărbătoare și jumătate ce sunt cusur, îndată după ce
vor ieși din sărbătoare, fără a mă prelungi sau a mă șicana
iar când după tocmeală ce se arată nu vor fi următori cu
darea banilor la vade, atunci tocmeală să rămâne ca un lucru
de nimica și spre mai mare credință am iscălit însuși.

(ss) *Erei Axinte*

1824 August 30

Fată înaintea mea a dat acest zapis preotul Axinte
pentru vânzarea binalei casei arătate și fiind săvârșite, toc-
meală prin bună învoială, amânduror părților s'a adevărit și
de mine,

Theodoraș Buhuși

1824 August 30

1) In vechime orăgelul acesta fiind sat s'a numit Budești cu totu,
*) Publicat în ziarul „Infrățirea” III, 36, 1915.

X

Industria, Comerțul și meseriile

După cum am arătat, evreii din localitate se ocupă în
special cu comerțul și meseriile de tot felul, care ramure sunt
exclusiv în mâinile lor.

Sunt vre'o 50-60 de ani Iosef Tanețapf a avut aci fa-
brica de bere. Chaim Idel a avut aci velnița de rachiu, Zeidil
Borștein fabrică de lână și săpun, Burich Katz și Iosef
Haim Idel fabrică de rachiu de drojdie.

În vechime evrei de aci aveau velnițe și alte fabrici.
Actualmente sunt felurite fabrici aci (vezi vol. II pag. 215
216, 217 și 218. Vorbind aci de comerț voi aminti că în
timpul primului monopol al tutunului, debitanții trebuau să
obție brevetul din partea Ministeriului de Finanțe ori din
partea Casieriei Județului.

Lată o asemenea cerere :

Domniile Casier,

1) Conform dispozițiilor noi, anexat cu onoare vă de-
pun declarațiunea mea prin care cer a mi se elibera cuve-
nitul brevet pentru ca să pot exercita comerțul de tutun în
târgușorul Buhuși și vă rog D-le Casier, să bine-voji a face
ca să mi se elibereze citatul brevet.

semnat *Marcu Silberg*

1867 Octombrie 17

D-sale

D-lui Casier Jud. Neamț

Ne-achitându-se debitele la timp onor Prefectura Jude-
țului intervine la Casieria Județului pentru executare.

Lată adresa Prefecturii :

Dosarii No. 3—1867 Casieria Neamț. Avizarea la clasa pe debitanții după
modificările introduse la 1 Oct. 1867. Posesia mea.

ROMANIA

Piatra 1868 Septembrie 11

PREFECTURA
Jud. NEAMȚU

No. 7678

Domnule Casier,

Ordonanță de poartă, model No. 3, formată de Domnul Agent de urmărire la neurmarea Evreilor Moise Singler și Ițic Helman din comuna *Buhuși* de a achita debitele de tutun pe lunele însemnate în dreptul fie căreia.

Am onoare de odată cu aceasta a v'oi trimite, și vă poftesc. Domnule Casier, ca după ce veți subscrie să o înaintați D-lui Agent, spre a o pune în aplicatie. conform cu legea de urmărire.

Primiți D-le Casier asig. consid. mele.

p. Prefectul, *Calmo*

p. Director, (*indiscifr.*)

D-sale

Domnului Casier General Jud. Neamț

XI

FOCURI

Focuri în acest orașel au fost în mai multe rânduri și anume:

În anul 1863 au ars strada principală (a treia parte din

1) Adm. Finanț. Neamțu. Dosar No. 5 An. 1868. Tutun Mișocilor spre executarea debitanților la facerea debitului la care sunt obligați. Posesia mea.

Focuri

369

târnușor). Focul s'a luat de la unul Sender al rabinului. În anul 1867 a ars partea stângă (str. Rabinului) arzând ambele strade, când a ars și sinagoga. Focul s'a luat de la niște lucrători care au lucrat șoseaua.

În anul 1883 a fost un foc mare, când au ars peste 50 case, dintre care cele mai multe au fost ale evreilor. Focul a luat naștere de la Cristea Armeanul, arzând străzile Piatra, Roman etc. Pagubele au fost de peste un sfert de milion lei. S'a format un comitet pentru ajutorarea sinistratilor.

La 24 Iulie 1899 a fost un mare incendiu, arzând și case evreești. S'a format un comitet de ajutorare sub președenția d-lui Adolf Leventer, vice președ. Ițic Solomon, controlor Moise Weizer și casier Șulim Davidshon.

În 13 April 1927 a fost un foarte mare incendiu, care a întrecut pe toate cele din anii trecuți. Pagubele au fost de peste 50 milioane dar 85 la sută au fost neasigurați. Focul s'a propagat din cauza vântului și a lipsei de apă. Acest incendiu a mistuit completamente 3 cartiere din centrul orașului. Tot Buhușul era în doliu. Ruinele, fumul, și corbii, măresc mai mult tristețea.

Nenorocții plângeau deasupra ruinelor — singura lor avere — după muncă de zeci de ani toată lumea plânge amar. Buhușul a rămas pusit.

Sinistrați sunt: Moise Ștain, M. Hențe, Crețu crășmar, E. Petreanu, Frizeria Tinerimei, Z. Ghelberg, Dulberg cismar, Haber, M. Herțanu, Elias Marcu, Croitoria Iuster, Faluț voiaior, Sura Casap, Budnariu, Natanschn, Filip funcționar. Herman Petreanu, M. Rozner, M. Grumberg, D-na Ilovici, Șmil Weinberg, Moise Cojocaru, Michel Aron, o sinagogă, M. Michelson, F. Davidovici, Leibovici cismar, M. Șmilovici, I. Marcovici, Sigler cismar, V. Zeidman, Foto Marcovici, Blaj Iăcătuș, Albert croitor, S. Tanențapf, Inzler, Weisman, Văduva Asterinda, I. Buculei, N. Mezat, Avram Moise Birțaru, Cohaltir birțar, Ienache birțar, Leizershon Potcovar, Blinder Galantar, etc. Incendiiul s'a luat dela casa lui Chanina Zeilig Casap.

Pompierii fabricii de postav precum și pompierii din Bacău și Piatra au dat foarte mult ajutor pentru localizarea incendiului. Incendiiul a fost în str. Bacăului și a Bisericeii. În ziua următoare a incendiului un comitet de ajutorare

s'a format din d-nii. Conrad Reiss (directorul fabricii de postav), Judecător Ștelănescu, Dr. Moruzan, Rabin Roller, Primarul Gh. Blaj, Carol Haimsohn, C. Săndescu, Leon Schwartz, Av. F. Lupescu, Granach, H. Bandel, Preot Costea, Băsan, Cireș, Polițai Pantazopol. Acest comitet a împărțit sinistraților ca prim ajutor suma de 50.000 lei.

D-l Leon Schwartz președintele Comunității a distribuit gratuit sinistraților evrei: mat-zoth, cartofi și vin, iar d-nii Osiat Herșcovici și Ghelberg au adus din partea lojei „Ummitas” din Bacău, 20.000 lei și 2 cufere cu îmbrăcăminte. A. C. F. E. secția Bacău a trimis de asemenea 2 cufere cu îmbrăcăminte și încălțăminte.

Prefectul județului d. Ernest Kirulescu a alocat din bugetul Prefecturii suma de 100.000 lei. Consiliul de Muniști a dat un prim fond de 500.000 și d-na Clotilda General Averescu în numele comit. sinistr. a donat pentru refacerea orașului un fond de 2 milioane. Comitetul pentru ajutorarea sinistraților a lansat un apel în toată țara cu rugămintea ca donatorii să trimeată bani și obiecte la adresa d-lui Carol Haimsohn casierul comitetului.

Asemenea și Rabini *Mendel Fridman* și *David Twersky* din Buhuși au lansat un apel în ziarele evrești din țară, pentru a veni în ajutorul nenorociților sinistrați din Buhuși și care a făcut impresie asupra tuturor Evreilor din toată România Mare.

Nu trebuie uitat că D-l S. Margulies, directorul fabricii de postav din Buhuși a donat 25.000 lei tot în folosul sinistraților.

Epitropia Comunității Israelite din Buhuși a lansat următorul apel pentru a veni în ajutorul incendiailor :

EPITROPIA COMUNITĂȚII ISRAELITE DIN BUHUȘI

FRATI EVREI!

O mare nenorocire a lovit orașul nostru.

Dezastrul pricinuit de groaznicul incendiu din ziua de 13 a. c. a lăsat pe drumuri sute de familii.

Lipsește de adăpost, îmbrăcăminte și hrana, aceste familii zac sub cerul liber prin grădini, și pe drumuri.

Cuprinși de disperare, hătăciți de groaza sinistrului, acești nenorociți așteaptă sprijinul vostru, imploră ajutorul vostru, al aceluia pe care Cerul v'a cruțat de acest dezastru.

Trebuie îngrijit pentru acești nenorociți fără deosebire de religie, adăposturi, rufe, îmbrăcăminte și întreținere zilnică până își vor reveni în fire.

Toate acestea reclamă însă însemnabile mijloace bănești.

Frați Evreii!

Pentru a putea strânge un fond de

AJUTORARE A SINISTRAȚILOR

de incendiul de ieri, adresăm un calduros apel fiecăruia din voi ca să dați cât mai larg, chiar peste puterile voastre, pentru strângerea acestui fond.

Comisiuni speciale vor vizita pe fiecare pentru a aduna obolurile voastre. Dar mai bine ar fi ca nici să nu așteptați venirea comisiunilor și să aduceți singuri obolul vostru la Cancelaria Comunității Israelite și aceasta cât mai urgent.

E v r e i ,

Gândiți-vă că pe când voi citiți aceste rânduri atât de suferite omenești se sbat în foame și mizerie.

Ajutați dar cu mâna deschisă, ajutați din toată inima cât mai mult și mai ales cât mai repede.

Președinte, *Leon Schwartz*

Casier, *Carol Haimsohn*

În luna Mai 1929 iarăși s'a ivit un incendiu, care în mai puțin de o oră a mistuit 6 clădiri din centrul orașului. Pompele fabricii de acolo împreună cu pompierii târgului au localizat focul.

Focul a izbucnit în 3 direcții dar prin măsurile luate de autoritățile de acolo au ars numai 6 case.

In timpul ocupației Rusești și Nemțești

XII

În timpul ocupațiilor Ruse de la 1848 ei fură în-
quartirați ca și în Piatra Neamț în toate casele evreești
câte 8—10 într'o casă unde au comis foarte multe ne-
vințe, jafuri și tâlhării, fiind adăpostiți samavolnic, răpind
hrana copiilor și familiei, făcând zinic scandaluri. Ei stă-
tură aci aproape un an, când fură siliți în luna Iulie 1849
să plece din cauza Austriacilor, ce veneau în dosul lor,
luând cu deasila oghelari, perne, îmbrăcăminte etc.

La 1853 Austriacii ocupă toată țara prin urmare și
aci, aceștia avură o purtare mai cuviincioasă, mulțumim-
du-se numai cu adăpostirea și hrana.

Starostii Șmiel Beir și Gherșin Israel trebuiau să în-
grijească de toate trebuințele armatei de aci.

XIII

Favoriții boerilor și favoruri obținute

Favoriții vechilor boeri de aci fură următorii evrei:
Moske Mendel la Anica Buhăsoie (proprietara târgului).
Marcu Beir la Greceanu (proprietarul târgului), *Iosel Cos-
tișer* la Christodor și Eugenia Alcaz iar *Meilich Leventer*
la Arghiropol și Cantacuzino (ultimii proprietari ai târgului).
Cum până la anul 1870 se putea face împrumuturi de la
Casieria Județului. Iată asemenea acte: *Garantie și obligatie*
al lui Alter sin Herșcu Solomon din *T. gul Buhuși*:

Timbru 20 para

Garantie

Pentru banii 1491 (una mie patru sute nouă zeci și
unul) lei. eu Alter sin Herșcu Solomon din târgul Buhuși

am luat cu împrumutare din Casieria Distr. Neamțu pe
timp de un an de zile sub semnătă mai jos cu dobândă
câte 1 leu 20 douăzeci parale de fiecare sută pe lună ce
are a o respunde în două termene adică jumătate la 6
luni și jumătate la împlinirea anului. Pentru care sub-
scrisul evreește de două ori Herșcu Solomon tot din târgul
Buhuși, proprietar sub No, garantez cu a mea avere miș-
cătoare și nemișcătoare că la caz când n'ar fi următor a
răspunde bani cu a lor dobândă precum se obligă atunci
Guvernul se va îndestula de ori ce averi ce are mișcă-
toare și nemișcătoare și spre a fi temeinică am ruga și
pe onorată Comisie de au adevărit întru ce privește ame
iscăltură.

Urmează iscăltura de două ori (evreește),

Alter sin Hers Solomon

1861 Noembrie 30 zile.

Comisia târgului Buhuși

1) Garanția de față fiind adevărată iscălturile Evre-
ești de două ori a lui Herșcu Solomon și prin osebită
suplică ce au făcut cerere se legalizează numai întru cât
privește adevărată iscăltură.

Urmează iscăltura, *V. Karilescu*

(L, S.)

No. 1322. — 1861 Noemvrie 30.

Timbru Domnesc

2 l. și anexat 1 coală
de 10 l.

Obligatie

2) Subscrisul Evreește de două ori Altăr sîn Herșcu So-
lomon din târgul *Buhuși*, declar prin aceasta că din banii
zecinelor târgului *Buhuși*, am luat cu împrumutare din

1) Adm. Financ. Neamțu Dosarul No. 1 An. 1861. Păstrarea garanțiilor și a.

altor sinețe. Posesia mea.
Adm. de Neamț No. 1 An. 1861 Dosarul Păstrarea garanțiilor și altor sinețe
Posesia mea.

Casieria districtului Neamtz, suma de 1491 (una mie patru sute nouăzeci și unul) lei cursul pieței. cu dobândă de 1 un leu 20 parale de fiecare sută pe lună în folosul obștesc. Pe timp de un an de zile subsemnatul mai jos pentru care bani mă îndatoresc ai răspunde la citata vade și dobândă în doi termeni adică jumătate la 6 luni și jumătate la împlinirea termenului și spre mai bună siguranță am dat și cheazășie plăței pe dummialui neguțitorului Herscu Solomon din acest târg proprietar sub No. pentru care am rugat și pe onorată comisia ca să mi adevăreze numai întrun ceeace privește a mea adevărată iscălitură de două ori.

Urmează iscălitura evreiască de 2 ori.

Comisia târgului Buhuși prin No. 1321 aceaș zi și au legalizează și cu punerea pecetei târgului,

Leita Ciocară din Buhuși dă garanție casele sale Primăriei din Buhuși. luând în antrepriză ocupul târgului. În anul 1880 Primăriele târgușorului Buhuși certifică pe a sa răspundere ca jidovii lancu sin Moise, Simon Lancovici etc. sunt pauperi, noavând existența zilnică. Iată copia certificatului :

1861 Noemvrie 30 zile

R O M A N I A

PRIMARIA
COMUNEI BUHUȘI

Plasa Bistrița
Judeciu Neamțu
No. 2261

Certificat

Asiăzi 27 Octombrie Anul 1880.

Subsemnatul Primar al Comunei Buhuși Certific prin aceasta cu a mea răspundere că persoanele notate mai jos, sânt paupere și absolut mizere fără săși poată agonisi decât

existența zilnică și sânt ajunși în etate înaintată, precum se certifică în dreptul lor.

Astfel de împrejurare ar pune în imposibilitate de a contribui statului, Judeciului și comunei.

Drept care s'a eliberat aceasta,

Urmează numele și cauza pauperității lor.

În termenii motivelor s'a dat aceasta,

Primar, *Const. Nedelcu*

(L. S.)

Secretar. *indiscifrabil*

În luna Ianuar 1895 Prefectul C. V. Andrieș cu inspectorul general Pencovici fură întâmpinați la gară de către sfelnicul rabinului Avram Haim Zaref, duși apoi la curtea rabinului unde fură ospătați.

În 14 Octombrie 1921 Ministrul Dr. Lupu viind aci a vizitat pe marele rabin. fiind ospătat a discutat cu el felurite chestiuni. Asemenea a vizitat și pe rabinul Löbel din Piatra.

Ieromonahul Gherasim Bisericani vinde lui Mellich zet David 2 dughene din târgul Buhușoae cu 4500 lei, care act este întărit de onor Judecătoria Neamț (Tribunalul) sub No. 3076 din anul 1850.

Alare acte sunt foarte multe întărite de onor Tribunal Neamț.

XIV

H O I E R A

În timpul holerei de la 1831 evreii de aci fură scoși în ocolul vielor unde au stat în corturi. În anul 1848 iarăși fură scoși în acelaș câmp, stând asemenea în corturi.

În anul 1866 n'au mai fost scoși la câmp ci lăsați în casele lor. Tot astfel și în anul 1892 nimenia n'a mai fost obiduit, Bolnavii au zăcut fiecare în casa lui.

XV

Supușenia și Evrei sudiți

În buletinul oficial al Moldovei An. 27 No. 63 din anul 1859 arată că în lista celor retrași de la supușenie sunt jidovii Moise Knol, Marcu sin Zindel Halperin din Buhuși.

Îată și copia documentelor ministerale, relative la această afacere :

PRINCIPATELE UNTE

Moldova și Valahia

Iași

MINISTERIUL DE FINANS

al Moldovei

Prefecturei de Neamțu

1) Ministerial Trebilor Străine prin adresa cu No. 3676 înconștiințează că Evreii Moise Knol Marcu și Zindli Halperin din târgul *Buhușoie*, cunoscuți până acum de supuși străini, după declarația ce au făcut pentru retragerea lor de la acele protecții, au înaintat convenitele lucrări spre a fi recunoscuți în viitor de supuși locali, cu condiții că dacă vreunul din ei ar avea pricini începute în timpul când ei se aflau supuși altei protecții, să fie datori a să săvârși prin canalul consulatelor respective.

Drept care se scrie și acei Prefecturi pentru a regula și a da știință cu ce întâi poștă ce meserie sau spiculă întreprind numiții și la ce clacă se cuvine a se așeza.

Ministru secretar de Stat la Depart. de Finans (*indiscit.*)

Idem iscălitura șefului secției

Secția I-iv. No. 9053

Anul 1859 luna Iulie 30 zile

1) Adm. Fin. Neamțu. Desființarea supușilor de la protecția străină. Dosarul No. 39 Anul 1859 Posesia mea.

Iași

PRINCIPATELE UNTE

Moldova și Valahia

MINISTERIUL DE FINANS

al Moldovei

Prefecturei de Neamțu

1) La raportul acei Prefecturi cu No. 13842 privitor pe 3 Evrei din târgul Buhuși acel district ce sunt retrași de la protecția ce au atârnat, Ministerial răspunde : că darea lor pentru anul curent fiind intrată în tacsie, Pref. îi va recomanda comisiei de răcesiment lucrătoare astăzi spre ai înscrie ca supuși locali la rânduială convenită ca pentru viitor.

p. Ministru secr. de Stat la Depart. de Finans, (*indiscit.*)

Șeful secției, (*indiscit.*)

Secția I No. 12664

An. 1859 luna Noemb. 5 z.

XVI

Tragerea la sorti

Ca și în Piațra și Neamțz, tinerii cari vroeau a se însura trebuiau să prezinte certificatul Kahaalului, act de garanție întărită de comisia târgului care acte se înaintau onor Prefecturi.

Îată copia unuui semenea act de garanție :

G a r a n ț i e

Pentru tânărul Bercu sâin Avram Cioară din târgușoru Buhușu în etate de 24 ani ci vroiește a se căsătorii și fiind

Adm. Financ. Neamțu Dosarul No. 39 An. 1859 Desființarea supușilor de la protecția străină. Posesia mea.

că legea recrutații, nu s'au deplinit o scrisoare ca Cahal garantează ca când se va cere la tragerea sorților și aleși bun atunci se dau față.

Cahal, *Șmil Berr*

1863 August 9

LEGAȚIA

Garanția de față fiindu sub adevărată iscăliură a Cahalului să adeverește.

Supleant, *indiscitabil*

No. 2933, 1863 August 8

XVII

Din războiul Independenței 1877-1878

Primirea Dorobanților și Călărașilor

Primindu-se știrea că Regimentul 15 de Dorobanți se reîntoarce din campanie în Piatra și că va trece prin Buhuși, unde va rămâne peste noapte, toată populația atât români cât și evrei, se întreceau a le eși înainte. Împinși de simțul mândru, patriotic și național.

Așa dar toată distanța șoselei de la bariera orașului până la o mică dumbravă 2 kilometri depărtare era țesută de lume. La Dumbrava se aflau așteptând Primarul târgului d. N. Todirașcu cu toți notabili și pe la ora 5 seara (7 Aug. 1878) sosesc acolo bravii dorobanți, având în fruntea lor pe D-l Maier Macri, pe d. Căpitani: Vasilescu, Leonte și pe d. Sub-llocot. Jornescu și Manolescu.

Ajunșând la locul unde aștepta Primarul și ceilalți orașeni: D-rii Căpitani au comandat înșirarea soldaților în linie, și atunci D-l Primar adresându-se armatei a ținut un frumos discurs, salutând cu bucurie armata victorioasă, ca interpret al locuitorilor fără excepție de religie, exprimând în numele lor sentimentele de deplină satisfacție și bucurie,

După terminarea discursului toată populația striga cu bucurie: Trăiască bravul regiment 15 de dorobanți. Trăiască M. S. Domnitorul Carol I, ilustrul și viteazul ei căpitan. Trăiască România, Doamna Elisabeta care prin dragoste a alinat suferințele fiilor României, Trăiască guvernul.

După aceea armata a pornit în urale în oraș, precedați de muzica târgului, unde li se aruncau buchete de flori din toate părțile, dându-li-se un frumos banchet improvizat, la care s'au ținut discursuri și toasturi.

A doua zi la plecare s'a împărțit armatei: băuturi, tutun pomboane etc. de către orașenii târgului.

Orașenii cu muzica în frunte au condus armata până la bariera spre Piatra, despărțindu-se prin urale de bucurie. Nu mult după plecarea Dorobanților, sosi și escadronul 3 de călărași și fiind seara târziu și o ploaie torențială nu a putut avea o primire ca a dorobanților, totuși fură duși cu muzica în oraș, ospătați și împărțiți în quartire.

A doua zi, la plecare li s'a împărțit vin și tot astfel precedați de muzică și întovărășiți de populația târgului care era entusiasmata și veselă de acea fericire, i-au condus cu urale de veselie până la bariera Piatra.

(*Ziarul „Correspondența Provincială V No. 30 din 14 August 1848).*

XVIII

Din ale lunei valuri

În anul 1863 obștia târgului Buhuși, Creștinii și Evreii fac o plângere prefectului local contra a 2 funcționari ai târgului, arătând nedreptățile ce îndură și cer îndepărtarea lor din funcție. Cererea este autentificată iscăliurile de comisia târgului sub No. 463 din 16 Februar 1863 (originalul fiind în posesia mea).

Tot în acest an populația Evreiască de aci se plânge Prefecturii contra Perceptorului fiscal Vasile Mihăilescu. (Originalul este în posesia mea). În anul 1880 o parte din obștea Evreiască a târgului Buhuși, se plâng Președ. comi-

suinei de recensământ al Jud. Neamț, contra abuzurilor din partea comisiunii Comonale, ce a fost insituită pentru facerea unui nou recensământ de dări pe periodul 1881 și 1886 (originalul este în posesia mea).

În anul 1883 Agentul fiscal Sitere V. îi bătea pe con-tribuabili jidovi și creștini care nu plăteau dările (Fraternitatea V No. 10).

În anul 1892 Bărbierul Lazăr, infectându-se la o operație lena che Cantemir și alții l'au ajutorat plecând la București unde fu tămăduit și salvat de la moarte.

În anul 1896 Naftule Veisberg de aci face plângerea Ministeriului de Interne contra Kahalilor Ad. Leventer și Sulim Davidsohn. care vor să mărească gabela pentru înființarea școlaei, dar prin raporturile Prefecturei nu i s'a dat nici o importanță originalul este în posesia mea.

Tot în anul 1896 casapii din Buhuși se plâng Prima-rului pentru obijduirile ce sufar din partea medicului veterinar (originalul este în posesia mea)

În anul 1897 cu ocazia aflărei d-lor Silberhertz președintele secției „Drepturile“ și al d-lui Segali membru în comitetul central, fiind întrunire publică cu scop de a înființa și aci secția: „Drepturile“ (10 Iulie) au fost opriti de Primarul târgului, dar în urmă dele voie a se ține întrunire sub președenția d-lui Reiss (Ziar Emanciparea No. 3 și 5). În anul 1864 o bandă de așa ziși voluntari în cap cu Ioan Arișe amenințară cu moarte pe Evrei de aci. Comunitatea având aci un „Eref“ (șant împrejurul târgușorului, spre a putea purta și Sâmbăta, după prescripțiile religioase; acest șant fu ruinat de locuitori, din cauză că sfânta icoană n'a voit a trece peste acest șant, deci afacerea veni înaintea onor Tribunal, unde Evreii perdură procesul De atunci fu desființat. (1881).

În anul 1925 d-l A. C. Cuza ca să și încheie turneul în jud. Neamț, veni aci, lansându-se manifeste contra evreilor. Apoi jinu întrunire în curtea bisericeii la care ocazie preotul Costea a sfințit drapelul, îndemnând asistența să ție liniște și ordine. Totul a decurs în liniște.

Tot în acel an studenții evrei din județul Neamț au dat în Buhuși un festival artistic—literar și conform măsurilor luat de autorități totul s'a petrecut în perfectă liniște.

1) În anul 1926 se repetară aci aceleaș lucruri din partea d-lui A. C. Cuza. De astă dată și în întregul județ, prin întruniri, manifeste etc.

2) În Noembrie acelaș an începe greva lucrătorilor de la fabrica de postav unde sunt amestecați Cuziști îndemnători și care grevă a durat peste 3 săptămâni. Cuziștii îndemnan pe lucrători să ceară guvernului ca să rechiziționeze fabrica și să fie condusă de un colonel pensionar. S'a și ales o comisiune de arbitraj, care a fost respinsă de inspectoratul Muncei din Bacău fiind ilegală. În fine după îndemnul d-lor prefect Kirulescu, al autorităților locale precum și a onor preot D. Costea greva a încetat, lucrătorii începând lucrul în liniște.

Trebuie de relevat că în acest timp de grevă, muncitorii fabriciei au înființat societatea numită „Obștea Vlad Tepeș“ a muncitorilor creștini de la fabrica de postav din Buhuși.

3) În anul 1927 vânzătorii ziarului antisemit „Arma“ strigau în gura mare cam astfel: Ceiți ziarul „Arma“ contra hoșilor și bandiților de jidani, contra răpănoșilor de jidani, nu cumparăți la hoști, la criminalii de jidani. Toate acestea în fața prăvăliilor evreești. Apoi aceștia se apropiau de evrei, începând să strige în gura mare: Ce ții am făcut de mă lovești măi jidane? Scandalul este mare și de nesuferit. De aiffel Evrei din localitate trăesc în cea mai bună armonie cu conlocuitorii lor Creștini cu care conviețuesc frățește.

XIX

Patriotice

4) În anul 1893 *Alter Körner* proprietarul fabriciei de spirt din Racova a oferit 1000 Kgr. făină de porumb și 100 litruuri spirt a 40 grade ce ar necesita persoanelor supuse desinfectării la punctul Buhuși, cari sunt lipsite de mijloace

1) Egalitatea An. XXXVII No. 19 din 7 Mai 1926.

2) Reformatorul VIII No. 407 și 409 April 1926.

3) Curierul Israelit An. XX No. 10 Aug. 1927.

4) Egalitatea IV No. 34 Anul 1893.

și câte 6 centiliri spirt pentru fiecare soldat, ori cât va fi numărul lor și pe tot timpul cât va dura desinfectarea din cauza boalelor ce dominau atunci.

1) In anul 1916 la sinagoga mare din localitate s'a ținut în ziua de 21 Februar un împunător regem pentru odihna sufletului mult regretatei Regine Elisabeta, în prezența întregii populațiuni evreești.

Regemul a fost celebrat de oficialul Michel Reicher, după care d. S. Cerbeanu directorul școlii Israelito-Română a ținut o documentată cuvântare, arătând marele calități, munca fără preget și pe tărâmul literaturii și al filantropiei. Arată că slăvirea oamenilor mari cu asemenea însușiri liere comandat evreilor de însuși prescripțiunile religiei mozaice și citează următoarea maximă: „Toți iubitarii de oameni ai lumii, fără deosebire de credință, au parte la viața veșnică”.

2) In anul 1915 Comunitatea Evrească și secțiunea locală a „Uniunii” au organizat cu concursul corpului didactic al școlii Israelito-Română o festivitate a zilei de 10 Mai la care serbare au luat parte între alții d-nii: S. Ștefănescu judecător, Gh. Istrate Primar și Consilierii comunali. S'a deschis în sinagoga cea mare un regem, pentru odihna sufletului mult regretatului Rege Carol I.

Regemul era oficial de către cantorul Michel Reicher după care cantorul lăncu Bărlădeanu a celebrat apoi cu corul d-sale, un oficiu divin pentru creșterea și buna faimă a țării și a celor cari o cărmuesc.

Corul școlii Israelito-române condusă de d. institutor Ioina D. Filip a cântat imnul Regal. D-l S. Cerbeanu directorul școlii ținut o documentată cuvântare ocazională în care a trecut în revistă momentele mari din istoria țării.

A încheiat apoi vorbind de simțământul durabil de dragoste către țară al evreilor români.

In anul 1926 desvelindu-se monumentul ridicat în amintirea eroilor, Prefectul județului Ernest Kirculescu a lansat următoarea invitație 3):

1) Înfrățirea IV No. 9 Anul 1916.

2) Înfrățirea III No. 21 Anul 1915.

3) Reformatorul din 5 Februar 1923.

Cetățeni,

In ziua de 20 Iunie, a. c. ora 10 a. m. are loc în orașul Buhuși desvelirea monumentului ridicat în amintirea eroilor căzuți pe câmpul de luptă în războiul pentru întregirea neamului.

La această înălțătoare serbare comitetul de organizare din Buhuși a invitat toate autoritățile, armata, școlile și pe cetățenii orașului Piatra.

Este de datorria fiecărui român de a nu lipsi de la această sărbătoare națională care va fi un prilej de reculegere sufletească și un prinos de pioasă amintire pentru acei cari cu jertfa vieții lor ne au dăruit *România Mare*.

Pentru ca la această serbare să poată lua parte cât mai mulți invitați, s'a organizat plecarea unui tren special din gara Piatra N. Duminică 20 Iunie a. c. ora 8.30 a. m. și care se va reîntoarce din Buhuși la ora 3 p. m.

Prefectul Jud. Neamt

Ernest Kirculescu

In anul 1923 d. Leon și Luță Schwartz au dat 30 m. lemne tăiate și transportate pe a lor cheltimeală la domiciliul nevoiașilor fără distincție de religie.

In sinagoga marelui rabin Fridman au avut loc servicii religioase pentru ploae. Acest fel de servicii s'au făcut la asemenea ocaziuni și altele.

Felicitare

Arestarea dela Cercul „Prietenii Culturii”

D-l Polițai Victor Pantazopol bazat pe un denunț făcut de 2 lucrători dela fabrica de postav a făcut în ziua de 31 Mai o descindere la sediul cercului „Prietenii Culturii” de unde a ridicat toată arhiva și mobilierul cercului. Poliția a făcut apoi o perchezitie și la președintele cercului unde s'a

găsit o bibliotecă cu cărți românești toate legate. Sau mai găsit câte-va ziare „Viața Muncitoare” și corespondența de la acest ziar cu privire la conturi.

În baza celor găsite s'a arestat întregul comitet și încă 5 persoane cari au luat parte la discuție contradictorie ce a avut loc zilele trecute. În legătură cu aceste arestări s'au făcut o serie de descinderi pe la casele sus numiților,

Până în momentul de față sunt arestați 16 tineri cari vor fi trimiși inspectoratului de siguranță din Iași. Rezultatul cercetărilor nu se cînosce.

Ziua Eroilor la Buhuși

Eri s'a serbat cu o deosebită pompă serbarea zilei eroilor morți pentru patrie.

De dimineață toate școlile au sosit în fața Trimăriei de unde în corpore au pornit în spre biserică. Aci părințele Dumitru Costea a oficiat un serviciu religios. Răspunsurile au fost date de corul școlai condus de D-l Clement Podoleanu.

S'a format apoi un impresionant cortegiu care a parcurs străzile Bisericeii, Piatra și Bacău până la monumentul eroilor unde în plânselele văduvelor, copiilor și a părinților s'a făcut pomenirea a celor 58 de eroi morți pentru patrie. După terminarea serviciului religios Părintele Costea a ținut o frumoasă cuvântare arătând importanța zilei de azi. În acelaș senz a vorbit D-l Gh. Blaj și Neculai Nedelcu singurul veteran rămas în viață din războiul din 1877. A urmat apoi un praznic iar corul școlai primare a intonat diferite cântece. Au asistat toate autoritățile.

Din Reformatorul No. 444 6 Ianie 1927.

Orășelului și Comunității Israelite Buhuși

Să te binecuvânteze Domnul și să te păzească. Să lumineze Domnul fața sa peste tine și să te miltuiască. Să-și întorcă Domnul fața sa spre tine și să-ți deie tîe pace. AMIN!

IOSEF KAUFMAN

JOSEF KAUFMAN

CRONICARUL EVREILOR DIN ROMANIA

— PIATRA-MEAMȚ —

IV

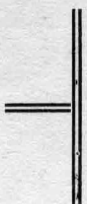
CRONICA

COMUNITĂȚII ISRAELITE

— DIN —

Târgușorul Bozieni

Tom. II

ASCULTĂ ISRAEL!

Domnul DUMNEZEUL Nostru

Domnul unu este

*Ajutorul meu e dela Domnul, Ziditorul
Cerului și al pământului. Lăudat fie numele
glorioasei sale împărății în vecii vecilor,*

Amin!

1

Intemeierea și istoricul târgușorului Bozieni

Cu toate că acest orașel aparține iarăși județului Roman totuși după cum am promis în prefața primului volum și având tot materialul istoric relativ la acest orașel fac deci monografia lui după promisiune.

Târgușorul *Bozieni* este situat în parte din centru, pe ambele lături a drumului județian Piatra-Roman la extremitatea răsăriteană a județului Neamț de 26 kilometri departare de Piatra și 19 kilometri departare de Roman. Târgușorul are o populație de 700 suflete între care 350 evrei, care se ocupă cu meserii de tot felul.

Bozienii ca sat datează din vechime, așa Uricarul Th. Codrescu Vol. 16, pag. 3—Leat 6954 (1446) zice că: Ștefan Vodă dăruiește stujei sale Dragomir (otlè) satul Bozieni ce este deasupra Albăi etc.

Târgușorul *Bozieni* a fost înființat de bogătaşul *Lupu Balș* pe la anul 1927. Nemuritorul *Dr. Elias Schwarzfeld* zice în volumul său: „*Un Isoria Evreilor din Moldova*” București anul 1914 pag. 65 zice că în anul 1838 găsim în această localitate 20 familii evreești, așezate ce e drept de curând toate fiind scutite de bir.

Acest proprietar *Lupu Balș*, dete evreilor loc de casă și dughene precum și loc pentru sinagogă și casa dascălească, loc pentru fereden și loc pentru țintirim.

În anul 1846 acest proprietar a făcut cu propria sa cheltuială 18 case cu dughene pe care le dete cu plata de bezmen la următorii evrei: *Alter Bacal, Ezra Naftule,*

Strul Bandel, Leibis Biber, Hers Leib Catz, Leizer Ciubotar, Lupu Horowitz, Avram Marru Waizer, Hers Leib Budester, David Boziener, Meier Morener, Haim Gros, Șomșen Haham etc. Aceștia dederă adevărata întemeiere a târgușorului, care crește în fiecare an.

Actualii evrei din localitate, urmașii celor pomeniți, sunt proprietarii caselor părințești, cu toate că este comună rurală; fiind rămași din vechine proprietari imobiliari. Proprietarii moșiei și acestui târgușor au fost al familiei Balș din Iași, a generalului Ioan Ghica (1873) care au țcut mult bine Evreilor din localitate.

În istoria Moldovei de potelnicul Manolachi Drăgăniți Iași 1875 Tom. II p. 63 povestește că în anul 1799 Yoda Const. Ipsilante a dăruit o moșie în Basarabia, lui Tufeci Basa Gheorghe pentru că a ucis pe fratele său în satul Bozieni fiind hoț de codru și la drumul mare.

II

Comunitatea

Mică, Comunitatea nici odată nu era organizată, ci din contra de foarte multe ori desbinată, toțiși există de mult precum și acum există un comitet ales de mica obște, care se ocupă cu administrarea celor câteva insuli tuțuni ce poșdă și anume: sinagoga, feredeuł, școala, Talmud-thora, caritatea și cimitirul; îngrijind și de săracii târgușorului.

Pentru acest scop întocmesc întotdeauna o mică taxă, asupra cărnei și păsărilor, din al cărui venit întreprin cele amintite și plătesc remuneratul hahamilor, care servesc în acelaș timp și de rabini. Toțiși au fost ca rabini: Rib Naftule, Rib Froim Fișel Friș și Moise Ițic Friș (fiul).

III

Sinagoga

Sinagoga Comunității înființată la întemeierea târgului 1827 ori 1838 a fost prefăcută în anul 1878.

Pe lângă aceasta s'a mai întocmit o altă casă de rugăcine, din cauza desbinării ce există în sânul obștei evreiești.

IV

Talmud-thora

Talmud thora există de asemenea de pe la anul 1838 și este frecventată și de copiii săraci, iar pentru copiii sunt câteva școli confesionale.

V

Feredeuł

Feredeuł există de la întemeierea târgușorului. El fu prefăcut în anul 1889.

VI

Cimitirul

Cimitirul a fost înființat în anul 1880, până la care dată decedații erau duși la Piatra ori la Roman. Leiba Ifrim a înființat cimitirul.

VII

Mues-Chiten și lemne pentru săraci

Pentru Mues chiten și lemne pentru săraci se colectează la cei căsătorii, dând ajutoare celor lipsiți de mijlăce.

VIII

Comerțul (îndeletnicirile)

Ramura de căpetenie al evreilor localnici este comerțul și industria manuală. Asemenea fac aci un întins comerț și de grâne și vie. Piteriile, cășăpiile, morile etc. sunt ale evreilor.

Fabrica de rachiu de drojdie este a unui evreu. Evreicele se ocupă cu țesutul pânzei de căneapă și bumbac și boitul lănurilor. Evreii de aci se ocupă foarte

mult cu stupi de albine, fabricând ceară, miere și meit etc. Asemenea se ocup cu cumpărarea și transportarea fructelor, din grădinele cele mari ce sunt pe aici.

Comertul cu grâne este prima lor ocupație. Unii din ei arendează terenuri de 11 cultivă și prin țărării din apropiere. În revista „Asachi” An. III 1882 arată că hanul cel mare este al unui evreu. Târgușorul are 10 băcării, 4 lipceni, 7 căruciume (p. 1055). Cășăpia este a prietății și arendată evreilor. În acel an (1882) s-au tăiat 53 vaci, 39 boi, 33 oi, 170 miei (pag. 1055). Pterea aparține proprietății și ținută de evrei. 3 croitori bărbătești, 2 croitori de damă, 2 cismari. Culișari și birjiari tot evrei.

Vorbind aci de indeletricile evreilor, mă simt dator să arăt că evreii de aci se ocupau și în timpul primului monopol cu tutun.

În anul 1867 Leiba Frim de aci cere a i se elibera un alt brevet. Iată cererea :

¹⁾ **Domnule Casier,**

Anexat am onoare a vă prezenta declarația mea prin care cer a mi se elibera un alt brevet în locul anexatului aici cu No. 1473 pentru exercitarea comerțului de tutun în comun cu *Boziemi* pl. Mijloc, acest județ, și vă rog să bine-voiți a face ca să mi se elibereze prin mijlocirile ce aveți²⁾.

1867 Oct, 18

Leiba Frim

No. 2

D-sale

D-lui Casier Distr. Neamțu.

¹⁾ Atari cereri sunt multe individuale și în corpore din orașe și sate ale avreilor.

²⁾ Casieria Neamț. 1867 No. 13 Dosarul Avizarea la clasa după modificățiunile introduse la 1 Oct. 1867. Posesia mea.

În anul 1868 Primarele de aci către Casierul județului cere a se îndatora pe Leiba Frim a se face debitul la Regie pe lunile Noembrie și Decembrie 1867. Iată actul :

R O M A N I A

868 Iunie 18 zile

PRIMARIA
COMUNEI BOZIENI

No. 659

¹⁾ **Domnule Casier,**

La nota Dv. No. 115 relativă a se îndatori pe tatălul Leiba Frim, așa face de bitul la Regie pe lunile Noemb. și Decemb. 867 precum și de Ian., Febr., Martie, April și Mai a. c 868. am onoare a vă supune cunoștinței că numitul detalișt și s'au făcut debitul pe 5 luni în capitala lași pentru care posedă factura sub No. 165. Iar cât privește pentru două luni ce nu le are făcute i s'au pus aspre execuții de a le face și pe acele. Despre care în respect vă refererez spre regulă.

Subscris Primarul (*indiscitr.*)

D-sale

D-lui Casier General al Distr. Neamțu.

Tot în acest an sub prefectul către Casieria județului arată că de 3 luni n'a făcut debitul de tutun, tot acel Leiba Frim. Iată actul :

¹⁾ Adm. Financ. Neamț. Dosar No. 5 An. 1868 Tutun Mijlocirilor spre executarea debitantilor la facerea debitului, la cari sunt obligați Posesia mea.

R o m a n i a
SUB-PREFECTURA
PL. MIJLOC

1868 *Decembrie* 30

No. 3770

1) **Domniile Casier,**

Văzându-se că debitantul Leiba Frim din târgușorul *Bozieni*, comuna cu același numire, n'a făcut debitul de tutun pentru trei luni de zile până la finele anului nici chiar după invitațiile ce i s'au făcut. S'a găsit mai înainte de a se primi cererea Dv. cum se prescrie la art. 40 din regul. legeri, a se aplica art. 39 numai în ce privește închiderea prăvăliei, rămăind a se executa în totul de către Dv. sau după o autorizație din partea Dv. și art. 40, 41, 42. pentru care vă și rog a lua cuvenitele dispozițiuni.

Primiți D-le Casier încredințarea consid. mele,
semnat sub-Prefect, *Apostoleanu*

D-sale

D-lui Casier Jud. Neamțu.

IX

Societăți

Societăți n'au prea existat aci. În anul 1899 dominând desbinare în comunitate și venind profesorul lonaș *Schachter* fonda soc. sionistă secția „Sam. Pinkes”, compusă din 45 membri, sub președ. d-lui *Simon Schmarak*. În Martie 1903. s'a fondat soc. *Damelor*, prin inițiativa d-nei *S. Litner*. Scopul societății era să mărite fete sărace și a se ajuta lebuzele sărace.

1) Adm. Financ. Neamțu. Dosar No. 5 An. 1868 Tutun. Dosarul Mijloacilor spre executarea debitantilor la facerea debitului la care sunt obligați. Posesia mea.

În anul 1914 a fost aci secția Uniunea Evreilor Pământeni sub președ. lui *Moritz Fischer*, *Meir I andman* și *Froim Herșcovici* (vice președ.), *Mendel Bandel casier*, *Sami Bandel secretar*, *Manea Ifrim controlor*, iar membrii *Strul Turner*, *Moise Leib*, *Bercu Bandel*, *Rubin L. Ifrim* și *Leizer Catz*.

X

Contribuții

Toată lumea pământeană plătea toate felurile de contribuții afară de supușii străini cari nu plăteau multe din ele. Așa unul *Haim Trau* de aci face asemenea reclamațiuni și cere scutire. Iată cererea către consulat :

Onorabilei C. C. Aghenție și Grl. Consulat !

Haim Trau locuitor din *Bozieni Distr. Piatra*

S u p l i c ă

Precum din registrul pașapoartelor se vede, că subsemnatul am depus pașaportul meu cu data *Constantinopol* în 7 Ianuarie 856 No. 583 la aceasta onorabilă Aghenție, spre reînnoirea acestuia. Generalmente se știe că din partea autorităților locale s'au introdus între alte dări și cea personală, personală zic de care *supușii* Austriecești sunt scutiți.

Fiindcă nu cunosc legile, apoi până în prezent, am tot plătit citata dare la sub prefectura din *Bozieni*. dar acum informându-mă bine că supuși străini în adevăr sunt scutiți de a plăti o dare ca acea personală, apoi socot de cuvință a mă adresa onorabilei mele protecții, rugând'o să binevoiască a interveni locului comp. ca să mă scutească de acum înainte de plata unei așa dări, iar banii cari i-am dat până acum să se fie în socoteala dărei patentată ce am a plăti pentru viitor.

Urmează iscălitura în evreește.

1864 *Februarie* 4/15 Iasi.

Iată și nota consulatului tot în această chestiune :

No. 1630. Dos, 2771.

Iasi in 3 Martie 1864

NOTĂ

Cu împărtășirea suplicii supusului c. r. *Haim Trau* locuitor la *Bozieni* în acel district. Agenția și Consulatul General cu onoare poartă pe onorata Prefectură ca să binevoiacă a lua în considerație cele expuse în ea și a înainta cuvenita lucrare spre scutirea sa de contribuția personală, precum de ași șterge din listele pământurilor.

Consul C. R. (*indiscifr.*)

Onor. Prefecturei a District. Neamț Piatra

Acuma când un contribuabil se strămută în alt oraș sau sat, era urmărit de fisc. Iată o asemenea urmărire :

DEPARTAMENTUL FINANSELOR

1) Adm. Ținut. Neamțu

Ispravnicia de Tecuci prin raportul No. 6620 încunoștințează că din No. jidovilor cunoscuți după catagrafia la târgușorul Colonești, a căror dări nefiind cuprinse în taxie sau siguripit prin chezașie dată unul pentru altul ; Jidovul Herșcu ot Lazăr s'ar găsi strămutat în târgușorul *Bozieni* acel ținut. asupra căreia figurează rămășițe întreaga dare de la începutul prestației următoare.

Se scrie acei Ispravniciei ca să cerceteze și aflând pe numitul în acel târg de îndată cu convoi să se trimeată la zisa Ispravnicie escolisind rămășița va asigura pe viitor și plata dării sale până la sârșitul Eptastiei următoare iar de rezultatul va raporta.

Isc. Șef. Depart. }
Isc. Șef. secție. } *indiscifr.*

Secția I. No. 6619 1854 Noemvrie 25 zile.

1) Adm. Financ. Neamț Dosarul Tacsiei No. 1 Anul 1854.

XI

Felurite

Subchirurgul Sam. Margulies a fost numit prin decretul Ministerului de Interne agent sanitar la circumscriptia Bozieni (*Egalitatea VI No. 19 An. 1895*).

În anul 1867 Evreu, lancu Pitar din Bozieni fiindcă a fost antreprenor de pâine pentru arestul subprefecturei, și fiind plătit, subprefectul intervine la Prefect spre a fi achinat, Iată adresa :

R o m ă n i a

1867 Iunie 12

SUB-PREFECTURA
Arondismentului Mijlociu

No. 1661

Domnule Prefectu,

Motivat de noua plângere ce am priuit dela Evreul lancu Pitar din târgușorul Bozieni, în privința unor bani ce ar avea a lua pentru pâinea ce a distribuit asistenților aflați la Subprefectură în anul 1866 luna Aprilie, și pentru care conservă chitanțele Adjutorului Sub-prefecturii de atunci Domnul Panaitte Anghil.

Am onoare a vă ruga să bine-voiți a dispoza rezultarea raporturilor No. 2301-3582 din 866 și 867 din acest corentu. Căci numai astfel sa va putea pune capăt stăruițelor ce ne contenit numitul evreu întreprinde la Sub-prefectură.

Binevoifi vă rog Domnule Prefectu a primi încredințarea prea osebitei mele considerații.

Sub-Prefect, *indiscifr.*

Adjutor, *indiscifr.*

Domniei-Sale

D-ului Prefect al Județului Neamț.

Patentarii Jidovivi din Bozieni

Lista patentarilor Moldoveni și Jidovi, dat pe târgușorul Bozieni 1859 lancu sin Herșcu, Strul sin Haim Schwartz, Strul Bandel, Fișel Bandel, Alter sin Moise Buim, Șmii sin Simon stoler, lancu Bandel, Haim sin lancu Caldaran, Moise Dascal, Moise Leib croitor (Psat), Avram Stoler, Uren Stoler, Aller croitor (Leiblatz), Avram sin Samuil, Frim Talpalar, Iie sin lancu, Strul Terner, Aizic croitor, Zumer Haham, Leizer sin Leiba, Bercu Biber, David sin Izbir, Marcu Dascal, Solomon Croitor sau Șulim, David Leiba sin Avram, Haim sin Herșcu, Hascal sin Moise Nusim, Ezra sin Naftuie, Leizer Ciubotar, Calman sin lancu, Avram Botoșineanu, Avram Leiba, Zisu Leibel, Faibiș, Fereduar, Marcu Caldaran, lancu a Babei. 28 Patentari pământeni și 4 supuși Total 32 evrei patentari.

No. 1086 Anul 1859. (Dosarul și actul este în posesia mea).

În anii 1848 și 1853 atât rușii cât și nemții au staționat aci în quartir la evrei, aducându-le multe rele, prin prădăciunile ce făceau târgoveților.

Focuri au fost aci în două rânduri adică la 1864 și apoi la 1879, cauzând multe pagube și evreilor de aci.

XII

Din ale lumiei valuri

În anul 1881 cu ocaziunea aplicării legii Licențelor și evrei din Bozieni au avut de furcă, după cum se va vedea din următoarele acte:

Domnule Ministru,

Subsemnații comercianți domiciliați în târgușorul Co-runei *Bozieni* plasa mijloc județul Neamț. Având licență pe numele nostru, pentru a exercita vindere de băuturi spirtoasă și fiind că pe o parte ați binevoit a ordona închiderea

stabilimentelor ca neavând dreptul a exercita asemenea misiune iar pe de alta spre ami consuma băuturile ce m-ar fi mai rămas, ați bine voit a da un nou ordin, prin care ne dați dreptul a mai exercita asemenea misiune până la 31 Decembrie inclusiv, și fiindcă expirarea temerei din svon public că onorab. guvern, ni-ar confisca băuturile noastre ca fraudulos introduse și vândute de noi, nea făcut a declara la închiderea cărcimelor că nu avem băuturi din care cauză nu ne putem și noi bucura de al Il-lea ordin al D-voastră, și fiindcă este aproape de înțeles că nimeni din noi nu s'ar vărsa pungile pentru a plăti licența dacă în realitate nu am avea fiecare băuturi de tot soiul.

De aceea vă rugăm cu cele mai profunde și devotate respecte bine-vojiți a ne da și nouă voie pentru a exercita menționata misiune spre a ne consuma băuturile ce le mai avem.

Bine-vojiți vă rugăm d-le Ministru a primi profundele noastre respecte.

lancu Gebâr, L. lancu, Haim Bandel,

Nusân Frim, Ezra Naftuie

1881 Oct. în 10/22 zile

D-niei sale D-lui Ministru de Interne.

15 Oct.

Se recomandă în original D-lui Sub-prefect al plășei mijlocul, care va cerceta în persoană cazul și adevărindu se va face a se executa ordinul circular al D-lui Ministru de finanțe No. 31914 comunicat cu No. 12148.

P. prefect, *indiscifr.*

1881 Octombrie 15

D-le Prefect,

Subsemnații Comercianți și declarați cu licență pe nu-

mele nostru în comuna Bozieni suntem confiscăți de bănturile ce le avem de d-nii Agenți fiscali în baza ordinului Ministerial, dar vedem că în prezent la mai mulți comercianți de categoria noastră li s'a dat libertate a-și desface bănturile în oricare termene.

Venim cu respect D-le Prefect a vă ruga să binevoiti a dispoza de a ne lăsa și pe noi a ne desface băntura în termenul ce veți fixa, supunându-ne în totul legilor în vigoare. Bine-voiti vă rugăm D-le Prefect, a primi respectele ce vi le purtăm.

Leiba sin lăncu, Nusăna Frim, Haim Bandel.

Iosub Gutman, Iada Leiba Biber, Iada Leiba crismar

D-sale

D-lui Prefect al Județului Neamț.

4 Noembrie 1881

R o m ă n i a
SUB-PREFECTUL

Plăsei Mijlocu

jud. Neamț

No. 3905, 1881 Noembrie

Se va pune cazul în deliberarea consiliului comunal.

Iscălit. *indiscifr.*

D-le Prefect,

La ordinul Dv. No. 13010 am onoare a vă refera că după încredințarea dată de Domnul Primar al comunei *Bozieni* prin raportul No. 1502 arată că deși jidovul *Iancu Gheiberg* posedă licența No. _____ pentru stabilimentul său care n'au prezentat spre a se înainta la destinațiune și taxa pe trimestrul de Octombrie n'au achitat la biroul percepției, fiind că s'au dat la scădere din timpul închiderii stabilimentului,

Bine voiti vă rog D-le Prefect a primi asigurarea prea osebitei mele considerații.

Sub-prefect, *indiscifr.*

Domniei-sale

Domnului Prefect al Județului Neamț.

4 Noembrie 1881

R o m ă n i a
SUB-PREFECTUL

Plăsei Mijlocu

Jud. Neamț

No. 3903, 1881 Noembrie 3

Se va pune în vederea D-lui Sub-prefect de mijloc ca cazul trebuie supus aprecierii consiliului comunei Bozieni.

Iscălit. *indiscifr.*

Domnule Prefect,

În urma ordinului Dv. sub No. 13011 cercetând tângu-irea evreilor din Târgușorul *Bozieni* relativă la oprirea lor de a mai exersa spicivă de bănturi spiroase, am constatat următoarele:

La 1-in Octombrie expirat predecesorul meu primind ordinul Dv. sub No. 11886 au procedat în unire cu agentul controlor al circumscripției a 11-a la revizuirea stabilimentelor deschise pentru vinderi de bănturi spiroase din zisa comună și negăsind nici un soiu de bănturi la petiționari, prin procesul-verbal cu No. 406 au dispus închiderea acelor stabilimente pe reson că persoanele ce exersau asemenea comerț, nu întrunesc condițiunile cerute de legea licenților, dându-se de către comună la descărcarea licenților ce li s'au fost liberat.

Sub Prefect *indiscifrabil*

D-niei-sale

D-lui Prefect al Județului Neamț.

În anul 1882 aceeași chestie. Iată actual :

Proces-Verbal

No. 3

Anul una mie opt sute optzeci și doi Luna Ianuarie una. În urmarea ordinului ce am primit dela D-l sub-prefect respectiv No. 4740 prin cari comunică în Copie Telegrama D-lui Ministru de finanțe No. 42399 în privința măsurilor ce trebuie a se lua pentru închiderea Stabilimentelor de băuturi spirtoase dacă debitanții nu au desfacut toate băuturile până la 31 Decembrie 1881 iară restul ce se va găsi să se sigileze de Primărie permițându-le vânzarea acestor băuturi în o singură dată cu rădicată spre desfacere.

Subsemnatul în unire cu notarul Comunei și vătăjeii comunali fiind perceptorul decedat, procedând în conformitatea menționatălor dispozițiuni la stabilimentul evreului Hascal son Herșcu din acest târgușor *Boziemi* sau văzut că posedă băuturile următoare.

1) 45 vedri vin din anul 1881 în două vase cu cercuri de fer așa date în sala hotelului, 250 vedri vin vechiu adică 80 vedri vin roșu și 170 vedri vin alb în nouă vase cu cercuri de fer așa date în beci și 4 vedri rachiu în tina balercă cu cercuri de fier așa date tot în beciu toate acestea aproximativ cari sigilându-se în citatul beciu a stabilimentului cu sigiliul Primăriei în condițiunile citatului ordin adică de a avea voie când îl va vinde în total cu rădicată să se elibereze de autoritatea acestei comuni prin asistența și a perceptorului Comunal.

Și tot odată până la desfacerea în total s'au autorizat ca în unire cu subsemnatul, Perceptorul comunal și Proprietarul băuturii ca când ar avea necesitate de revizuirea băuturii lor din poloboace să se deschidă beciul și să se îngrijească de conservarea lor și

2) La stabilimentul evreului Leiba Frimu s'au găsit 60 vedri vin alb din anul 1881 cu aproximație în două poloboace cu cercuri de fer așezate unul în sala dughenii și unul în ogradă, cari sigilându-se cu sigiliul Primăriei în condițiunile menționatului ordin adică de a avea voie când îl va

vinde în total cu rădicată să se elibereze de autoritatea acestei comuni prin asistența perceptorului Comunal și cu autorizația autorităților în drept.

În fine din toate cele constatate văzând că numiții debitanți din această comună Bozieni unde este situat și târgușorul cu asemenea numire, nu sunt alegători și prin urmare nu au calitățile cerute de legea licențelor.

Am dispus pe o parte sigilarea acelor băuturi și închiderea stabilimentelor în cari dânsii exercitau în trecut vânzarea.

Trimit pentru cari s'au redejătat prezentul Proces-Verbal subsemnat de toți cei în drept înaintându-se D-lui Sub-prefect respectiv spre cuvenita regulă.

Primar, *N. Condrea*

Secretar, *indiscifr.*

(L. S.)

Martori { Ionu Apostu
Thodoru Ionniță

Debitanți { Hascalu sin Herșcu
Leiba Frim

1) În anul 1883 Primăria impune evreilor a-și procura bilete de liberă petrecere fără excepție de e pământean ori supus străin, din cauză că n'a înțeles ordinul onor Ministerului de interne care zice numai străinii supuși străinii. Pe acel timp toți evreii în general erau considerați ca străini.

2) În anul 1884 vestitul Polochromiadis, trecând pe aci într'o zi de târg, strănse un mare număr de țărani împrejurul său, pe cari îi excita contra evreilor. Primarele îl arestă și după ce întrebă telegrafic pe d. Prefect al județului îl puse în libertate.

3) În anul 1886 4 evrei de aci având neînțelegere cu niște țărani pentru 5 ocale sare fură arestați și bătuți iar rudele celor arestați săriră în ajutorul lor scoțându-i din

1) Fraternitatea V No. 41.

2) Fraternitatea V No. 47.

3) Revista Izraeliță An. I No. 13 și 15.

arest deci aceștia fură înaintați parchetului, dați judecăteli, stând înaintea curței cu juri, fiind condamnați pentru abuzul lor.

⁴⁾ În anul 1895 fiind procesul curței cu jurați al ucigașilor lui Isac Blumentfeld din Bozieni și al celor 27 hoți cari au săvârșit 18 omoruri și tâlhării asupra Evreilor și pe Iosif Zumer din Bicz, apărătorii criminalilor, spre a ușura și scăpa pe clienții lor, vărsară felurite acuzațiuni puerile contra evreilor în general, din interes, căci în fond ei au fost apărătorii Comunității Israelite din Piatra, în chestia cimitirului și altele.

Altfel evreii de aci trăesc în cele mai bune relații cu Românii cu cari stau în relații intime de afaceri și prietenie

Dăm aci și copia unui peciu din anul 1852 :

Noi Grigore Alex. Ghica V. V. cu mila lui D-zeu

Domn al țării Moldovei

P E C I U

I . . . s ă n . . . din târgușorul Bozieni ținutul Neam-fului, după cercetarea și înscrierea Komisei Karagraicești, fiind socotit pe temeiul așezământului între oameni fără căpătău, s'au așezat ca să plătească la Visteria Statului trei zeci și șase lei pe tot anul în 4 Tribuni, în care s'au socotit și adausul de 8 parale la leu pentru ținerea jandarmlor.

Drept aceia spre a fi cunos ut în rânduiala arătată, i s'au dat acest peciu protocoilit de d lui Vel Visternic și încredințat cu pecetea Domniei noastre.

Iscălit Vel Visternic, *indiscifr.*

Iscălit șef secției *indiscifr.*

No. 69 Anul 1852 lași.

Tu Doamne, împărtășești pe om cu conștiință și înzestrezi pe muritor cu pricepere ; împărtășește-ne de la tine cu știință, pricepere și înțelepciune. Lăudat fi, Doamne, care împărtășești cunoștința !

AUTORUL

Fragment din istoricul Evreilor

DIN TRANSILVANIA

(Tulgheș, Borsek etc)

După istoria universală de Schlosser și altor istorici este că primii Evrei ce au fost aduși în Transilvania de regele Persilor Xerxe I (480 a. chr.) fiul lui Darius, învins fiind de Greci la Salamina și la Plataea ; aceștia s'au și stabilit în această provincie, fiind din acel timp.

După izvoarele altor istorici este că evreii de aci au fost aduși pentru colonizarea Daciei de către Traian. Lucru sigur și cert este însă că ei sunt aci stabiliți din timpul romanilor (vezi Tom. I pag. XII „Vechimea evreilor în jud. Neamț“.)

Ducii Ungariei și Transilvaniei aveau mulți evrei pe prietățile lor din cele mai vechi timpuri (secol XI și XII). În toată Ungaria și prin urmare și în Transilvania starea lor a fost bună.

Regele Bela al III-lea (1190) le asigura deplina siguranță și libertate. Regii Ungariei angajau chiar pe Evrei ca administratori financiari din care cauza Papalitatea a excomunicat regatul Ungariei. În anul 1244 Regele Austriei Friedrich I. a decretat legi restrictive contra Evreilor, care legi fură aplicate și în Ungaria.

În anul 1386 Evreii din mai multe localități ale Ungariei și Transilvaniei au fost masacrați prin revoluționi in-terne. Cel mai însemnat timp din istoria lor este că în anul 1578—1580 s'a decretat Art. 22 din regulamentul votat de Adunarea Națională din Cluj că Grecii și Evreii nu pot

exercita nici o afacere decât în localitățile permise. Între locurile permise a fost Alba-Iulia (Gyulafehérvay).

În secolul a XVI-lea Ungaria cade sub stăpânirea Turcilor, ei sunt acuzați că țin partea lor. Sub Maria Tereza Evreii din Transilvania plăteau un impozit anumit și fix. În anul 1745—1750 Evreii din Transilvania au ajuns la cel mai mare progres religios și moral sub monarhia Habsburgilor.

În anul 1623 Ex Ducele Gabriel Bethlen a acordat Evreilor multe favoruri, anulând ordonanța votată de Adunarea Națională din 1650. Regele George Rakoczy al II-lea le opri în orașele fortificate. Împăratul Iosif al II-lea (1791) a destinat Alba Iulia ca reședință Evreilor, unde au avut cea mai mare și însemnată comunitate, unde avură și Tribunal confesional.

Rabini marcanți au fost: Iosif Reitsz Aurbach (1742) Marguies din Moldova (1778—1817) etc.

Sămbatianii sunt cei mai însemnați factori în istoria Evreilor din Transilvania. Această sectă din creștini s'a pro-pagat prin influența reformelor, fondată în anul 1588 de unul *Andrei Eössv*. Ducii i au persecutat din care cauză s'au împulinat. Astăzi mai sunt în Bözöt-Ujfalu. Evreii din Ungaria și Transilvania au luptat în revoluția din 1848 al căror martiri au fost: Heinrich Spizer, Michel Halpern secretarii lui Koschut etc.

Iosif al II-lea (1782) desființă edictul tolcranței și taxa „Leibzol” și dă multă libertate evreilor.

După ce am arătat istoricul Ardealului, deci sunt dator a descrie comunitățile din Ardeal care aparțin acestui județ. Acestea sunt :

Comunitatea din Tulgheș

Acest orașel este așezat pe malul pârâului Bistricioara, având case multe și mari ca într'un oraș. Localitate industrială și prăvălii.

Acest orașel a fost sat dar ca orașel există de aproape 100 de ani. Are până la 60 locuitori evrei, cari își au o *sinagogă* care în timpul războiului mondial a fost ruinată și care după război s'a reînnoit, iar acumna 4-5 ani

s'a prefăcut într'o frumoasă clădire cu câte-va camere alăturate. E de amintit că cât timp zisa sinagogă a fost ruinată, enoriașii au făcut rugăciune într'o casă particulară. Școala nu exista aci și nici măcar Talmud-thora, decât numai că un melamed sau 2 melameden (învățători), învațau cu copii într'o cameră a zisei sinagogi.

Haham este numai unul care servește și ca moil și ca psalt etc. *Baia* este din timpul întemeierii orașelului. Ea este o clădire igienică și cu aburi.

Cimitire sunt două, unul vechi din timpul înființării orașelului și altul nou, cu Oil și Zaplas de 8 ani.

Cimitirul nou are morminte cu pietre sepuierale (*matifes*) adică pietre în picioare și pietre culcate pe morminte (tom). Unele pietre sunt și de marmoră. În cimitirul cel nou sunt înnumerate și rămășițele eroilor din războiul mondial, cari au fost adunate de pe câmpuri unde au fost înnumăți.

Tulgheșul este localitate mai mult industrială, având mai multe fabrici de cherestea. Aci se face un comerț înlins cu lemne, și cel mai mare negustor de lemne este *Zelig Șmilovici*. În general vorbind Comunitatea cu Epi-tropia ei există de 60-70 ani precum și acumna există Epi-tropia Comunității sub președenția valorosului *Dr. Gherș-hon* care are și multă energie, îngrijind de săraci cu cele necesare, iar în timpul iernei cu lemne și la Paște prin *crues* chilen cu azime și cartofi etc.

Farmacist este unul singur care este evreu.

Rabini actualmente nu sunt. Acumna 15 ani a fost unul Chanoch, care ținu loc de rabin. Moise Mordche e cel mai cult hebraist.

Învățăământul după cum am arătat se face particular. Unul Nutkeole, e învățător cam de după război, iar înaintea zisului război a fost unul Kalai, care era om cult și modern. În Tulgheș mai fac comerț și industrie de cherestea : Bercu Weinrauch, Zelic Șmilovici, Haim Simon, Strul Moritz, Marcu Meirovitz, Simon Solomon. În vechime acest comerț se făcea de către Mordche Arie Marcovici, Haim Șulim, Aron Zisu zis Aron Moise și alții.

Comunitatea din Borsek

Orășelul Borsek, la izvoarele râului Bistricioara, este la 20 kilometri depărtare de Tulgheș. Acest loc este însemnat prin izvoarele sale cu ape minerale, care vindecă multe boale. De aci se aduce apa numită „Borvis” de la renumitul izvor Borsek care vine în fostul comitat Ciuc, în drumul Jud. Neamț din Ardeal. Acest orășel are 30 familii Israelite, care se ocupă cu comerț și meserii etc. Are o sinagogă de lemn spațioasă. Ea a fost ruinată în timpul războiului mondial 1916—1918 și acumina de cu rând fu prefăcută.

Epitropia Comunității actuale se alcătuiește din următoarele persoane: *Aizic Iacob* președinte, *Spliman Mohr*, *Casier*, *Marovici* cel mai vechiu negustor de aci, *Actualul președ.*, *Hadel Gyula*, *Matiăș Ghersohan*, *Strul Isac* și *Dav. Brecher*.

Comunitatea posedă o baie cu bazin (mikte). *Cimitir* este înființat de după război, unde sunt înhumați mulți eroi. *Rabini* nici n'au fost nici nu este. *Hahami* este unul care servește și ca moil și ca psalt. Școala Comunității nu este ci numai particulară. E de remarcat că aci *ra-binul Friedman* din *Buhuși* își are o frumoasă vilă, unde vine în fiecare an cu familia sa.

Com. Bilbor

Este un sat care vine în apropiere de Borsek și Tulgheș. Are 5 familii Israelite: *Șmilovici* *Ițic*, *M. H. Iosupo vici*, *Moses V. Iner* etc. Aci a locuit d. *Tonaș Rufel* acturalul antreprenor al *Hotelului Continental* din *Piatra-N.* născut acolo și având proprietăți acolo.

Löbel Aron a fost acolo *Primar* neîntrerupt aproape 20 de ani fiind bărbat inteligent și cu mare energie. Acesta a fost socrul d. *lui Rufel*. După război stabilindu-se aci unde a murit în anul 1927. Locuitorii evrei cari aparțin la Comunitatea din Borsek sunt: *Ițic Șmilovici*, *M. H. Iosupovici*, aceștia se mai ocupau cu exploatarea de păduri și comerțul de cherestea.

D-1 *Șmilovici*, fiul *Dr. Șmilovici* și ginerele său *Dr. Ghersșhon Matiăș* au de asemenea fabrici de cherestea, atât aci cât și în Tulgheș.

Com. Corbu

Această comună are 5 familii evrei: *Strul Moritz*, *Zelic Șmilovici* și fiul său *Herman*.

Alară de aceste locuri mai este *Bicazul Ardelean* unde se găsește „*Valea Jidaniului*” și unde după tradiție se asigură că pe aceste locuri sălășluia vestitul rabin: *Israel Bal Sentoș Hakoides*.

A ta Doamne este mărire, puterea, fala, izbânda și strălucirea ca tot ce este în cer și pe pământ. A ta Doamne, este împărăția și înălțarea. Lăudat fie numele glorioasei tale împărății în veii vecilor. AMIN!

Laudă și mulțumire căt-re Omnipotentul Creator!

Cum să răsplătesc Domnului, pentru toate binefacerile sale către mine? Paharul mântuirii vreau să ridic și numele Domnului vreau să chem. Făgăduelile mele vreau să le plătesc Domnului.

O Doamne! fiind-că ai dezlegat legăturile mele istorice, mai învrednicit și mi-ai împlinit idealul vieții mele, Tie voi să-ți jertfesc, jerttă de mulțumire și numele Domnului vroiu să chem, făgăduelile mele vreau să le plătesc Domnului și de aceia zic: Lăudat fii Doamne, Dumnezeuul nostru, regele Universului, care în îndurare și milosivirea Ta mi-ai păstrat viața, m'ai susținut și mai ajutat să ajung vremea aceasta,

Așa dar, Domnul este mântuirea mea! Lăudați și slăviți pe Domnul împreună cu mine și să înălțăm numele lui deodată! Lăudat fie numele glorioasei Sale Împărății în veii vecilor. Amin!

IOSEF KAUFMAN

IUBITE CETTORI!

Preocuparea mea în ramura istoriei evreilor din România, m'a făcut într'un timp om nenorocit; perzându-mi cariera comercială părintească unde cu siguranță a-și fi progresat,

De la etatea de 18 ani m'am ocupat cu cercetări istorice, descoperiri de documente și pietre vechi sepulcrale etc., care toate acestea erau legate cu cheltuieli mari, deosebit de timpul material ce am sacrificat pentru acest scop. La început, toate le făceam cu cea mai mare plăcere, închipuindu-mi iluziuni de cea mai mare recunoștință, apoi deprimându-mă degenerează în boala cronică de care nu mă mai pot debarasa; cu toate că sunt corvins de contrariul iluziunilor mele, în decepții triste de desconsiderație, dispreț și persecuțiune chiar, din partea unora din coreligionarii mei (contrar obiceiului celorlalte popoare care venerază pe acei care muncesc și se sacrifică pentru ele).

Nevoile casei și ale familiei mele m'au silit de multe ori a înceta cu această deprindere, dar gândindu-mă că muncind fără preget atâția ani în această spinoasă carieră, în care timp am reușit a aduna un material istoric foarte abundant și prețios cu care pot face bogate fragmente istorice atât ale Comunităților noastre în general cât și ale evreilor în special. Aceasta mă căznește mai rău de cât iadul infernal... și istoria neavând limită, deci sunt împins și silit moralmente a continua cât voi trăi pe această cale.

Pentru mine, în interiorul sufletului meu sunt fericit că împlinesc o sacă misiune, iar pentru soția și copiii mei însă această fericită a fost tradusă de multe ori în lipsă, necaz și suferință. Muncesc singur fără ajutorul nimănu, din care cauză am devenit suferind. Mulțumesc eternului Creator că am isprăvit această lucrare din pânza țesutului meu.

Doresc ca prea scumpa mea Patrie să devie pentru veci puternică și glorioasă și să strălucească peste tot globul terestru, ca mândrul soare, iar Comunitățile ce descriu aci, să progreseze pe toate căile propășirei, devenind Comunități bine organizate care să servească altora de model și normă!

Rog pe scumpa mea soție Jetty și iubiiți mei copii Dr. O. Kaufman Cosla, Isaac și Bernhard Kaufman ca să mă ierte pentru lipsa și suferințele ce au îndurat ca mici copii din cauza ocupațiilor mele pe ogorul istoriei evreilor din țară, dorindu-le din adâncul inimei mele în schimbul suferințelor ce au îndurat, ani mulți și fericiți!

Mulțumesc de asemenea d-ilor tipografi Avram I Segall & Mișu Steuerman (Tip. Record) pentru că m-au făcut această lucrare foarte constituincios. asemenea și zărilor tipografi Izidor Segal, Herman Weisbein, Josef Almașanu, Mișu Goldenberg și David Alterovici de al căror lucru sunt foarte mulțumit și D-lui M. Moscovici, în al cărui atelier s'a broșat această lucrare.

Asemenea mulțumesc din toată inima Epitropiei Co. u miștei Israelite și societății sacre: „Chewra Kedoscha“ de aci precum și scumpului și iubitelui meu fra Dr Kaufman Cozla și tuturor aceloră cari m'au subvenționat și s'au abonat la opera mea, dându-mi puțință spre a o putea lipări. Benedicțiunile Cerului asupra acestor ai mei binefăcători pe care în veci le voi binecuvânta, păstrându-le a mea mulțumire și recunoștință.

Sfârșesc cu rugăciune Divină: Să vă binecuvânteze Domnul și să vă păzească. Să lumineze fața sa spre voi și să vă miluiască. Să și întorcă Domnul fața sa spre voi și să vă deie vouă pace, viață lungă și fericită. Amin!

IOSEF KAUFMAN

Piatra-N.1929 Septembrie

S F A R Ș I T

Lui DUMNEZEU laudă

Lată și apelul lansat înaintea apariției acestei lucrări :

1) A P E L L

Către onor. mei coreligionari din Jud. Neamț

De oare-ce monumentală mea lucrare istorică: „*Cronica Comunităților Israelite din județul Neamț*“, după o muncă titanică de aproape 50 de ani, este terminată și gata a o pune cât de curând sub tipar, deci spre a i da o deosebită însemnătate, rog pe toți părinții sau familiile cari au morți (eroi) sau dispăruți în războiul mondial să mi trimeată imediat fotografiile lor împreună cu costul modesi al clișeului, spre a fi reproduse și a figura în corpul acestei cronici; tot astfel și al acelora uciși de aeroplan, etc.

De asemenea rog pe acei cari au primit decorații de orice grad și natură (fie din orice timp), ami arăta felul ce posed.

Tot odată sunt rugați toți Eforii sinagogilor, cari vor ca s'înțele lor lăcașuri, să fie înfățișate prin fotografiile lor, fie exterior or mai bine interior împreună cu enoriașii lor, după modul ce posed al Comunității Israelite din Ploiești; să mă înștiințeze momentan spre îndrumare pentru acest scop.

Tot astfel rog societățile cari vor să figureze fotografiile lor în corpul cronicei, să facă la fel. Asemenea și Epitropile Comunităților respective.

Această lucrare va forma un frumos album istoric, foarte interesant cu clișeuri, reprezentând toate instituțiile, hărbații meritoși, Hrisoave Domnești precum și sute de documente și acte prețioase relative la această cronică, care va fi în 2 volume cu aproape o mie pagini. Orice comunicări și relații relative se vor adresa autorului.

Cu toată stima și dragostea

IOSEF KAUFMAN (Cronicar)

Iunie 1928.

Piatra-N., Str. Lascar Catargi No. 25

N. B. Județul privește: Piatra-N., Tg.-Neamț, Buhuși, Bozieni, Borsec și Tulgheș inclusiv comunele rurale. *Autorul.*

1) Cu regret mărturisesc că r'a'am primit absolut nimic dela nimeni. *Autorul.*

Lată și apelul lansat în toată țara :

Piatra-N. 1928

Cu ajutorul lui Dumnezeu יהי עזרי

ב"ר י"ב ע"ה

A P E L L

Onor Domn

Este un fapt relăgăduit că sfânta noastră scriptură, Biblia, conține și istoria poporului evreu. Toate popoarele, toate orașele, toate comunitățile precum și cele mai remarcabile familii se mândresc cu istoria lor.

„A nu ști ce s'a întâmplat înainte de a te fi născut“ zice Cicerone, — „este ca și când ai fi necontentit prunc, este a te asemăna animalelor, care nu știu nimica din întâmplările lor. Trebuie să știm ce s'a făcut și întâmplat înainte de noi, fie bine, fie rău, trebuie să știm și să tragem de acolo învățămintele ce logica ne va dicta pentru binele obștesc. Evreii din toate țările și din toate orașele unde locuiesc au și ei istoria lor. Comunitățile israelite din Amsterdam, Frankfurt, Praga, Varșovia, Lemberg, Cernăuți etc, sunt mândre de ale lor *Pinkesen*, unde sunt înscrise diferitele evenimente petrecute acolo din vechime.

Aci în țară, onor Academie a întocmit prin premii mari Dicționar geografice unde sunt descrise istoricește și cele mai însemnate sate. D-nii Ionescu-Gion, Papadopol, Calimach, N. Bogdan, Petriceicu Hăjdău, A. Gorovei și alții au descris istoricește orașele: București, Iași, Bărlad, Tecuci, Fălțiceni, Botoșani etc, fiind premiate cu sume mari pentru descrierea lor. Acuma în urmă și comunitățile israelite din țară precum: Ploiești, Braila, Iași etc, au făcut și ele descrierea comunităților lor, lucru care se imitează acuma mai în toată țara.

Istoricul și întâmplările Comunităților israelite din acest

judel sunt și mai interesante de cât aceora din străinătate și din toată țara, după cum vă puteți convinge și vedea în tabla de materii ce am onoare a vă indica aci.

Narațiunea acestora este senzațională și reprezentă cel mai mare interes la cetire, producând o adevărată impresiune morală asupra cetitorului.

Preocuparea mea în ramura istoriei Evreilor din România m'a îndemnat a face cronica documentată a Comunităților israelite din întreaga țară, punând deocamdată sub tipar *Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț*.

Sunt 50 de ani de când, cu mari sacrificii, am adunat acest prețios material istoric, cari va forma un colosal tezaur pentru generațiunile viitoare, fiind și cea mai mare și mai bogată lucrare de felul acesta în toată țara.

Dorința mea este a o înzestra cu fotografiile tuturor Hrisoavelor, petrelor sepulcrale vechi, instituțiilor și al Comitetelor respective precum și cu a potretelor acelor bărbați, atât din trecut cât și din prezent, cari au servit și lucrat pentru binele acestor Comunități. Toate aceste sunt legate însă de cheltueli foarte mari aproximativ o sută de mii lei inclusiv hărția și tiparul, deci sunt nevoie a apela, rugându vă respectuos de a subvenționa această lucrare și a vă abona. Toți onor. Domni cari vor binevoi a subvenționa lucrarea mea, vor fi trecuți în cronică cu cea mai mare recunoștință, asemenea și cei abonați.

Această lucrare va cuprinde circa 1000 pagini, format octav, în două volume broșate. Abonamentul este de 700 lei, iar ediția de lux și legate este una mie lei.

Tipărirea lucrării a și început și poartă titlul pe copertă :

„Cronica Comunităților Israelite din Județul Neamț”

Sigur fiind că apelul meu va găsi ecou în nobila Dv. inimă, vă mulțumesc anticipat, păstrându-vă eternă recunoștință și benedicțiune.

Cu cel mai profund respect

Iosef Kaufman (cronicar)

Piatra-N, str. Lascar Catargi 25

A T E S T E

Set Rabin Comunității Israelite Piatra-N.

Apreciez valoroasa lucrare istorică a cronicarului Iosef Kaufman, de aci, rugând a i se da tot concursul pe care-l merită cu laudă și recunoștință, semnat *Rabin Ch. L. Löbel* Piatra-N. 5 August 1928 (L. S.)

Epiropia Comunității Israelite din Piatra-N.

Domnul Cronicar Iosef Kaufman, merită tot concursul Evreilor din Regat, pentru munca depusă în timp de 50 de ani, în interes istoric al evreilor din județul Neamț și al tuturor evreilor din România, subvenționând cu suma de lei (cinci mii). Președinte semnat: *Aron Luster*, secretar *A. Segal*. Piatra-N. 7 August 1928 (L. S.)

Societatea sacră: „Chewra-Kedoscha”

Fondată 1766 din Piatra-N.

Apreciăm și noi valoroasa lucrare istorică a d-lui Iosef Kaufman la care a depus o muncă titanică de peste 50 de ani neîntrepuți și drept recunoștință, am subvenționat cu suma de 5000 (cinci mii) lei, deci rugăm pe toți coreligionarii noștri din țară a-i da cel mai mare concurs. Piatra-N. 7 August 1928. Semnat Președinte *Samuel Daniel*, Secretar *Senior Weisman* (L. S.)

I. O. B. B. Loja „Menorah” No. 395 din Piatra-N.

Loja se adresează cu plăcere Fraților din Regat, cu rugămintea de a se da tot concursul, pe care cu recunoștință merită lucrarea istorică a cronicarului Iosef Kaufman, intitulată *„Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț”* și la care autorul a depus o muncă fără preget aproape timp de 50 ani. Piatra-N. 10 August 1928, semnat Președinte: *Albert Abelas*, Secretar *Sami M. Rotman*. (L. S.)

Statul Negustoresc din Piatra-N.

D-l Iosef Kaufman, cunoscutul cronicar din orașul nostru, ocupându-se și de activitatea comercială a evreilor,

bazat pe acte și documente colectate în timp de mai multe decenii, cheltuind o energie și muncă vrednică de admirat sper că și negustorii la rândul lor interesându-i această lucrare istorică care prezintă un deosebit interes; vor ști să aprecieze la justa ei valoare, încurajând pe autor. Piatra-N. 20 August 1928. Semnat: Președinte *Carol Weinberg*. (L. S.)

Organizația Sionistă din Piatra-N, 14 August 1928

„Cronica Comunităților Israelite din jud. Neamț” a cronicarului Iosef Kaufman, este o lucrare de mare valoare și de un interes capital pentru istoria Evreilor din România, care interesează deopotrivă toate societățile și organizațiile evreești din țară. Felicităm pe D-l Kaufman că-și vede prin apariția acestei cronici idealul său realizat după o muncă vrednică și neprețetată de un jumătate de veac, deci recomandăm lucrarea D-sale tuturor acelor care urmăresc activitatea și trecutul Comunităților Israelite din întregul Regat. Semnat Președinte: *Solomon Drimer*, secretar *Radi Renert*. (L. S.)

Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț

TABLA DE MATERIE

Comunitatea Israelită din Piatra-N.

Descrierea geografică a jud. Neamțu. Vechimea Evreilor din țară și jud. Neamț. Intemeierea târgului Piatra. Orașul Piatra înainte cu 100 de ani. Orașul Piatra înainte cu 50 de ani.

Sinagoga Catedrală din Piatra N.: Istoricul ei — Hri-soavele Domnești din anii: 1766, 1818 și 1827. — Procesul cu biserica Sf. Ioan a lui Ștefan cel Mare la Tribunalul local, Curtea de Apel din Iași și Inalta Curte de Casație din Buc., anii 1863-1872. Impăcarea și răscumpărarea bezmenului împreună cu al feredeuții de la șipote.

Bet-hamidrașim: Chabat, Templu (Lipscani), Mare, Klazel, Garibaldi, Dărmânești, Mărăței, Gara, Mahala, Cismarilor,

Cojocari, Croitorilor, Pêtrarilor, Rabinului și Avram Melamed. Istoricul și descrierea lor.

Școalele Ișr. Române. Istoricul și descrierea lor. Spitalul și istoricul lui. Istoricul azilului pentru bătrâni. Bata și istoricul ei.

Cimitirele și istoricul lor. Istoricul vechitului cimitir, Soc. Sacră Chевра Kedoșa. Petrele vechi supelerale. Închiderea în anul 1872. Schimbul cu onor. Primăria locală pentru noul cimitir. Înființarea lui în anul 1873. Impunerea de funcționari Creștini și plata de 50 lei de decedat către Primărie. Sacrificiile Comunității pentru suprimarea acestora. Istoricul. Statistica deceselor.

Cronologia rabinilor din Piatra. Dările Evreilor din Piatra: Hrisovul Evreilor din 1826. „Pinkesen” sau condici comemorative din Piatra. Statutele, importanța și istoricul lor. Statistica Evreilor din jud. Neamț.

Condica populației Evreilor și plata birului lor întărită de Prefectura și Poliția din Piatra, din anul 1859. Numele tuturor evreilor. Manifestații patriotice. Antreprize Comunale Evrei antreprenori. Istoricul lor.

Societățile din Piatra, istoricul lor. Starea culturală: Evrei savanți, talente, scriitori. Portul și limba Evreilor. Ideia Mesianică în Piatra. Procesele Evreilor cu comuna. Istoricul. Ciurma și Holera: suferințele evreilor, anii: 1831, 1848, 1866 etc. Prima recrutare a evreilor: Lista primilor recruți 1859. Istoricul recrutării.

Jidovi pământeni: Lista dreptarilor și al celor împământeniți. Supușia și Evreii sudii, istoricul supușiei. Organizarea Comunității, Alegerile, bugetele, conducătorii și funcționarii ei. Confirmarea alegerii Kahalilor de Minister și Prefectura. Alegerea Kahalilor și arendarea gabelei în sala Primăriei. Istoricul acestora. Focuri în Piatra. Emigrare din Piatra,

Integralul Jud. Neamțu

Invaziunea armatelor streine și suferințele Evreilor. Istoricul. Zavera sau timpul voluntarilor de la 1821 și 1848, revolta dela 1866. Răscoala agrară din anul 1907. Istoricul. Ofrande către Stat, Comună și județ.

Rolul Evreilor în jud. Neamț: influența la boeri, Mănaștiri și autorități. Starea materială: Rolul și activitatea evreilor în comerț, industria, meserii. moși etc. Calomnii de sânge: anii, 1710, 1765, 1803, 1816, 1834, 1841, 1859, 1860 și 1839 istoricul și suferințele. Traul Evreilor cu Români: tovarășii, garanții, afaceri și binefaceri.

Istoricul Orândărilor: Așezăminte, anatorale, legi, regulamente, ordonanse: anii 1741, 1747, 1794, 1804, 1832, 1833, 1837, 1839, 1843, 1852, 1855, 1858, 1859, 1861, 1864 etc. Regimul legilor: Legi, excese, ordonanțe, etc. Istoricul. Foametea în jud. Neamț. Cutremure în jud. Neamț. Convertirea la Creștinism.

Comunitatea Israelită din Tg.-Neamț

Istoricul târgului: formarea și vechimea. Școala Talmud-thora. Caritatea și Bicur cholim. Ospătăria Populară. Sinagoga mare: Arderea și prefacerea ei la 1766 împreună cu casa de rugă și fereden, ce erau unde este astăzi spitalul st. Spiridon și școala de băieți al Comunei. Dărâmarea lor la anul 1849 de către M-tirea Neamțu. Judecata obștei Evreești cu numita M-tire la Vodă Grigore Ghica. Hrisoavele obștei, trimiși obștei Evreești la Stambul, aducerea firmanului de la padișachul Inaltei porți, împăcarea obștei Evreești cu soborul M-tirei la Vodă, hrisovul acestuia în favorul Evreilor, clădirea actuala sinagoga. Istoricul. Bet hamidrășim și istoricul lor.

Feredul și istoricul lui. „Pinkesen” istoricul, statute și importanța lui. Cimitirele și istoricul lor: vechiul cimitir acoperit și îngropat de muntele alăturat. înființarea noului cimitir. Istoricul. Organizarea Comunității.

Cronologia rabinilor. Tradițiuni istorice. Inundații. Ciurma și Holera. Foametea. Focuri. Invaziunea armatelor străine. Societățile și istoricul lor. Industria, meseriile etc. Antreprize. Emigrare. Botezul Evreilor. Evreii proprietari vechi, Relația Evreilor cu M-tirea Neamțu. Evreii arendași moșiiilor M-tirei, Excese, ordonanțe etc. Medeanul târgului: cumpărat și donat de Evrei etc. etc.

Comunitatea Israelită din Buhuși

Istoricul târgușorului, fondat de Evrei. Sinagogi și Bet-

hamidrășim. Școala Talmud thora. Seminare rabinice. Feredul și istoricul lui. Cimitirul. Societăți. Caritatea și ospătăria populară. Rabinul Israel Friedman, cronologia rabinilor. Organizarea și Adm. Comunității. Comerțul. Focuri. Holera. Excese, ordonanțe. Favoriții boerilor. etc. etc.

Comunitatea Israelită din Bozieni

Târgușorul fondat de Evrei, Administrația Comunității. Rabinii, Comerțul și industria. Sinagoga. Talmud-Thora. Focuri. Excese, ordonanțe. Tradițiuni istorice. etc. etc.

Istoricul Evreilor din Ardeal

Comunitatea Israelita din Tulgheș.
Comunitatea Israelită din Borsek. etc. etc.

Activitatea Evreilor în

Războiul Independenței 1877—1878.
Războiul Româno-Bulgar 1913.
Războiul Mondial 1918—1918 etc. etc.

Buletinul Comunităților Evreești din vechiul Regat

An. I. No. 4—6 Dec. 1928 p. 28 București

A P E L

D-1 *Iosif Kaufman*, cunoscutul cronicar din Piatra-N. a pus sub tipar o foarte importantă lucrare istorică, intitulată „*Cronica Comunităților Israelite din Jud. Neamț*” în care a adunat, după o muncă titanică de aproape 50 ani, un material documentar foarte bogat, cu privire la istoria evreilor din acest județ. D-șa posedă hrisoave și documente importante și cu privire la istoria evreilor din întreaga țară, de pinde de concursul pe care îl va avea cu publicarea primei sale cronici pentru ca să poată da la iveală și restul materialului ce posedă. Apelăm de aceea la toți coreligionarii

noștri din țară și în special la Comunitățile afiliate la U. C. E. ca să-i acorde tot sprijinul. Orice informațiuni se vor cere direct de la *D-l Josef Kaufman* (cronicarul Evreilor din România) str. Lascar Catargi No. 25.

I. O. B. B. Marea Lojă „Zion”

No. IX Oficiul Sanhedrinului București

Circulară

către toate Lojile din țară

Cronicarul Kaufman din Piatra-N. vă va trimete zilele acestea o circulară în care atrage atențiunea asupra lucrărilor sale închinată studiului istoriei Comunităților evreiești din țară, invitând pe toți acei, ce știu să aprecieze valoarea unei astfel de lucrări și munca încordată pe care ea a necesitat-o să se intereseze pentru răspândirea acestei lucrări de sigur bine venită astăzi.

Adicându-vă această cunoștință vă rugăm a stărui într-una din ședințele mai apropiate pe lângă membrii Lojii să se intereseze de această lucrare și a o recomanda printre prietenii lor, având astfel satisfacțiunea autorului care, numai cu multă abnegațiune a putut să tipărească o lucrare inspirată de dorul de a servi pe coreligionarii săi. Primiți iubite fr. Președinte salutările noastre fr.

In C F. & Președinte I. NIEMEROVER

Secretar M. BĂCOV

Ziarul „Egalitatea”

An. XXXIX No. 41 din 12 Oct. 1928

D-nul *Josef Kaufman* din Piatra-N., care și a consacrat viața culegerii de documente și fapte ca stăruitor cronicar, a început să publice vasta sa monografie: *Cronica Comunităților israelite din Jud. Neamt* care va cuprinde 2 volume cu ilustrații de numeroase documente, instituții etc. Noi care

cunoaștem prețioasa lucrare, o recomandăm călduros atenției tuturor Comunităților ca lucrare model cum și întregii lumi ceti-oare care vor afla din lectura acestei opere lucruri noi și interesante.

„Ziarul „Curierul Israelit”

din 7 Oct. 1928

Cunoscutul cronicar d. *Josef Kaufman* din Piatra-N., care a publicat numeroase lucrări istorice din domeniul evreilor din România, a pus acum sub tipar o foarte valoroasă lucrare istorică: *Cronica Comunităților israelite din Jud. Neamt*. Lucrarea va cuprinde peste 1000 pagini în 2 volume broșate.

Recomandăm evreilor din țară ca să sprijine lucrarea meritosului cronicar, care timp de 50 ani a colectat cu mari sacrificii un foarte prețios material istoric cu privire la istoria tuturor Comunităților evreiești din toată țara.

Deci orice Comunitate care dorește a-și face monografia sa, se poate adresa cronicarului care o va executa în mod satisfăcător.

LISTA CLIȘEEELOR

TOMUL (Vol.) I

PREFATA	<i>Josef Kaufman</i>
1) Pagina	5
2) „	Hrisovul lui Grigore Alex Ghica V. V. 1766
3) „	„ Vodă Alex, Calimach 1818
4) „	„ Ioan Sandu Sturdza 1828
5) „	„ Interiorul Sinagogei Catedrală
6) „	21 Actul Hebraic al Soc. Saecre din 1813
7) „	51 Inaugurarea școlii din sub Petricica 1896
8) „	55 Școala Isr. Română de băeți No. 2
9) „	86 Spitalul Comunității Israelite
	88 D-ru A. Luceanu

23	Cutremure	pag 108
24	Vijelia în Piatra	109
25	Variete r-miniscente: Expoziții, Zodieri, Cantori, fute alergător, muzeu p. teatrul	115 116
26	Supușia și Evrei sudii	118
27	Jidovi pamânteni și împământeni	127
28	Războiul Independenței 1877—1878	170
29	Războiul Româno Bulgar 1913	175
30	Războiul Mondial 1916—1918	179
31	Camera de Comerț	206
32	Sfântul Negustoresc	209
33	Mșcarea antisemită (ancheta ziar)	226 237
34	Orânda băuțurilor și orândarii satelor	48
35	Rolul și traiul evreilor cu românii din jud. Neamț	67
36	Rolul și traiul evreilor cu românii din jud. Neamț	78
37	Evreii medaliați din jud. Neamț	100
38	Calamitate din jud. Neamț și Piatra (inundații)	102
39	Ierlenele cele mai înscrinate	110
40	Convertirea la creștinism	111
41	Calomniile de sânge asupra evreilor din jud. Neamț	133
42	Zăvata sau timpul voluntarilor dela 1821	149
43	Revoluția românilor din anul 1848	160
44	Ravolta agrară din anul 1907	162
45	Starea Materială—Comerțul	190
46	Meseriile și Industria manuală	194
47	Industria mare	196
48	Moși în arenda și moși de veci	199 201
49	Lista Fabricelor din Județ	215
50	Tabloul de contabilitate	218
51	Regimul legilor	220
52	Trg. Neamț (numirea și vechimea)	243
53	Bikur-chohim	247
54	Ospătăria Populară	248
55	Sinagoga Mare	248
56	Beth-Hamidrașim	262
57	Feredenul	263
58	Cimitirele	265
59	Pinkesen	268
60	Organizarea Comunității	271
61	Școala Israelito-Română	289
62	Azil pentru bătrâni	290
63	Feredenul Comunității	291
64	Societăți	293
65	Rabini	296
66	Tradiții istorice	297
67	Medanul—Invoiala	299
68	Botezul Evreilor	301
69	Focuri—Inundații—Foamea—Invaziunea	304-305

70	Traiul amical între români și evrei	505
71	Evrei proprietari	309
72	Antreprize	322
73	Industria—Meserii	329
74	Mitricile sau stare civilă	334
75	Culturale—Evrei marcanți	337
76	Premii—Felurite	339
77	Comunitatea din Buhuși—vechimea	345
78	Sinagogile	347
79	Școlarele	347
80	Bata Comunității	349
81	Cimitirul	350
82	Societăți	352
83	Festivități	357
84	Caritatea	359
85	Rabini Comunității	359
86	Família rab. nului Friedman	360
87	Comunitatea Israelită	364
88	Industria—comerț și meserii	367
89	Din timpul ocupației	372
90	Favoriții boerilor	372
91	Holera	375
92	Supușia și evrei sudii	376
93	Tragera la sorti	377
94	Din războiul Independenței	378
95	Din ale lunei valuri	379
96	Patriotice	381
97	Felurite—ziua eroilor	383
98	Bozieni—Interimare	384
99	Comunitate—Siragoga—Talmud-lhora—Feredenul—Cimitirul—Musc-hiten și lemne pentru săraci—Comerțul—Societăți—Contribuții—Felurite—Din ale lunei valuri.	387
100	Fragment din istoricul evreilor din Transilvania	403
101	Comunitatea din Tâlgheș	404
102	« Borsék	406
103	Comuna Bilhor	406
104	« Corbu	407
105	Laudă și mulțumire către Omnipotentul Creator	409
106	Scrisoare către iubii cihitori	410
107	Apel mic « mare	411

Sigmund Herscovici, Sigmund Rabinovici, Leon Rozen-zweig, Isaac Kriegler, Marco Semu, Senior Weisman, Frajfi Vorel, Albert Abeles, Edmond Natfalisohn, Moise Iuster, Pascal Braunstein, Disiliteria „Bradul“-Katz & Mendel, Solomon Drimmer, Aron Iuster, I. Nafalisohn-Cernăuți, Rubin I. Soicher, Herman Weisman, M. A. Solomon Lipcan, David Davidovici lipscan, Șmil Herșcu coloniale, Bercu Iacobi de-pozit de vinuri, Iulius Agatstein, Herșcu Herșcovici funcționar chereștea, Ionas Ruffel, David B. Catz, Carol Herșcovici den-tist, Lazăr Zalmanovici casier B-ca Credit, Burech Abramovici, Iosef Userovici, Comunitatea București, Schrl Kaiserman New-Jork, Iancu & Lupu Abramovici-București, Nemuritorul Moritz Wachtel-Banca „Moldova“ Iași, Frederick Davidovici industriaș, Abr. Fondianer, Dr. Tanenzapf, Com. Isr. Brăila, Loja «Hilel» Botoșani, Dr. Emil Tauber, M. I. Ipcar, Banca Granach Buhuși, Comunitatea Isr. Odobești, Comunitatea Isr. Bacău. Comunitatea Isr. Buzău, Bernhard Weisman, Bercu Katz, Idel Winkler, Adolf Weininger, Alter Baraf, Sami Șmilovici avocat Galați, Avram Renert, B. K. Engelberg, D-șoara Dr. Aurel Lupu avocat, Sami Rothman, Carol Ber-man Efraim Soufrin, Preot Gh. Verșescu, Preot Matasă, Iacob Habif (Spaniolul), Rudolf Ferester funcționar Trib. Neamț, A. Antler croitor bărbătesc, Sam. Daniel. Arn. Weinrauch Iași, Ioan Georgescu director B-ca Ind. și Com., Michel Soufrin București, Aron Barid, Ozias Zisu Cernăuți, Primăria Piatra, Lipa Zellig, Mihai Grigoriu insp. com. Piatra.

SUBVENȚII

Dr. Osias Kaufman-Cosla 10.000 lei, Comunitatea Isr. din Piatra-N. (10 abonamente) lei 5.000, Societatea Sacra «Chewra Kedoscha» Piatra-N. lei 5.000, Copiii mei Isac și Bernhard Kaufman lei 5.000, Soc. fraternă „Achwach“ Piatra-N. lei 300, Albert Weisman 400 lei, Farm. Herzenberg Iași 100 lei, Bern-hard H. Goldstein-Iași 100 lei, Dr. Klarfeld farmacist 200 lei, Moise Abeles 100 lei, Filip Rabinovici frizer 50 lei, Șmil Abeles 40 lei, Strul Galafanu 60 lei, Arthur Grinberg 50 lei, B. H. Natanson 100 lei, Heinrich Leventer Buc. 100 lei, Rudy A. Renert 100 lei (ajutor clișeu Samsony) H. W. Wein-stock 100 lei, Meir Schwartz 100 lei, Iosef Gartenberg 100 lei. Deasemenea aduc ville mele mulțumiri D-lui Director al fabricii de hârtie Ing. Francisc Lengyel, pentru donațiunea specială făcută de D-sa.

Josef Kaufman

ERATA

Pagina	Rândul	In loc de :	Se va citi :
7	17	reședința	președinția
13	4	Insusindu-și bani s'a disolvat	Insusindu-și bani Societatea s'a disolvat
16	10	In fruntea haronicului	In frunte cu haronicul
17	14	au avut șezatoare	au organizat șezători
35	17	reîntoarșe	impiedicați de a pleca
38	17	tineri de-a	tineri dormici de a
40	5	facându-se	fra
41	35	Respectarea	Respectarea Sămbetei
97	11	Mi-au	Mi au sădit
110	12	măi ca și	mai puternic ca
111	6	anatensuat	anatemizat
129	29	Lelovici	Lebiovici
130	2	Reșcu	Herșcu
133	9	Dositeiu	Desifteiu
133	ultim	Nemaț	Neamț
157	34	siliuând	și luând
159	18	Secolul	Secu
165	7	devaslând pe evrei	devaslând cascle evreilor
166	18	au fost loviți	a fost cuprinsă
169	2	făcu	satisfăcu
195	3	declar	de clar
195	29	Mahalii	Hamalii
195	34	Marmoroș	Maramureș
210	19	nexațiunile	vexațiunile
219	15	Iroslavici	Iaroslavitiz
240	7	apl	barbar
278	20	târguirea	tânguirea
302	9	arătându-se	manifestându-se
314	24	1 pe aiure	și pe aiurea
334	4	Raporturile	Rapoartele
339	34	merge regres	merge spre regres
342	17	1802	1902
345	4	Hurromuzache	Harmuzache
349	30	Je-Wich	Jewich
387	16	1927	1827
396	1	Jidovi	Jidovi
407	25	Domului	Domnului

și alte mici greseli, pe care cetitorul este rugat a le în-drepta de la sine.